

ČASOPIS MINISTERSTVA NÁRODNÍ OBRANY

VOJENSKÁ MYSL

35 *let*
časopisu
VOJENSKÁ MYSL

TŘICÁTÝ PÁTÝ ROČNÍK

6

K 35. výročí vzniku

Foto Jiří Šlapák

časopisu **Vojenská mysl**

V letošním roce významných výročí — 40. výročí vyvrcholení národně osvobozené boje československého lidu a osvobození Československa Sovětskou armádou a 30. výročí vzniku Varšavské smlouvy — vzpomínáme i 35. výročí založení našeho nejvyššího teoretického vojenskoodborného časopisu **Vojenská mysl**.

Při této příležitosti se konalo v Praze dne 12. května roku 1985 rozšířené zasedání redakční rady, na kterém jeho účastníci zhodnotili význam třicetipětiletého vydávání časopisu pro rozvoj vojenskoteoretického myšlení velitelského sboru a pomoc velitelům a štábům při plnění úkolů stanovených v hlavních výcvikových dokumentech.

Zasedání se zúčastnil náčelník generálního štábu ČSLA první zástupce ministra národní obrany ČSSR generálplukovník Ing. Miloslav Blahník, dále generálmajor PhDr. Václav Lokajčeka, CSc., generálporučík Andresjan G. A., představitelé politických orgánů, štábů svazů, vojenských akademií, členové redakční rady a dlouholetí dopisovatelé a spolupracovníci redakce.

Se zásadním zhodnocením vystoupil generálplukovník Ing. Miloslav Blahník. Vyjímáme tyto jeho hlavní myšlenky:

Vojenská mysl je významným nástrojem rozvoje vojenskoteoretického myšlení i vojenskovědecké práce mezi příslušníky velitelského sboru ČSLA.

Komunisté tisku vždy přisuzovali důležité místo v systému získávání dělnické třídy a pracujících pro politiku strany.

V revolučním boji proletariátu V. I. Lenin výstižně tisk označil za důležitého kolektivního organizátora, informátora a výchovný prostředek. Když na XVI. sjezdu KSČ hovořil generální tajemník soudruh Gustáv Husák o hlavních úkolech hromadných sdělovacích prostředků, na adresu tisku zdůraznil, že musí přispět co nejvíce k pochopení sjezdové linie, úkolů, které si nyní vytyčujeme a k mobilizaci celé společnosti za jejich splnění.

Pokud jde o pochopení a realizaci vojenské politiky strany, plně tato slova platí i pro náš vojenskoodborný tisk, v němž Vojenská mysl náleží nezastupitelné místo. Specifické poslání a úkoly Československé lidové armády v naší socialistické společnosti kladou i specifické požadavky na prostředky a metody zabezpečování zdrojů informací pro vojenský periodický tisk i na vytváření potřebných předpokladů pro informační, propagandistickou, organizátorskou a výchovnou činnost.

Zvláštní místo zaujímají v tomto směru vojenské odborné časopisy, které podle svého obsahového zaměření přispívají ke zvyšování politické i odborné úrovně velitelského sboru. Významnou úlohu v tomto směru má časopis Vojenská mysl, jako důležitý zdroj, který slouží k rozvíjení vojenského teoretického myšlení velitelů a štábů svazů a svazků vševojskových i všech druhů vojsk.

Za třicet pět let svého trvání prošel časopis jak organizačními, tak i obsahovými změnami.

Obsahový základ vždy tvořil Rozkaz MNO, Směrnice MNO a náčelníka HPS pro stranickopolitickou práci a Plán vojenskovoeděcké práce v ČSLA.

Při hodnocení uveřejněných témat, zejména od roku 1965 do roku 1979, vidíme, že časopis se zaměřuje na rozvíjení teorie v podmínkách používání jaderných zbraní i bez nich s přihlédnutím k prudkému rozvoji vojenské techniky. Je to období širokého rozvinutí teorie jaderné války a jejího vedení. Svě místo nachází v časopise i rubrika Obecná teorie, která obsahuje aktuální vojenskopolitické, vojenskoideologické a vojenskovědní problémy.

V časopise byly uveřejňovány takové problémy jako:

- účelnost a přesnost použití jaderných úderů,
- vedení vysoce manévrové činnosti s rychlým pronikáním úderných uskupení do hloubky nepřátelské sestavy,
- metoda rychlých operačních a taktických propočtů,
- rychlá obnova bojeschopnosti svazků a útvarů zasažených jadernými údery,
- palba v bezjaderném období války, vytvoření převahy na zvolených směrech, vedení operací ve vysokých tempích a přechod k použití jaderných zbraní,
- zdokonalování velení vojskům, mechanizace a automatizace,
- plánování, organizace a zabezpečení bojové činnosti vojsk a jejich řízení při plnění stanovených úkolů ve velmi složité, rychle se měnící situaci,
- zabezpečení nepřetržité součinnosti se štáby a vojsky spojeneckých armád při plnění společných bojových úkolů,
- organizace příkrytí státní hranice a využití všech sil a prostředků ke zmaření agrese vzdušného a pozemního nepřítele s následným přechodem k vedení aktivní bojové činnosti,
- vytváření převahy sil a prostředků nad nepřítelem na směru hlavního úderu vlastních vojsk s využitím smělého, včasného a skrytého manévru,
- problémy účinného boje s protitankovou obranou nepřítele,
- vedení účinného boje s bitevními vrtulníky,
- organizace a zásady použití vlastních prostředků radioelektronického boje i prostředků nepřítele.

V posledních pěti letech — od roku 1980 do dnešní doby — pokračoval časopis Vojenská mysl v rozpracovávání a objasňování nových otázek operačního umění a taktiky a tím napomáhal k jejich hlubšímu pochopení a osvojení velitelským sborem. Důsledně vycházel ze základních úkolů přípravy velitelů, štábů a vojsk v souladu s dokumenty velení armády. Časopis uveřejnil několik monotematických čísel, jejichž potřeba se projevila v souvislosti s významnými celarmádními akcemi. Byla zaměřena k problematice

- charakteristických rysů útočných operací (přípravy, součinnosti, vedení),
- bojové činnosti operační manévrovací skupiny,
- obranné operace z hlediska odolnosti, aktivity a manévrovosti,
- komplexního palebného ničení,
- střetného sražení,
- obrany v horách a zalesněném terénu,
- přesunů na velké vzdálenosti,
- přechodu hlavních sil do útoku a rozvíjení operace v hloubce (jako pomůcka pro přípravu velitelů a štábů na operačně strategické cvičení Stít-84),
- péče o techniku jako předpokladu vysoké bojové pohotovosti a zvyšování úderné síly vojsk,
- objasnění zásad Bojového řádu a jejich prosazení do života vojsk.

Na jejich obsahovém zabezpečení se spolu s GS/OS podílely správy a oddělení všech druhů vojsk a služeb MNO.

Všechna čísla se setkala s nevšedním zájmem čtenářů.

Kromě toho se časopis zaměřil na taková témata, jako jsou:

- velení s využitím prostředků mechanizace a automatizace, i velení vojskům spojeneckého složení,
- ničení prostředků jaderného napadení nepřítele,
- příprava velitelů a štábů,
- boj s řízenými střelami s plochou dráhou letu,
- překonávání zátarasů zřizovaných minováním na dálku,
- nové zásady v organizaci spojení,
- chemické zabezpečení operací,
- tankové a automobilní zabezpečení svazů,
- týlové zabezpečení vojsk v poli.

Je možné jen krátce uvést hlavní problémy. Naopak chci zdůraznit, že Vojenská mysl přinášela články ke všem aktuálním problémům jak vševojskového boje, tak použití druhů vojsk a služeb, které byly v souladu s otázkami vševojskového boje.

Na základě stručného zhodnocení obsahového zaměření časopisu Vojenská mysl mohu konstatovat, že po celou dobu 35letého trvání se mu podařilo splnit své poslání v podstatě ve čtyřech směrech:

- rozvíjel vojenskou teorii na základě marxismu-leninismu,
- objasňoval marxisticko-leninskou teorii o válce, armádě a obraně socialistické vlasti,
- výrazně přispěl k vypracování názorů na organizaci ozbrojených sil a druhů vojsk, na jejich úkoly a použití v soudobém boji i na jejich výcvik,
- napomáhal k získání potřebných vojenských znalostí velitelských a štábních kádřů.

Vojenská mysl správně věnovala velkou pozornost objasňování vojenské politiky strany a úkolům, které vyplývaly pro ČSLA z usnesení sjezdů a jednotlivých zasedání ÚV KSČ.

Vojenskopolitická problematika se zaměřovala na objasňování linie KSČ, na problémy upevňování obranné síly ČSSR a států Varšavské smlouvy, na otázky bezpečnosti a mírové politiky zemí socialistického společenství. Tím Vojenská mysl významným způsobem napomáhala čtenářům orientovat se v ideologických problémech závažných vnitropolitických i zahraničněpolitických událostí, usměrňovala je na hlavní úkoly ideově výchovné práce ve štábech a u vojsk, přispívala k výchově k socialistickému vlastenectví, proletářskému a socialistickému internacionalismu.

Odpovědné místo věnovala rovněž závažným vojenskohistorickým událostem. Zpravidla v pětiletém odstupu se zabývala hodnocením hlavních operací Sovětské armády v letech Velké vlastenecké války, přínosem sovětského vojenského umění pro rozvoj vojenství a jeho závěry pro současnost, hodnocením boje lidu Československa za osvobození z fašistické okupace a poučeními, které vyplývají pro naši armádu. Zvláště je to v současné době významných výročí — 40. výročí vyvrcholení národně osvobozeneckého boje československého lidu a osvobození Československa Sovětskou armádou a 30. výročí vzniku Varšavské smlouvy.

Těžiště svého zaměření věnovala Vojenská mysl problematice vojenského umění. V souladu s rozvojem ČSLA, její modernizací a s růstem stupně vzdělanosti vojenských kádrů věnovala v jednotlivých obdobích pozornost aktuálním a základním problémům charakteru, přípravy a vedení soudobé operace a boje, použití druhů vojsk a všestrannému zabezpečení, velení vojskům, přípravě velitelů a štábů všech druhů vojsk a služeb.

Každoročně objasňovala hlavní úkoly Rozkazu ministra národní obrany a Směrnice ministra národní obrany a náčelníka hlavní politické správy ČSLA pro stranickopolitickou práci v ČSLA ve výcvikovém roce. Podarilo se, že čtenáři včas a v přístupné formě dostávali hodnotné články, které se zabývaly problémy zdokonalování velení vojskům, zabezpečování vysoké bojové pohotovosti, polního výcviku, přípravy štábů a vojsk, upevňování vojenské kázně a organizovanosti života útvarů a jednotek ČSLA.

Důležité místo v časopise má rubrika Ze socialistických armád. Od roku 1972 uveřejňuje Vojenská mysl vhodné články, redakčně zpracované a zkrácené, převážně ze sovětského vojenského odborného tisku. Články vhodným způsobem doplňovaly tematiku, kterou redakce nemohla zabezpečit od našich autorů. Těžiště bylo položeno na nové otázky operačního umění a taktiky, vznikající v souvislosti se zaváděním nových druhů výzbroje a bojové techniky, na problémy vojenské vědy, bojové pohotovosti a práce velitelů a štábů.

V rubrice Informace uveřejňuje Vojenská mysl články, které se týkají aktuálních problémů výstavby a příprav armád NATO, se zvláštním důrazem na armády USA a NSR. Čtenáři tak mají dostatek informací, aby správně pochopili úlohu armád soudobého imperialismu a znali názory na rozpoutání a vedení války na středoevropském válečném, na aktuální problémy použití ozbrojených sil v hlavních druzích boje.

Zvláštní místo zaujímají recenze významné vojenskopolitické a vojenskohistorické literatury, zejména Dějin druhé světové války 1939—1945.

Časopis v uplynulých 35 letech tedy vždy odrážel úkoly a požadavky hlavních dokumentů velení armád. I krizová léta byla charakterizována v publikované tematice vysokou ideovostí, obsahem i aktuálností. Vojenskopolitické a vojenskovědecké články, problémy vojenské teorie, otázky výstavby ozbrojených sil, posilování obranyschopnosti státu byly řešeny na zásadách marxismu-leninismu, na zásadách vojenské politiky strany.

Jeho působení a vliv vyniká jednak tím, že se podle schváleného rozdělovníku dostává skutečně těm, kteří jej pro svou práci a zvyšování politické a odborné úrovně potřebují, jednak tím, že časopis má dlouhodobé využití stejně tak jako vojenskovědecké práce.

V čem můžeme spatřovat důvody úspěchů při dosahování dobré úrovně publikační činnosti časopisu Vojenská mysl?

1. V práci redakční rady, která zasedala pravidelně ke každému publikovanému číslu. Jednání se vyznačovala aktivitou a snahou co nejvíce přispět ke kvalitnímu posouzení probíraných materiálů.

Kladně můžeme hodnotit včasné a odpovědné posuzování článků jednotlivými členy redakční rady, což umožňovalo redakci články včas zpracovat a předat tiskárně. Většina členů rady i přes značné zaneprázdnění i mimo zasedání vycházela redakci vstříc jak při zajišťování náplně tematického plánu, tak i při recenzi aktuálních materiálů.

2. Zásahu má široký dopisovatelský aktiv, který si redakce vždy zajišťovala a neustále doplňuje.

Kvalitě časopisu napomáhá i to, že jednotliví redaktori věnovali vždy značnou pozornost velmi dobrému výběru vhodných autorů, projednávali obsahovou náplň jednotlivých článků a dbali na solidní přípravu do tisku. Zejména se snažili získat články, které by odpovídaly zaměření tematického plánu, což se převážně dařilo.

3. V redakci pracovali a v současné době pracují zkušení a obětaví soudruzi. Podánilo se jim plnit všechny úkoly podle plánu, zodpovědně a s časovým předstihem.

Zvláště je to nutné zdůraznit v současné době, kdy chod redakce i přes kádrové nedoplnění byl pravidelný a její příslušníci zabezpečovali splnění všech redakčních prací.

Redakce pokračuje v zapojení se do socialistické soutěže v rámci vydavatelství Naše vojsko. Po několikerém udělení titulu Vzorový kolektiv získala titul Brigáda socialistické práce, který v srpnu loňského roku obhájila. Po splnění všech ukazatelů jak kolektivního, tak i osobních závazků v loňském roce i na základě nově uzavřeného závazku požádá kolektiv redakce o udělení titulu BSP s právem nosit stříbrný odznak.

4. Na dobré úrovni byla i spolupráce redakce s vydavatelstvím Naše vojsko. Náčelník — podnikový ředitel, jeho náměstkyně i jednotlivé útvary plně zabezpečovali chod a práci redakce a zajišťovali včasné plnění úkolů.

5. S velkým užitekem probíhá spolupráce s bratrským časopisem — sovětskou „Vojennoj myslí.“ Od roku 1966 se uskutečnily 4 vzájemné konzultace. Osobní styky napomohly zkvalitnit práci v redakci, upřesnění složení a určování členů redakční rady. Redakce získala dobré zkušenosti z práce s autory, forem spolupráce s nimi a z celého redakčního kolektivu. Navíc upřesnila způsoby a formy vzájemného přebírání článků.

Na závěr chci říci několik slov, jak dále plnit úkoly a na co zaměřit pozornost v časopise Vojenská mysl.

Vojenská mysl jako jediný vševojskový teoretický časopis v naší armádě má nezastupitelné místo při působení na široký okruh čtenářů velitelského sboru z jasných třídních socialistických pozic, z ideových pozic marxismu-leninismu a socialistického internacionalismu.

Proto je nutné si uvědomit, že jeho úroveň musí odpovídat dané výstavbě naší armády, stále rostoucí úrovni vzdělání, teoretické i praktické připravenosti jejího velitelského sboru. V souvislosti s tím je nutné položit těžiště publikační činnosti na objasňování těch nejdůležitějších úkolů výcvikových dokumentů velení armády, s předstihem a pohotově reagovat na všechny problémy přípravy velitelů, štábů a vojsk, které při-

naší vědeckotechnický rozvoj a jeho projevy ve vojenství, jež souvisí s úkoly neustálého zvyšování bojové pohotovosti naší armády k odrazení možné imperialistické agrese společně s ostatními armádami států Varšavské smlouvy.

Časopis, jako součást vojenských hromadných sdělovacích prostředků, je i důležitým ideologickým nástrojem, významným prostředkem socialistické výchovy a mobilizace příslušníků velitelského sboru k plnění náročných úkolů v bojové a politické přípravě vojsk. Je to zvláště důležité v současné době, kdy dochází k dalšímu zostření ideologického boje v mezinárodním měřítku. To vyžaduje vysokou ideovost a odbornost ve všech oblastech vojenství — ve vojenskopolitické problematice, ve vojenskoteoretických otázkách, v problémech výcviku a výchovy vojsk, v otázkách vojenské vědy a vojenské historie. Všechny publikované materiály musí proto interpretovat fakta v hlubokých a pravdivých souvislostech z našich třídních marxisticko-leninských hledisek.

Předpokladem zvyšování účinnosti časopisu je i prohlubování správného přístupu ke čtenáři. Specifickému okruhu čtenářů časopisu Vojenská mysl musí odpovídat i specifické formy zdrojů informací, které by zvýšily jeho přitažlivost. S tím souvisí i nezbytnost vystříhat se v jednotlivých článcích určitých projevů oficiálnosti, direktivnosti a formálnosti.

V příštích letech bude nutné, aby časopis Vojenská mysl věnoval pozornost nejdůležitějším vojenskopolitickým otázkám, problémům dalšího zvyšování úrovně a účinnosti politickovýchovné a ideologické práce a jejímú sepětí s praktickými úkoly operační, bojové a politické přípravy, aktuálním otázkám vojenské teorie a vojenské vědy, významným vývočím vojenskopolitického a vojenskohistorického významu.

Nebát se uveřejňovat články, které by svým obsahem nebyly v souladu s oficiálními názory na danou problematiku. Dát místo článkům diskusní povahy — ať se autoři vyjadřují k jednotlivým, zvláště novým otázkám operačního umění a taktiky. Není nutné se obávat, že uveřejněním názorů jednotlivých autorů způsobíme nejasnost v myšlení důstojníků. Vždyt tento časopis je teoretickým časopisem, který má přispívat k rozvoji vojenskoteoretického myšlení a vojenskovědecké práce.

Významné místo v tomto směru bude mít příprava a konání XVII. sjezdu KSČ a rozpracování jeho závěrů pro práci v armádě.

Členům redakční rady doporučují více prosazovat hodnotné materiály odborného zaměření složek, které zastupují. Dbát na to, aby se dostalo k vojskům všechno, co chce daná složka prosadit do práce velitelů a štábů. I takovým způsobem může růst kvalita a účinnost časopisu.

Ze strany velitelů všech stupňů bude třeba daleko více učinit pro zvýšení dopisovatelské činnosti a pro popularitu časopisu — doporučovat jej jako studijní materiál pro velitelskou přípravu.

Redakce i v nepříznivé situaci musí vynaložit maximální úsilí, aby časopis dále zvyšoval svou úroveň, vycházel pravidelně podle plánu v souladu s harmonogramem výroby a po obsahové stránce na vysoké odborné úrovni.

Na závěr dovolu, abych Vám všem, kteří jste se na tvorbě časopisu podíleli, poděkoval za dosavadní práci a popřál hodně úspěchů v další tvůrčí práci a při plnění stanovených úkolů.

Pětatřicetileté vycházení časopisu Vojenská mysl a jeho účinnost zhodnotil i generál-major PhDr. Václav Lokajíček, CSc., který z pověření náčelníka HPS předal redakci čestné uznání.

S pozdravným projevem vystoupil představitel Hlavního velení spojených ozbrojených sil u náčelníka generálního štábu ČSLA generálporučik Andresjan Grač Amajakovič.

Poté náčelník generálního štábu ČSLA první zástupce ministra národní obrany ČSSR generálplukovník Ing. Miloslav Blahník udělil:

1. Čestné uznání redakci časopisu Vojenská mysl za úspěšnou práci při zkvalitňování odborné úrovně časopisu, pomoc při prosazování vojenské politiky strany, rozvíjení otázek vojenské vědy, vojenskoteoretického myšlení velitelského sboru a zevšeobecnování zkušeností z operační a bojové přípravy.

2. Pochvalné listy za dlouholetou aktivní práci při přípravě, tvorbě a vydávání časopisu Vojenská mysl.

3. Čestná uznání za aktivní a tvůrčí práci v redakční radě.

4. Čestná uznání za dlouholetou a aktivní dopisovatelskou činnost.

V diskusi vyjádřili účastníci zasedání své názory na obsahové zaměření časopisu a jeho podíl při objasňování aktuálních problémů vojenství, nejdůležitějších opatření celarmádního významu.

Zaměřili se přitom na práci redakční rady, na její aktivitu a snahu co nejvíce přispět ke kvalitnímu posouzení všech probíraných článků, na práci příslušníků redakce a jejich spolupráci s jednotlivými členy redakční rady a s dopisovateli.

Ocenili význam a poslání časopisu při dalším zvyšování úrovně vzdělání, teoretické a praktické připravenosti velitelského sboru, při objasňování nejdůležitějších úkolů výcvikového roku.

Významně zhodnotili, že časopis s předstihem a pohotově reagoval na všechny problémy přípravy velitelů, štábů a vojsk, dával fundované odpovědi na aktuální otázky, které přináší vědeckotechnický rozvoj a jeho projevy ve vojenství a souvisí s úkoly neustálého zvyšování bojové pohotovosti naší armády k odražení možné imperialistické agrese společně s ostatními armádami států Varšavské smlouvy.

Závěr zasedání vyzněl v jednoznačném požadavku vynaložit maximální úsilí ke zvyšování úrovně časopisu jak z hlediska vysokého vojenskoodborného zaměření, tak i jeho grafického ztvárnění.

Význam SSSR pro formování, další rozvoj a obranu socialistické soustavy

Za současné složité mezinárodní situace Sovětský svaz a ostatní bratrské socialistické země považují za jeden z nejdůležitějších úkolů zahraničněpolitické činnosti všestranné zdokonalování a obohacování vzájemné spolupráce, rozvíjení a zajišťování jejich těsné součinnosti v politické, hospodářské, ideologické a obranné oblasti. Důsledné a cílevědomé spojování národních a internacionálních zájmů těchto zemí umožnilo, aby v krátkém historickém období dosáhly mimořádných úspěchů v hospodářském a společenském pokroku a zaujaly v mnoha směrech rozvoje výroby, vědy a techniky významných postavení ve světě. V důsledku toho se v třídním zápase mezi socialismem a kapitalismem stalo socialistické společenství určující silou světového společenského pokroku.

Rozhodující podíl na tom má Sovětský svaz, který rozvoj přátelství a spolupráce se socialistickými zeměmi vždy považoval a považuje za úhelný kámen své zahraniční politiky. Názorným svědectvím nezištné sovětské pomoci a podpory těchto zemí je proces formování, rozvoje a obrany socialistické soustavy, v němž má SSSR nezapopíratelné místo.

Historické kořeny tohoto procesu vyrostly ze společného boje proti němec-

kému fašismu v průběhu druhé světové války. Sovětský svaz, věrný ideám proletářského internacionalismu, vždy stál na straně těch, kteří bojovali za národní nezávislost a sociální spravedlnost. Pod vlivem jeho vojenských vítězství docházelo k prudkému rozvoji hnutí odporu, které vyústilo v celé řadě zemí střední a jihovýchodní Evropy v ozbrojená protifašistická povstání.

Velký význam měla v letech druhé světové války rovněž pomoc a podpora Sovětského svazu vlasteneckým silám druhých zemí při vytváření a budování jejich osvobozených armád, které se společně se Sovětskou armádou podílely na porážce fašismu. Pro některé z nich, jako Československo, Polsko a Rumunsko, se stalo území Sovětského svazu místem vzniku jejich prvních útvarů a svazků.

Sovětský svaz např. bezplatně zabezpečil výzbrojí a bojovou technikou československé jednotky zformované na území SSSR a celou jejich poválečnou reorganizaci. Od roku 1943 do konce roku 1945 Sovětský svaz předal Československu 66 664 pušek a karabin, 12 001 pistolí a revolverů, 25 591 samopalů, 5772 kulometů, 2161 protitankových zbraní, 1795 minometů, 873 děl, 142 tanků, 124 letadel, 1322

nejrůznějších typů automobilů, stříelné a další vojenský materiál. Kromě toho Sovětský svaz odevzdal Československu trofejní zbraně, které byly součástí jeho válečné kořisti: 244 322 pušek a karabin, 3914 pistolí a revolverů, 25 162 samopalů, 23 162 kulometů, 974 minometů atd.

Celkově Sovětský svaz během války proti fašismu, v jejímž průběhu nesl hlavní tíhu tohoto zápasu a přinesl na frontách i v zázemí největší oběti, vyzbrojil a vycvičil 19 pěších, 5 dělostřeleckých a 5 leteckých divizí, 6 pěších a paradesantních, 8 tankových a motostřeleckých, 12 dělostřeleckých a minometných a 5 ženijních brigád. Výzbroj pro tyto svazky představovala 16 500 děl, více než 1100 tanků a samohybných děl, více než 2300 letounů a mnoho dalších zbraní a techniky.

Díky rozhodující úloze Sovětského svazu při porážce fašismu vznikly příznivé vnější podmínky pro rozmach a úspěšné dovršení národně osvobozeneckého boje národů zotročených německým fašismem a japonským militarismem, byly položeny pevné základy jejich přátelských svazků s národy sovětského státu.

Porážka nejagresivnějších imperialistických sil znamenala současně výrazné upevnění postavení Sovětského svazu ve světě, zvýšení jeho vlivu na mezinárodní vývoj a růst jeho mezinárodní autority. Toto nové mezinárodní postavení prvního socialistického státu rozhodujícím způsobem bránilo vládnoucím kruhům Spojených států a Velké Británie „reorganizovat“ demokraticky zvolené vlády v některých zemích střední Evropy. Sovětský svaz tak z pozic proletářského internacionalismu hájil jejich národní zájmy, svrchovanost a nezávislost. Na základě zásadního a principiálního postoje k otázkám demokratického poválečného vývoje rovněž nepřipustil, aby imperialismus zneužil mírových smluv s Rumunskem, Bulharskem a Maďarskem k zastavení hlubokých demokratických přeměn a k nastolení vlád vykořisťovatelských tříd.

Zahraničněpolitická činnost Sovětského svazu po skončení druhé světové války vytvořila příznivé předpoklady pro průběh lidové demokratické revolucí a jejich postupné přerůstání v revoluce socialistické.

Jinými slovy řečeno, Sovětský svaz měl od samého počátku zcela výjimečné místo při utváření světové socialistické soustavy. Bez jeho všestranné a mnohotvárné pomoci by státy lidové demokracie sotva byly schopny odolávat nepřátelským postojům a akcím ze strany kapitalistického světa, řešit všechny složité problémy mezinárod-

ního a vnitropolitického vývoje. Sovětský svaz byl tedy osvoboditelem, ochráncem, spojencem, příkladem, nezištným pomocníkem a rádcem jednotlivých článků rodící se socialistické soustavy.

V důsledku vítězných socialistických revolucí odpadlo od kapitalistické soustavy 11 evropských a asijských zemí (více než 700 miliónů obyvatel). Socialismus tak překročil hranice jedné země a přeměnil se na neustále rostoucí a pevnější světovou soustavu. Její vznik se stal největší historickou událostí po vítězství VRSR. Tato soustava vystupuje jako sociální, hospodářské a politické společenství svobodných a svrchovaných národů, spojených společnými zájmy, cíli a úzkými svazky mezinárodní socialistické solidarity. Stejný typ sociálně ekonomického a politického zřízení, jednota marxisticko-leninské ideologie, stejné úkoly v boji proti imperialismu, za mír, demokracii a socialismus, vedoucí úloha komunistických a dělnických stran vytvořily objektivní základ pro formování nového typu mezinárodních vztahů v rámci socialistického systému.

Výrazem procesu upevňování jednoty socialistických zemí a projevem nové kvality jejich vzájemných vztahů se staly dvoustranné smlouvy o přátelství, spolupráci a vzájemné pomoci mezi Sovětským svazem a těmito státy, a rovněž mezi lidové demokratickými zeměmi navzájem. Celkově bylo ve druhé polovině čtyřicátých let uzavřeno mezi evropskými socialistickými státy 35 smluv.

V těchto dokumentech bylo stanoveno, že se země budou vzájemně radit o nejdůležitějších mezinárodních otázkách, poskytovat si vojenskou i jinou pomoc v případě, že bude jedna země napadena, rozvíjet hospodářské a kulturní styky, přísně dodržovat zásadu vzájemného respektování nezávislosti, svrchovanosti a neměšování do vnitřních záležitostí.

Díky spojení se Sovětským svazem začalo i Československo, zvláště po únoru 1948, aktivně vystupovat spolu s ostatními socialistickými státy v mezinárodních vztazích, zvláště v evropské politice. Nebyla to již země, o jejímž osudu se rozhodovalo bez ní, přestala být kartou v politické hře imperialistických mocností. Československo se stalo uznávaným a plnoprávným partnerem mezinárodních jednání a s jeho názory se muselo počítat. Svazek se SSSR dal naší republice možnost uskutečňovat aktivní zahraniční politiku a rozhodně vystupovat na straně síl míru, demokracie a socialismu. Současně umožnil československému lidu soustředit své síly na výstavbu nové socialistické společnosti bez

obav, že reakční síly naruší jeho budovatelské plány.

V návaznosti na smlouvy o přátelství, vzájemné pomoci a poválečné spolupráci uzavíraly socialistické země mezi sebou obchodní a hospodářské smlouvy. Mimořádný význam z tohoto hlediska měly dohody, které uzavřel Sovětský svaz s mladými socialistickými státy. Na jejich základě se Sovětský svaz významně podílel nejen na procesu obnovy váleku zničeného hospodářství, ale měl nezastupitelné místo při budování základů nové, socialistické společnosti. Sovětský svaz rovněž významně ovlivnil proces přerůstání dvoustranných hospodářských vztahů na mnohostranné, který vyvrcholil ustanovením RVHP v lednu roku 1949.

Úspěchy, kterých dosáhla naše socialistická společnost, jsou nerozlučně spjaty s širokou hospodářskou a vědeckotechnickou spoluprací se socialistickými zeměmi a především se Sovětským svazem. Bez těchto hospodářských vztahů by se nemohlo plánovitě rozvíjet naše národní hospodářství a maximálně urychlovat tempo socialistické výstavby.

O nesmírném významu hospodářské spolupráce se Sovětským svazem v tomto období svědčí např. skutečnost, že v letech 1951—1955 sovětské dodávky do Československa pokrývaly 82 % celkového dovozu mědi, 99,5 % hliníku, 77,4 % železné rudy, 82,9 % nafty, 80 % syntetického kaučuku, 91 % barevných kovů a 61 % bavlny.

Uzavření dvoustranných smluv, hospodářských dohod mezi evropskými socialistickými zeměmi i založení RVHP umožňovalo mnohem širěji než dosud rozvíjet spolupráci ve vojenské oblasti. Otázku obrany socialistických vymožeností před možnou imperialistickou agresí mnohokrát zdůrazňoval V. I. Lenin. V roce 1921 např. připomínal: "... když jsme se pustili do naší mírové výstavby, vynaložíme všechny síly, abychom v ní mohli pokračovat bez přerušení. Zároveň, soudruzi, buďte na stráži, střežte obranyschopnost naší země a naší Rudé armády jako oko v hlavě a pamatujte, že ani na vteřinu nesmíme ochabnout, pokud jde o naše dělníky a rolníky a jejich vymoženosti". (Lenin, V. I.: Spisy, sv. 33. Praha, SNPL 1955, s. 145 až 146.)

Na základě teoretického odkazu V. I. Lenina a existujících mezinárodně politických dokumentů začaly být nové, socialistické armády vyzbrojovány nejnovějšími sovětskými zbraněmi a bojovou technikou. Sovětská pomoc se však neomezovala jen na pomoc technikou. Tyto armády rovněž přebíraly sovětské zkušenosti při organizo-

vání bojové a politické přípravy, ve výcviku příslušníků armád k mistrovství při obraně vlasti. Jejich nositeli byly skupiny sovětských vojenských poradců, které Sovětský svaz vyslal do socialistických zemí na základě žádosti jejich vlád. Podle příkladu Sovětské armády se uskutečňovala i organizační a strukturální přestavba těchto armád a jejich politického aparátu.

Vytvořený dvoustranný smluvní systém mezi socialistickými státy byl současně reakcí na stupňující se nepřátelství imperialistických států, kterým se nespínily jejich představy o poválečném vývoji. Politika těchto zemí, seskupených v roce 1949 do agresivního bloku NATO, byla zaměřena na likvidaci výsledků druhé světové války, restauraci kapitalismu v socialistických zemích a zastavení rozmachu světového revolučního hnutí.

Významnou úlohu v jejich úsilí o likvidaci výsledků druhé světové války měla sehrát Německá spolková republika. Proto odmítaly realizovat program demokratizace a demilitarizace Německa, k němuž se v závěrech jaltské a postupimské konference zavázaly a naopak rozhodujícím způsobem přispěly k obnovení západoněmeckého militarismu a jeho vojenskoprůmyslového potenciálu.

Když 5. května roku 1955 se NSR stala členem agresivního paktu NATO, vytvořila se v Evropě nová, velmi nebezpečná vojenskopolitická situace. Jejím důsledkem bylo:

- posunutí vojenské hranice Severoatlantického paktu až k hranici celého socialistického společenství,

- území NSR se stalo předním strategickým nástupištem imperialismu proti socialistickým zemím,

- otevřenou remilitarizací se pro západoněmecký imperialismus vytvořily výhodné podmínky k otevřenému prosazování revanšistických záměrů proti Československu, NDR, Polsku a Sovětskému svazu.

Mezinárodní situace donutila Sovětský svaz a ostatní evropské socialistické státy přijmout nezbytná bezpečnostní opatření. Jejich výrazem se stala Smlouva o přátelství, spolupráci a vzájemné pomoci, podepsaná ve Varšavě 14. května roku 1955.

Vytvořením Varšavské smlouvy začala nová etapa ve vývoji vojenskopolitické spolupráce Sovětského svazu a ostatních socialistických zemí na dokonalejším, kolektivním základě. Mnohostranný vojenskopolitický svazek socialistických zemí prohloubil obsah nového typu mezinárodních vztahů mezi socialistickými státy. Jeho podstatou je socialistický internacionalismus, harmonické sepětí společných internacionálních úkolů s národními zájmy jed-

notlivých zemí. Tímto způsobem se vyřešil závažný úkol spojení hospodářských zdrojů a vojenských možností socialistických zemí, což se projevilo v upevnění obranyschopnosti celého socialistického společenství.

Jádro nové etapy spolupráce nespočívá jen v její mnohostranné, kolektivní formě, nýbrž především v tom, že na základě této formy dosáhla spolupráce vyššího stupně, stala se všestrannou, hlubší a účinnější. Smlouva o přátelství, spolupráci a vzájemné pomoci ze 14. května roku 1955 je proto výrazem objektivní tendence k politickému, hospodářskému a vojenskému sblížení socialistických zemí v konkrétních podmínkách. „Založení Varšavské smlouvy“ zdůraznil náčelník Hlavní politické správy ČSLA, „není tedy jen odpovědí na agresivní politiku imperialismu, ale výrazem životních zájmů všech socialistických států v zabezpečení mírového budování socialismu v celé světové socialistické soustavě i v každé jednotlivé zemi.“ [Klícha, J.: Československá lidová armáda — pevná součást bojového svazku armád členských států Varšavské smlouvy. In: Příloha Obrany lidu, 26. dubna 1985, s. 4.]

Další vývoj událostí ve světě přesvědčivě prokázal, že rozhodnutí bratrských socialistických zemí o uzavření Varšavské smlouvy bylo prozřívavým činem historického významu, který nejlépe vyjádřil generální tajemník ÚV KSSS M. Gorbačov, když prohlásil: „Varšavská smlouva umožnila nám mírovou tvorbu práci. Je spolehlivě zajištěna nedotknutelnost hranic. Byla postavena pevná hráz do cesty novodobých bojovníků proti socialismu, uchazečů o světovou nadvládu.“ (Rudé právo, 29. dubna 1985, s. 6.)

Mnohostranná a dokonalejší všestranná politická součinnost, hospodářská, ideologická a další spolupráce se stala rozhodujícím zdrojem úspěšného rozvoje zemí socialistického společenství. Na základě dosažené zásadní jednoty názorů na všechny závažné otázky sociálně ekonomického vývoje a mezinárodní politiky se v praxi ještě více prohloubila všeobecná zákonitost sblížení socialistických zemí v procesu výstavby socialismu. Na základě tvořivého využívání zkušeností a rozvíjení specializace, kooperace i integračních procesů bylo v 70. letech tempo hospodářského růstu zemí RVHP dvakrát rychlejší než ve vyspělých kapitalistických zemích.

Jednota a semknutost zemí socialistického společenství upevňovaná a prohlubovaná rozšiřováním vzájemných kontaktů, rozvojem spolupráce a přátelských vztahů, založených na zásadách socialistického inter-

nacionalismu, se promítla v růstu jejich vlivu na světový vývoj. Na základě rostoucí politické autority, ekonomického a vojenského potenciálu Sovětského svazu a dalších bratrských socialistických zemí, se postupně, ale trvale měnil poměr sil mezi kapitalismem a socialismem ve prospěch socialismu. Na tomto objektivním základě a ve spojení se všemi mírumilovnými silami dosáhly země socialistického společenství na počátku 70. let rozhodujícího obratu ve vývoji mezinárodní situace. V průběhu těchto let se politika uvolňování napětí stala dominující tendencí mezinárodního života.

Politika uvolňování mezinárodního napětí v politické a na tomto základě i ve vojenské oblasti nikdy nebyla pro země reálného socialismu otázkou vypočítavosti či spekulace. Vždy ji chápaly jako jediné správnou alternativu vývoje současného třídně rozděleného světa.

Příznivé mezinárodní podmínky pro další rozvoj socialismu a růst jeho příkladu pro národy světa vyvolaly u imperialistických sil třídní strach a obavy o ztrátu jejich pozic ve světě. Nejreakčnější kruhy imperialismu, především vojenskoprůmyslový komplex USA, ve snaze zvratit historicky nevyhnutelné revoluční přeměny světa, zastavit proces uvolňování a zničit socialismus, nastoupily na přelomu sedmdesátých a osmdesátých let kurs stupňování horečného zbrojení. Jeho cílem je porušení vojenskostrategické rovnováhy mezi socialismem a kapitalismem a dosažení vojenské převahy imperialismu nad socialismem.

Snaha extrémních pravicových sil vládoucích kruhů USA o změnu vojenskostrategické rovnováhy, která je mimořádně důležitou historickou vymožeností Sovětského svazu a ostatních bratrských socialistických zemí, se stala základem pro přijetí strategie, kterou americký ministr obrany C. Weinberger nazval „přímou konfrontací mezi Spojenými státy americkými a Sovětským svazem v globálním i regionálním měřítku“. Jádrem této strategie je její pozitivní vztah k válce, v níž musí být „konečně a definitivně zničena politická moc Sovětů“ a nastoleno takové poválečné uspořádání světa, které bude odpovídat západním představám o hodnotách.

Změny vojenskostrategické rovnováhy však nelze dosáhnout v krátkém časovém úseku. To si uvědomují i militaristické a reakční kruhy imperialismu, i když ve své propagandě toto poznání často a záměrně zamlčují. Proto se snaží ve svém zbrojním úsilí, jehož základem je Pentagonem zpracovaná Směrnice pro oblast výstavby ozbrojených sil na léta 1984—1988, vytvo-

lit takové materiální podmínky, které by dílčími změnami poměru sil v jejich prospěch umožnily již ve druhé polovině osmdesátých let bezprostřední politický a vojenský nátlak na Sovětský svaz a ostatní socialistické státy.

Z tohoto hlediska a v souladu se strategií „přímé konfrontace“ pokouší se americký imperialismus o nejnebezpečnější a nejriskantnější kroky v Evropě, kde jsou pozice socialismu nejsilnější. Vedle dostatečně docenovaného faktu existence nejvýznamnější hranice mezi socialismem a kapitalismem, je v jeho plánech výrazná snaha o využití geostrategické polohy evropského kontinentu jako vojenského nástupišť proti zemím socialistického společenství. Právě tato poloha má umožnit opět „racionalizovat“ použití jaderných zbraní a hrozbu rozpoutání jaderné války v podmínkách existence přibližné rovnováhy strategických zbraní USA a Sovětského svazu. „Nejreaktější síly USA,“ zdůraznilo 9. zasedání ÚV KSČ v listopadu 1983, „vycházejí z toho, že pokud by se jim podařilo zničit Sovětský svaz, hlavní sílu a oporu socialismu, i když za cenu, že celá Evropa včetně jejich spojenců shoří v plamenech, pak by jim už nic nestálo v cestě k uskutečnění jejich plánů na světovládu.“ (9. zasedání ÚV KSČ, Praha, ÚV KSČ 1983, s. 11.)

Tento přístup nejreaktějších sil USA má své konkrétní vyjádření v programu „raketového dozbrojení“ NATO. V souladu s vojenskými a politickými cíli strategie „přímé konfrontace“ považuje Pentagon jaderné prostředky středního doletu za faktor doplňující americké strategické zbraně prvního úderu. Právě toto jejich určení a takticko-technické parametry po zahájení realizace „raketového dozbrojení“ v listopadu roku 1983 zásadním způsobem změnilo vojenskostrategickou situaci v Evropě. V posledních letech si náš pravděpodobný nepřítel uvědomuje neodvratnost odvetného jaderného úderu a jeho katastrofální následky, a proto věnuje zvláštní pozornost rozvoji mohutnějších a přesnějších systémů klasických zbraní se zvýšeným dosahem. Současně zdokonaluje i způsoby rozpoutání vojenských akcí s použitím konvenčních prostředků ničení a především nových druhů automatizovaných zbraní s vysokou přesností.

Proti agresivním snahám imperialismu porušit vojenskostrategický poměr sil, především v Evropě, a vzhledem k reálnému nebezpečí ohrožení bezpečnosti zemí socialistického společenství, které se vytvořilo po zahájení rozmístování amerických jaderných prostředků středního doletu,

musely tyto země přijmout vynucená, ale rozhodná protipatření. Na jejich realizaci má rozhodující podíl Sovětský svaz. Z pozic internacionalismu a schopnosti vytvořit jakýkoli druh výzbroje, na které by chtěli stavět nepřátelé míru a socialismu, zaručuje bezpečnost svou i svých spojenců, mírový život pracujících a jejich socialistické vymoženosti.

Dnes je velmi důležité, že Sovětský svaz a Varšavská smlouva v zájmu zachování míru dokáží účinně reagovat na jakoukoli vojenskou výzvu USA a NATO, udržet vojenskostrategickou rovnováhu. I když každý člen socialistického vojenskostrategického společenství se podílí na upevňování obranyschopnosti celého socialistického tábora, rozhodující podíl v tomto směru má Sovětský svaz a jeho ozbrojené síly, které jsou páteří Spojených ozbrojených sil států Varšavské smlouvy. Je to podmíněné skutečností, že jako jediný ve společenství socialistických zemí disponuje všestranně rozvinutým obranným průmyslem a kvalifikovanými kádry, je schopný udržovat vojenskou výrobu na úrovni posledních vymožeností vědy a techniky a disponuje potřebným speciálním zařízením a materiály s vysokou kvalitou.

Tyto faktory umožnily, že Sovětský svaz v krátkém čase vyvinul a začal zřizovat na svých strategických bombardovacích letounech a ponorkách střely s plochou dráhou letu dalekého dosahu, o kterých ve Washingtonu hovořili, že jde o „záračnou“ zbraň. Nepřipustí rovněž porušení vojenskostrategické rovnováhy jak v oblasti konvenčních zbraní, kde Spojené státy a NATO realizují tzv. Rogersův plán, tak v oblasti budování systémů protiraketové obrany s prvky v kosmickém prostoru. Principiální stanovisko v této otázce vyložil soudruh M. Gorbačov na zasedání ÚV KSSS v dubnu roku 1985, když prohlásil: „Ani v budoucnu nebudeme litovat úsilí pro to, aby ozbrojené síly SSSR měly všechno potřebné ke spolehlivé obraně naší vlasti a jejich spojenců, aby nás nikdo nemohl zastihnout nepřipravené.“

Proto KSSS a sovětská vláda věnuje pozornost dalšímu zvyšování bojové pohotovosti sovětských ozbrojených sil, zabezpečuje je zbraněmi a technikou, které odpovídají charakteru soudobého ozbrojeného zápasu, správnému předvídání rozvoje možné vojenskostrategické situace a způsobů vedení války, novým tendencím ve strategii a taktice nepřítelů, neustálému a cílevědomému hledání nejdokonalějších forem a metod vojenského výcviku a výchovy vojáků, jejich morálně politické, psychologické a fyzické přípravy.

V současné mezinárodní situaci, kdy konfrontační kurs, který USA a jejich hlavní západoevropští spojenci nastoupily proti socialismu, silně vzrůstá, musí socialistické země upevňovat vojenskopolitickou jednotu, společně prohlubovat spolupráci při internacionální obraně socialismu. Objektivní nutnost této jednoty a semknutosti z mezinárodně politického hlediska je dána: úsilím imperialismu koordinovaně a integrovaně vystupovat proti reálnému socialismu, nutností neoddělitelnosti národní a kolektivní bezpečnosti zemí socialistického společenství, společným odhodláním řešit nejaktuálnější otázku současnosti — otázku odvrácení jaderné války.

Konkrétním programem vojenskopolitické jednoty zemí reálného socialismu se stalo podepsání protokolu o prodloužení

doby platnosti Varšavské smlouvy dne 26. dubna roku 1985 ve Varšavě. Současně se stalo výrazem rozhodné vůle jejích členských států dosáhnout toho, aby prvořadě právo člověka, právo na život v míru, bylo spolehlivě a účinně zajištěno.

Vojenská obrana socialistického společenství tvoří nedílnou součást třídního boje proti imperialismu a jeho pokusům řešit historický spor mezi kapitalismem a socialismem válkou. Hlavním obranným štítem mírové práce národů budujících socialismus byl a bude Sovětský svaz. Jeho přátelství a spolupráce se socialistickými zeměmi, rozvíjená na leninských idejích socialistického internacionalismu, je zdrojem úspěchů těchto zemí a současně nesporně významným přínosem pro plnění pokrokového a mírumilovného poslání socialismu.

Soudobý revanšismus

Proč nyní v porovnání se sedmdesátými lety dochází v NSR k aktivizaci sil revanšismu? Jaká je souvislost dnešního a minulého revanšismu? Nepřečnují se jeho možnosti? Z položených otázek je zřejmé, že existuje dostatek důvodů, abychom se problematikou revanšismu zabývali v širším historickém a mezinárodním kontextu. Na tomto základě můžeme přesněji postihnout jeho nynější zvláštnosti.

Revanšismus v NSR má hluboké sociální, historické a jiné kořeny. Stručná rekapitulace těchto kořenů je nezbytná pro charakteristiku soudobého revanšismu. Revanšismus již od první světové války představuje charakteristický rys německého imperialismu a jeho výbojné expanzivní ideologie a politiky. Revanšistické poža-

davky Německa dříve mířily na Západ, Východ, Jih a Sever. Představitelé imperialismu měli požadavky vůči všem sousedům, které i za cenu války chtěli získat. Zvláštní místo mezi nimi zaujímala politika Drang nach Osten. Oporu revanšismu tvořila armáda, militaristické kruhy a velký počet nejrůznějších svazů. Hitlerovský fašismus sjednotil všechny extrémistické, nacionalistické a revanšistické síly v Německu s cílem realizovat myšlenku „nového pořádku“ v Evropě. Toto reakční politické uskupení, spočívající na hrubém antikomunismu, přivedlo národy ke druhé světové válce, která si vyžádala 50 miliónů obětí. Porážkou hitlerovského fašismu skončil revanšismus německého imperialismu.

- □ -

NSR patří mezi přední imperialistické státy světa zejména v ekonomické oblasti a zaujímá významné postavení i v Severoatlantickém paktu. Ovšem její úloha a postavení v mezinárodních vztazích jsou rozporné a složité. NSR je na jedné straně pokračovatelkou tradic historického německého imperialismu včetně jeho revanšismu, ale je přitom nesrovnatelně více než někdejší Německá říše integrována do světového imperialistického systému, v jehož čele stojí Spojené státy americké. Na druhé straně pak síla a mezinárodní autorita a vliv socialistického společenství v čele se Sovětským svazem nutí západoněmecký imperialismus přihlížet k novým realitám v Evropě. Možnosti NSR ve srovnání s někdejší Německou říší jsou v mezinárodní politice a ve vojenské oblasti nesrovnatelně menší.

Historicky vzato revanšismus byl dán do vínku NSR již při jejím založení 7. září roku 1949. [Německý imperialismus mohl obnovit politickou a ekonomickou moc v podobě NSR pouze na 53 % území předválečného Německa, kde žilo asi 58 % jeho předválečného obyvatelstva]. Vytvoření NSR bylo výrazem vymezených cílů imperialismu, který se snažil revidovat výsledky vítězství SSSR nad hitlerovským fašismem ve druhé světové válce, jakož i výsledky poválečného vývoje v Evropě ve svůj prospěch. Pro souhrnné postižení podstaty revanšismu je nezbytné sledovat oficiální státní politiku spolkové vlády, činnost revanšistických svazů a aktivitu neofašistických organizací. [V NSR nebyla uskutečněna denacifikace, jak stanovily dokumenty postupimské konference „velké trojky“. Orgány justice NSR odmítají

právoplatnost rozsudku Mezinárodního vojenského tribunálu v Norimberku. Na počátku sedmdesátých let žilo v NSR ještě více než 300 000 bývalých esesáků.) Obě tyto tendence se vzájemně doplňují.

Revanšismus má dvě vzájemně spjaté stránky — třídní a v užším smyslu teritoriální. Teritoriální revanšismus je příznačný zvláště pro západoněmecký imperialismus. Jeho vedoucí představitelé si mohou dosažení svých teritoriálních požadavků představit pouze na základě třídní revanše imperialismu vedeného Spojenými státy americkými vůči zemím socialistického společenství. [K pochopení uvedeného závěru poslouží myšlenky spolkového kancléře H. Kohla, který k opětovnému zvolení R. Reagana prezidentem USA v listu Die Welt 8. listopadu roku 1984 napsal: „Jádem německo-amerického partnerství je společná bezpečnostní politika v atlantické oblasti. Němci a Američané střízlivě posoudili politickou situaci po druhé světové válce a společně převzali úkol přispět se spojeneckými partnery k zajištění míru a svobody v severoatlantické alianci. V rámci smlouvy NATO je v Německé spolkové republice rozmístěno 245 000 amerických vojáků a jejich rodinných příslušníků. Od roku 1949 sloužilo v naší zemi devět milionů amerických vojáků.“ Tim se nijak nepopírají specifika teritoriálního revanšismu západoněmeckého imperialismu ani jeho třídní podstata.

Západoněmecký imperialismus od konce druhé světové války sleduje dvojí cíl: obnovu německé říše z roku 1937 a návrat přesídlenců do Československa, Polska, Jugoslávie a Maďarska a tzv. sebeurčení Němců v rámci federalizované Evropy. Uvedme k tomu několik nutných faktů: Podle oficiálních československých údajů bylo ke dni 2. prosince roku 1946 na základě usnesení postupimské konference vysídleno z naší republiky 2 256 000 Němců, z toho do americké okupační zóny 1 464 000 a do sovětské okupační zóny 792 000. Již tehdy se vysídlení začali organizovat. Podle západoněmeckých údajů z roku 1950 žilo po ukončení odsunu v NSR a Západním Berlíně asi 8 025 000 přesídlenců, z toho asi 6 milionů z Československa a Polska. Uskutečnilo se také vysídlení z jihovýchodní Evropy a z pobaltských států.

Je nesporné, že odsun Němců z Československa měl jak vnitropolitické, tak i mezinárodně politické souvislosti. Připomeňme alespoň některé z nich: Zbavil český a slovenský proletariát jednoho z nejnebezpečnějších nepřátel — zfašizované sudetoněmecké buržoazie, jednoho z činitelů,

který mohl působit proti rozvoji lidové demokratické revoluce v naší zemi. Dobrovolný odchod německých antifašistů zvláště do sovětské okupační zóny vytvářel jeden z předpokladů k demokratické a protifašistické seberealizaci německého národa a oslabení pozic německého imperialismu v Evropě. Odsun Němců z Československa, ale i z dalších dnešních socialistických zemí objektivně pozitivně ovlivnil změny poměru sil mezi silami společenského pokroku a silami reakce v celoevropském měřítku.

Jaká je dlouhodobá struktura nároků NSR a zejména revanšistických svazů? Ve stručnosti je můžeme shrnout do těchto bodů:

1. Znovusjednocení Německa, přičemž pro NDR se používá termínu Střední Německo, zatímco termínu Východní Německo pro území za Odrou a Nisou, tj. pro území Polské lidové republiky a Sovětského svazu.

2. Obnovení Německa v hranicích tzv. třetí říše z roku 1937, tj. v hranicích stanovených Versailleskou mírovou smlouvou z roku 1919 včetně Porýní, které bylo k Německu násilím připojeno v roce 1936. To předpokládá znovuzískání nynějších území Polska a Sovětského svazu, jež těmto státům připadla podle usnesení postupimské konference.

3. Znovuzískání území „obývaných po staletí německými obyvateli, kteří odtud byli protiprávně vyhnáni Postupimskou dohodou“ a mají tedy nezadatelné právo na tuto vlast se všemi náležitostmi, tj. na návrat, odškodnění a plné sebeurčení. V tom jsou obsaženy teritoriální požadavky vůči Československu a dalším zemím.

Z toho vyplývá, že západoněmecký revanšismus je nyní zaměřen především proti zemím socialistického společenství. Západoněmecký imperialismus spatřuje v socialistických zemích hlavní překážku pro prosazení svých bezprostředních a dlouhodobých zájmů jak teritoriálních, tak i politických. To neznamená, že dědicové starých revanšistických tradic německého imperialismu zapomněli na požadavky vůči Francii a dalším zemím. Avšak hlasy tohoto druhu se veřejně objevují pouze výjimečně a nenacházejí podporu vládnoucích kruhů. V západních zemích pokrokoví a realističtí političtí činitelé vystupují proti pokusům oživit v NSR pangermanismus. Požadavky revize teritoriálních a politických výsledků druhé světové války tvoří trvalou součást státní politiky a ideologie NSR. Koneckonců jsou obsaženy v ústavě NSR a v programech některých politických stran, zejména klerikálních

[CDU a CSU] a především revanšistických organizací.

Čím se zdůvodňují revanšistické požadavky? Prohlašuje se, že prý německá otázka zůstává stále otevřenou, neboť jak Jaltská, tak i Postupimská dohoda prý mají pouze hodnotu okupačních opatření a jsou označovány za protiprávní, protože s Německem nebyla uzavřena mírová smlouva. Uvedený argument je z hlediska mezinárodního práva neudržitelný. Připomeňme, že dokumenty postupimské konference mimo jiné formulovaly:

— Program čtyř D — demilitarizace, denacifikace, dekartelizace a demokratizace Německa.

— Zásady společného postupu „velké trojky“, tj. SSSR, USA a Velké Británie vůči Německu. Účastníci konference prohlásili, že považují Německo za jediný hospodářský celek.

— Důležitá rozhodnutí: předání Královce (Königsberg) a přilehlých oblastí Sovětskému svazu, stanovení západní hranice Polska na čáře Odry — Lužická Nisa a usnesení o odsunu občanů německé národnosti z Polska, Československa a Maďarska do Německa.

Historická pravda je taková, že Spojené státy, Velká Británie a Francie ustoupily od usnesení postupimské konference v německé otázce. Sovětský svaz vynaložil maximální úsilí k uzavření mírové smlouvy s Německem. Od počátku vystupoval proti snahám západních mocností, spekulujících s tím, že využijí německého militarismu ke změně poměru sil mezi socialismem a imperialismem v Evropě. Připomeňme několik faktů. Dne 10. března roku 1952 předložila sovětská vláda návrh základů mírové smlouvy s Německem, ve kterém se zdůrazňovalo, že Německo musí být obnoveno jako jednotný svrchovaný stát. Na konferenci ministrů zahraničních věcí SSSR, USA, Velká Británie a Francie v Berlíně 28. ledna až 18. února roku 1954 sovětská delegace navrhla, aby byla projednána otázka mírové smlouvy s Německem a předložila k posouzení její návrh. Západní

mocnosti však sovětské realistické návrhy na řešení německé otázky neakceptovaly a zapříčinily to, že s Německem nebyla uzavřena mírová smlouva. Svým způsobem k tomu přispěla i samotná NSR. Revanšisté při odmítání postupimských dohod vycházejí z myšlenky, že výsledek války je nespravedlivý a že je třeba jej revidovat.

To, že od konce druhé světové války uplynulo již čtyřicet let, nesnižuje mezinárodní význam dokumentů z Postupimi. Zásady zakotvené v usneseních postupimské konference týkající se Německa a hranic mají trvalou platnost a představují významný požadavek i pro dnešek. Mír a bezpečnost v Evropě, spolupráce a důvěra mezi evropskými národy a státy vyžadují zejména v současné mezinárodní situaci dodržování mezinárodních dohod a nikoli spekulace o tom, jak je obejít nebo revidovat. Celoevropský a celosvětový význam mají smlouvy uzavřené mezi socialistickými zeměmi a NSR na počátku sedmdesátých let a ustanovení závěrečného aktu helsinské konference z roku 1975. V těchto mezinárodních dokumentech jsou zakotveny důležité zásady: neporušitelnost existujících hranic, povinnost respektovat územní celistvost a princip, že nemají vůči sobě žádné územní nároky a nebudou takové nároky snášet ani v budoucnu. Ke škodě evropského a světového míru nyníější spolková vláda hledá cesty k tomu, jak tyto zásady obejít. Jestliže dnes proti těmto dokumentům vystupují některé vlády, je situace vážná. Podobně je tomu s existencí dvou německých států. Trvalo mnoho let, než byla tato realita poválečné Evropy všemi přijata a situace se normalizovala navázáním přímých styků mezi oběma německými státy a uznáním samostatného Západního Berlína na základě dohod čtyř mocností. Kdokoli chce tuto realitu zpochybňovat, znamená to, že se staví proti poválečnému uspořádání Evropy, žádá změny a tím znovu staví evropský kontinent a jeho národy před hrozbu nového válečného nebezpečí.

- □ -

Co nového se nyní objevuje v revanšismu v NSR? Ve druhé polovině roku 1982 se k moci v NSR dostali představitelé klerikálních stran CDU/CSU, které spolu s FDP vytvořili vládní koalici. [CDU — Křesťanskodemokratická unie, která je hlavní politickou stranou monopolistické buržoazie a je těsně spjata s katolickou církví. CSU — Křesťanskosociální unie; působí pouze v Bavorsku. FDP — Svobodná demo-

kratická strana — liberální strana střední buržoazie, části inteligence a zemědělců, má však podporu části velkokapitálu.] Tato změna v porovnání s koalici SPD a FDP se projevuje v ochlazení vztahů mezi NSR a SSSR a dalšími zeměmi socialistického tábora a značnou aktivizací revanšismu, který se rozvíjí na základě velkoněmeckých představ.

Vládnoucí CDU/CSU sice uznává smlouvy

se socialistickými státy z počátku sedmdesátých let, které byly ratifikovány proti jejímu odporu, ale pojímá je jako pouhé zřeknutí se násilí při prosazování změny hranic, jako jakousi prozatímní úpravu do mírové smlouvy s Německem jako celkem, jako dočasný modus vivendi. O „nenásilné změně“ má Československo tragické zkušenosti z období Mnichova. V CDU/CSU se opět oživuje adenauerovská teze, že „vyřešení německé otázky“ ve spojení s „vyřešením otázky sebeurčení národů východní a střední Evropy“ je předpokladem míru v Evropě. Zástupce vládního mluvčího J. Sudhoff dne 23. listopadu roku 1984 řekl: „NSR nadále zastává stanovisko, že nelze dosáhnout žádné trvalé stability v Evropě, pokud německému lidu nebude zaručeno právo na sebeurčení“.

Prohlášení předsednictva vedení Německé komunistické strany z 15. března roku 1984 o politice spolkového kancléře H. Kohla říká: „Houževnaté lpění na zdiskreditovaných postojích z dob „studené války“, revanšistická hesla, pokusy zpochybnit poválečné hranice, vměšování do vnitřních záležitostí NDR, podpora kursu USA sledujícího konfrontaci a horečné zbrojení jsou v rozporu s národními životními zájmy NSR a jejich občanů. Ti potřebují politiku založenou na rozumu, odpovědnosti a citu pro realitu.“ (Výběr dokumentů a materiálů mezinárodního komunistického a dělnického hnutí č. 6/1984, s. 41.)

Revanšistické síly v NSR, spjaté s myšlenkou zaslepeného antikomunismu a antisovětismu s těmi, kdo ve Spojených státech podněcují ke „křížáckému tažení“, značně vystupňovaly svou ideologickou a politickou činnost. Svaz vyhnanců má kolem 2,5 miliónu členů. Jeho součástí je 22 landsmanschaftů a 11 zemských skupin. V NSR je v činnosti 450 krajských a 9000 okresních organizací. Svaz vyhnanců, který se v době uvolňování napětí poněkud stáhl do ústraní, v posledních dvou letech vystupňoval své akce. Jistým signálem byl projev ministra vnitra F. Zimmermanna v lednu roku 1983 o tom, že nová spolková vláda bude vycházet ze zachování otevřenosti německé otázky a z toho, že německá otázka není omezena jen na NSR a NDR. Ministr F. Zimmermann doslova prohlásil: „Spolková vláda nenechává žádných pochyb, že bude vycházet ze zachování německé otázky, z existence celého Německa, z jednotného německého státního národa a jediné německé státní moci. Ve spolkové vládě nebude tendence, které omezují německou otázku jen na území NSR a NDR a nezahrnují východoněmecké území za Odrou a Nisou.“ Na revanšistick-

kých srazech otevřeně vyslovují územní nároky vůči socialistickým zemím, prohlašují, že neuznávají smlouvy s těmito státy a vyhlašují existenci Německa v hranicích z roku 1937. Na těchto srazech pronášejí projevy vedoucí představitelé spolkové vlády a po 16 letech se jich opět zúčastnil spolkový kancléř H. Kohl, který mimo jiné prohlásil: „Nesouhlasíme s rozdělením na věčné časy...“ U příležitosti tzv. Dne vlasti 1. září roku 1984 řekl: „Otčina, to není jen Německá spolková republika. Je to i ta země, v níž naše kultura po staletí vyrůstala.“ Srazy landsmanschaftů se v roce 1984 uskutečnily pod všeobecným heslem — Domov — vlast — Evropa. Soudobý revanšismus je úzce spojen s idejemi europeismu, amerikanismu, atlantické solidarity, antikomunismu a antisovětismu, k jeho ideové výzbroji patří i teze o „historické nespravedlnosti“ a „sovětské vojenské hrozbě“.

Revanšistickým silám v NSR nahrává nyní největší americká politika, která vychází z teze, že byla vyslovena ministrem zahraničních věcí Schultzem ve Stockholmu v lednu roku 1984, že Spojené státy „... nemožnou přijmout jako fakt trvalé rozdělení Evropy...“ Na tomto základě prakticky popírají závěry jaltské konference a také konference v Helsinkách. To je pro evropský mír nebezpečné. To, že spolková vláda přijímá revanšistickou tezi o tom, že německá otázka je otevřená, není náhodné.

Faktem zůstává, že zatímco pokrokoví Němci, zejména nejdůslednější odpůrci nacismu, neonacismu a revanšismu, němečtí komunisté, jsou předmětem perzekuce a obětí diskriminace, bývalí aktivní nacisté, jakož i neonacisté a revanšisté zastávají odpovědné funkce ve státní správě, v justici, ve školství, v ozbrojených silách a jinde. Zatímco bojovníci za mír jsou v NSR šikanováni a pomlouváni, těší se hlasatelé revanšistických koncepcí a odpůrci poválečného uspořádání Evropy podpoře nejvyšších státních činitelů. Na této skutečnosti nic nemění prohlášení státních činitelů, že NSR nemá vůči sousedním zemím teritoriální nároky. Revanšismus v NSR je nyní znásoben třemi skutečnostmi:

- novými americkými jadernými raketami, které jsou od podzimu roku 1983 v západním Německu rozmístovány,
- rostoucí bojovou silou a možnostmi bundeswehru v rámci NATO; nyní se realizuje dlouhodobý program výroby konvenčních zbraní a výstavby bundeswehru,
- rozsáhlým zbrojním programem, který se uskutečňuje, a tím, že v červnu roku 1984 rada Západoevropské unie zrušila poslední omezení, která NSR zakazovala

vyrábět strategické letouny a rakety s velkým dosahem.

To vše vyvolává oprávněně znepokojení všech, kterým leží na srdci zámyr míru a bezpečnosti v Evropě a na celém světě.

Na aktivizování revanšistických sil v NSR a na jejich podporu ze strany vládní koalice CDU/CSU a FDP rozhodně reagovaly socialistické země, bojovníci za mír a též četní buržoazní političtí činitelé. Italský ministr zahraničních věcí G. Andreotti na slavnosti listu italských komunistů l'Unità v září roku 1984 ostře kritizoval západoněmecké revanšistické politiky a výroky kancléře H. Kohla o otevřenosti německé otázky. G. Andreotti řekl, že „pangermanismus musí být překonán, existují dva německé státy a dva musí zůstat“. Vyvolávání pochyb o platnosti Jaltské dohody označil za „daleko nebezpečnější než jaderné arzenály“. (Rudé právo, 29. srpna 1984.) Místopředseda parlamentní skupiny západoněmecké sociální demokracie H. Ehmke konstatoval, že italský ministr zahraničních věcí G. Andreotti „měl odvahu poctivě a otevřeně říci, co si naši západní spojenci o německé otázce skutečně myslí“.

Důležitě „zázemí“ sudetoněmeckého revanšismu tvoří 70 různých časopisů, dokumentační činnost v protičeskoslovenském duchu zabezpečuje mnichovský Sudetoněmecký archiv, v sídle landsmanšaftu v Mnichově působí i tzv. vědecká instituce Collegium Carolinum. Landsmanšaft podporují oficiální bavorské instituce. V Mnichově se např. staví nákladem 25 milionů marek sudetácké centrum, další se staví v Lübecku, v Ratzemburgu atd. V mnoha městech jsou udržována jakási malá muzea, která nejsou kulturní institucí, ale střediskem pro školení revanšistického dorostu a otravování myšlenek mládeže. Jelikož před landsmanšafy vystal problém úbytku původních členů, může do jejich řad vstoupit kterýkoli občan NSR bez ohledu na to, odkud pochází. Rozhodující je vůle pracovat na „společném německém díle“.

Usnesení Federálního shromáždění k základním otázkám zahraniční politiky ČSSR z 12. listopadu roku 1984 konstatuje: „Nová nebezpečí představuje aktivizace sil, které se nepočítají z porážky nacistického Německa a nesmířily se se spravedlivým poválečným uspořádáním Evropy. Stále ví-

ce — a to za podpory oficiálních představitelů NSR — sílí hlasy západoněmeckých revanšistů. Volají po obnovení Německa v hranicích z roku 1937 a označují německou otázku za otevřenou. Jsou to prakticky výzvy ke změně existujících realit válečným tažením.“ (Rudé právo, 13. listopadu 1984.)

Shrňme to nejpodstatnější. V zaměření soudobého revanšismu vystupují do popředí tyto jeho hlavní stránky:

1. Proti NDR, jehož podstatu tvoří snaha ji likvidovat jako socialistický stát a začlenit její území do sjednoceného německého státu na buržoazním základě.

2. Proti PLR a SSSR s cílem získat jejich území, která jim připadla na základě rozhodnutí postupimské konference.

3. Proti ČSSR, jehož základ tvoří úsilí, které požaduje odtržení československého pohraničí, jak bylo uskutečněno mnichovským diktátem z roku 1938, a návrat odsunutých Němců zpět do Československa.

Jsou to neoprávněné a nerealistické snahy. Ministr zahraničních věcí SSSR, A. A. Gromyko na adresu revanšistických snah prohlásil: „Jen krátkozrací lidé mohou útočit na to, na čem už 40 let stojí evropský a světový mír, a snaží se zpychbnit historické Jaltské a Postupimské dohody. Je pravda, tyto dohody pevně svazují ruce revanšistům všeho druhu. V tom je také jejich hlavní poslání.“ A dále řekl: „Je na místě říci horkým hlavám, které touží po revanši a revizi hranic evropských států, že Německá říše shořela v ohni druhé světové války. Návrat k ní není a nikdy nebude.“ (Rudé právo, 7. listopadu 1984.)

Revanšismus jako politický a ideologický fenomén není přežitým nebezpečím pro mír a socialismus v Evropě. Opak je pravdou. Jeho dnešní nebezpečí vyplývá ze širšího kontextu. Především z toho, že je spjat s americkou „strategií přímé konfrontace“ a že tvoří nedílnou součást „křížáckého tažení“ proti komunismu a socialismu. Revanšistické ideje stále více podporují Spojené státy, které se snaží využít jich jako pomocné síly své hegemonistické politiky.

Naše národy mají trpké zkušenosti s německým revanšismem z předválečného Československa. Proto ČSSR rozhodně vystupuje proti všem formám revanšismu a upozorňuje na jeho nebezpečnost pro evropský a světový mír.

Uplatňovanie triedneho princípu pri výbere, výchove a príprave vojenských kádrov

Na XVI. zjazde KSČ bola pred celú našu spoločnosť znovu postavená úloha, naďalej budovať ČSĽA ako armádu modernú, bezvýhradne oddanú strane a ľudu, schopnú spoločne so Sovietskou armádou a armádami ostatných štátov Varšavskej zmluvy, ubrániť mier a vymoženosti socializmu. Jednou z rozhodujúcich podmienok realizácie tejto úlohy je budovanie ČSĽA ako armády robotníckej triedy, brániacej predovšetkým jej revolučné vymoženosti a záujmy pred vonkajšími a vnútornými nepriateľmi. Preto na celoarmádnom straníckom aktíve k rozpracovaniu a realizácii záverov XVI. zjazdu KSČ bola pred príslušníkov ČSĽA postavená dôležitá úloha, pod vedným komunistického strany aj naďalej prehĺbovať úlohu ČSĽA ako triedneho a mocenského nástroja robotníckej triedy a socialistického štátu. Dôsledne realizovať túto úlohu však nie je a nebude možné bez realizácie triedneho princípu vo výstavbe ČSĽA. Vyplýva to predovšetkým z toho, že jeho uplatňovanie je najdôležitejšou podmienkou realizácie základných záujmov a cieľov robotníckej triedy a pracujúcich v armáde, upevňovania socialistického charakteru ČSĽA. Realizácia triedneho princípu vytvára pevný základ a podmienky pre uplatňovanie všetkých predností socialistickej spoločnosti v armáde

a rozhodnou mierou napomáha k zvyšovaniu jej bojovej sily a bojaskopnosti.

Triedna podstata a charakter ČSĽA sa najvýraznejšie prejavujú v jej funkciách. Preto hlavným zmyslom uplatňovania triedneho princípu vo výstavbe ČSĽA je dôsledná realizácia základných funkcií našej armády. Vychádzajúc z vonkajších a vnútorných podmienok výstavby socialistickej spoločnosti, kvalitatívnych zmien v ČSĽA, v jej sociálnom zložení, ako aj úloh vytýčených na celoarmádnom straníckom aktíve k rozpracovaniu a realizácii záverov XVI. zjazdu KSČ, Rozkazu ministra národnej obrany ČSSR a Smernice MNO ČSSR a náčelníka HPS ČSĽA pre straníckopolitickú prácu na výcvikový rok hlavnými podmienkami prehĺbovania úlohy ČSĽA ako triedneho a mocenského nástroja robotníckej triedy a socialistického štátu, prejavmi uplatňovania triedneho princípu vo výstavbe našej armády sú: vedenie a riadenie výstavby ČSĽA komunistickou stranou, vytváranie podmienok pre realizáciu jej triednych funkcií, uplatňovanie sociálnotriednych a politických kritérií pri výbere, výchove a príprave vojenských kádrov, upevňovanie a rozvíjanie socialistických spoločenských vzťahov v ČSĽA a organizovanie a uskutočňovanie výchovy a výcviku vojsk v duchu ideí mar-

xizmu-leninizmu. Hlavná pozornosť tu bude však sústredená na rozbor príčin a podmienok uplatňovania triedneho princípu pri výbere, výchove a príprave vojenských kádrov ČSLA.

ČSLA je predovšetkým mocenským nástrojom robotníckej triedy. Táto skutočnosť musí mať svoje vyjadrenie nielen v triednom poslaní, záujmoch a cieľoch našej armády, ale aj v sociálnom zložení, resp. v zastúpení robotníckej triedy v sociálnom zložení príslušníkov ČSLA. KSČ spolu s velením ČSLA to zabezpečuje dôsledným uplatňovaním triedneho princípu pri výbere a dopĺňovaní ČSLA, predovšetkým však vojenských kádrov. Vyplýva to jednak z uplatňovania princípu kádrovej armády vo výstavbe ČSLA a jednak zo skutočnosti, že vojenské kádre (veliteľský zbor), ako to povedal s. M. Džur na celoarmádnom straníckom aktíve k XVI. zjazdu KSČ, je „základom, kostrou armády, vykonávateľom politiky strany v armáde, organizátorom bojovej prípravy a výchovy vojakov, tvorcom nových foriem a spôsobov ničenia nepriateľa“. (Celoarmádny stranícky aktív k rozpracováaniu a realizácii záväzku XVI. sjazdu KSČ v ČSLA, Praha, Naše vojsko 1981, s. 44.) Od ich sociálneho zloženia, schopnosť veliť, riadiť, viesť, vychovávať a organizovať podriadených závisí aj charakter a úroveň sociálnych vzťahov v armáde, kvalita a bojaskopnosť ČSLA.

Vychádzajúc z kvalitatívnych zmien v ČSLA, z požiadavky ďalšieho upevňovania socialistického charakteru ČSLA, ako i z naliehavej úlohy postupnej generáčnej obmeny vojenských kádrov v našej armáde, kladú v súčasnosti veliteľské a politické orgány, velitelia, náčelníci a stranícke organizácie na všetkých stupňoch velenia ČSLA zvlášť veľký dôraz na dôsledné a sústavné uplatňovanie **sociálno-triednych a politických kritérií pri výbere a dopĺňovaní vojenských kádrov, ich rozmiestňovaní na jednotlivé stupne velenia, pri výbere a výchove občianskej mládeže a vojakov základnej služby do vojenských škôl.** Vedie to k upevňovaniu robotníckeho jadra vojenských kádrov, sociálno-triednych vzťahov medzi všetkými kategóriami vojakov a k zachovaniu kontinuity triedno-politických vzťahov v našej armáde.

V súčasnej etape výstavby rozvinutej

socialistickej spoločnosti dochádza k upevňovaniu sociálno-triednych vzťahov, k zblížovaniu tried a sociálnych skupín, k upevňovaniu sociálnopolitickej a ideovej jednoty ľudu. Táto skutočnosť významnou mierou ovplyvňuje voľbu hlavných smerov a spôsobov realizácie triedneho princípu pri dopĺňovaní ČSLA, predovšetkým však vojenských kádrov.

Popri kvalitatívnych zmenách vnútri veliteľského zboru ČSLA, určovaných kvalitatívnymi premenami v sociálno-triednej štruktúre našej spoločnosti, dochádza v jeho sociálnom zložení aj k zmenám, ktoré sú určené jednak charakterom vojenskej činnosti a jednak predchádzajúcim výberom, prípravou a rozmiestňovaním vojenských kádrov. Významnú úlohu tu zohráva porces omladzovania, ktorý prináša so sebou kladné (nadšenie, aktivita a iniciatíva, záujem, kritičnosť), ale aj záporné momenty, spojené s malou praktickou a životnou skúsenosťou. V tejto súvislosti v našej armáde nadobúda zvlášť veľký význam zachovanie kontinuity triedno-politických vzťahov. Musí prebiehať tak, aby neustála obnova vojenských kádrov, ich omladzovanie bolo spájané s využívaním bohatých skúseností starších na strane jednej a teoretickej pripravenosti, elánu a aktivity mladých vojakov z povolania, na strane druhej, aby sa dopĺňovanie a omladzovanie vojenských kádrov ČSLA stalo dôležitou podmienkou nielen upevňovania bojovej sily a bojaskopnosti našej armády, ale aj upevňovania ich politického a triedneho charakteru. Nevyhnutnosť a vysoká aktuálnosť tejto úlohy je v súčasnosti násobená aj tým, že sa jedná o mladú generáciu, ktorá nielenže nemá žiadne praktické skúsenosti z triedneho boja, ale ani zo straníckej a politickej práce, o mládež, u ktorej sa marxisticko-leninský svetový názor, triedne uvedomenie, požadované morálne a politické vlastnosti len formujú, prípadne dotvárajú. Za tejto situácie vystupuje pred veliteľmi, politickými orgánmi a straníckymi organizáciami dôležitá požiadavka neprestajného skvalitňovania ideovo-výchovnej práce, upevňovania triedneho uvedomovania, ideového presvedčenia mladých vojenských kádrov, formovanie ich marxisticko-leninského svetového názoru a požadovaných morálnych a politických vlastností.

Dôležitým sociálnym faktorom, determinujúcim proces výberu, výchovy a prípravy vojenských kádrov sú **sociálne vzťahy**. Ich význam pre ČSEA spočíva v tom, že rozhodnou mierou určujú kvalitu armády, stupeň jej bojaskopnosti a pripravenosti. Preto ich upevňovaniu a rozvoju venujú velitelia, politické orgány a stranické organizácie v našej armáde veľkú pozornosť. Pre súčasné štádium rozvoja našej spoločnosti sú príznačné pozitívne zmeny v sociálno-triednej štruktúre spoločnosti a v sociálno-triednych vzťahoch. V podmienkach ČSEA sa to prejavuje v zhode základných záujmov a cieľov nielen rôznych tried a sociálnych skupín, ale aj všetkých kategórií príslušníkov ČSEA. Tvorí to zároveň základňu, na ktorej sa rozvíjajú a upevňujú priateľské a súdržné vzťahy medzi všetkými príslušníkmi ČSEA, a to tak z profesionálneho, ako i sociálno-triedneho hľadiska. Charakteristické sú pre ne vzťahy vzájomnej spolupráce, súdržnosti, pomoci a podpory pri plnení úloh bojovej a politickej prípravy. Spája ich spoločný záujem na obrane socialistickej vlasti a celého socialistického spoločenstva. V tomto kontexte sa aj vzťahy medzi vojakmi z povolania a vojakmi základnej služby, subordinačné vzťahy medzi vojenskými kádrami, prísna podriadenosť nižších vyšším, veliteľská náročnosť a povinnosť bezpodmienečného plnenia rozkazov utvárajú nie ako prejav triednej nadvlády, ale výlučne ako dôsledok charakteru vojenskej činnosti.

Rast kvalitatívneho zastúpenia z radov robotníckej triedy v ČSEA je dôležitou podmienkou upevňovania socialistického charakteru našej armády, ale sám o sebe by bol nepostačujúcim. Musí sa dopĺňovať a súbežne uskutočňovať s upevňovaním ideológie robotníckej triedy v ČSEA, s formovaním marxisticko-leninského svetového názoru a triedneho uvedomenia vojenských kádrov. Nezastupiteľné miesto a úlohu v tejto súvislosti má **proces výchovy a prípravy vojenských kádrov, uskutočňovaný v duchu ideí marxizmu-leninizmu**.

Dôsledné uplatňovanie triedneho princípu vo výchove a príprave vojenských kádrov je v súčasnej etape výstavby ČSEA objektívne podmienené predovšetkým zostrovaním ideologického boja medzi socializmom a kapitalizmom, existenciou prežit-

kov vo vedomí a konaní našich občanov, ako i malými praktickými skúsenosťami a triednym cítením mládeže, prichádzajúcej do armády.

V súčasnosti dochádza zo strany buržoáznych ideológov k čoraz intenzívnejším, skrytejším a komplexne uskutočňovaným útokom na vedomie našich občanov. „Západ sa v ňom neobmedzuje len na konfrontáciu ideí. Nasadzuje celý systém prostriedkov, ktorý by podlomil socialistický svet a narušil jeho jednotu“. (XXVI. zjazd KSSZ, Dokumenty a materiály, Bratislava, Pravda 1981, s. 12.) Antikomunistická ideová diverzia, ktorá v poslednom období nadobudla zvlášť otvorených a výrazne agresívnych a militaristických foriem, usiluje o destabilizáciu socialistického spoločenstva, o jeho oslabenie a rozloženie. Preto zostáva „základným príkazom celej našej ideologickej činnosti“, povedal s. G. Husák na XVI. zjazde KSČ, „viesť ľudí k triednej bdelosti a k nezmieriteľnosti s buržoáznu ideológiu. Trvalou úlohou je principiálny boj proti pravicovému oportúnizmu a všetkým odrodám revizionizmu“. (XVI. zjazd KSČ, Dokumenty a materiály, Bratislava, Pravda 1981, s. 39.)

Dôsledne viesť boj proti buržoáznej ideológii, rôznym formám pravicového oportúnizmu a revizionizmu môže iba ten príslušník ČSEA, ktorý si hlboko osvojil a vnútorne sa stotožnil s ideológiu robotníckej triedy — marxizmom-leninizmom, ktorý pevne stojí na pozíciách robotníckej triedy a jej marxisticko-leninskej strany a z týchto pozícií skúma, hodnotí a objasňuje všetky javy a procesy prebiehajúce vo svete, v socialistickom spoločenstve, v našej spoločnosti, teda aj v ČSEA. A to nejde dosiahnuť bez dôslednej realizácie triedneho princípu vo výchove a príprave vojenských kádrov.

Výstavba ČSEA sa uskutočňuje v podmienkach, kedy reakčné imperialistické kruhy na čele s USA začali horúčkovitě zbrojenie, nastúpili kurz zhoršovania medzinárodnej situácie s cieľom získať vojenskú prevahu na svoju stranu a úplne „pochovať“ politiku mierového spolunažívania medzi štátmi s rozdielnym spoločenským zriadením, dôsledne uskutočňovanú zo strany Sovietskeho zväzu a ostatných socialistických krajín. Táto skutočnosť kladie ešte väčší dôraz na triedne hodno-

tenie, triedny prístup vojenských kádrov ku všetkým otázkam spoločenského rozvoja, nevylučujúc ani vojenstvo.

Nejde však len o triedne hodnotenie medzinárodnej a vojenskopolitickej situácie, ale aj o triedny pohľad na ekonomický, sociálny, vedeckotechnický a duchovný rozvoj vo všetkých krajinách. V praxi sa často triedne hodnotenie zužuje len na sociálnopolitickú, ekonomickú a duchovnú oblasť spoločenského života. Zabúda sa na vedeckotechnickú, ktorá má pre vojenstvo zvlášť veľký význam. Príslušníci našej armády, predovšetkým však vojenské kádre si v tejto súvislosti musia čoraz častejšie klást otázku v záujme koho a čoho budú výsledky vedy a techniky slúžiť, v záujme imperialistických kruhov, buržoázie na ničenie socializmu, alebo v záujme spoločenského pokroku, robotníckej triedy, svetového revolučného hnutia na odvrátenie vojny a upevnenie mieru na celom svete. Preto ani experimenty, prípadne čiastočné úspechy v plnení výskumných úloh raketoplánu USA nemôžu hodnotiť len ako ďalší posun v rozvoji kozmonautiky, vedy a techniky. Pre príslušníkov ČSEA sa jedná predovšetkým o novú, veľmi účinnú bojovú techniku, ktorej experimenty sú určené na vedenie, zo strany USA pripravovanej, kozmickej vojny, na ničenie strategicky dôležitých cieľov na území socialistických štátov atď. Podobný triedny prístup sa musí uplatňovať u vojenských kádrov aj pri hodnotení výsledkov v rozvoji výpočtovej techniky, elektroniky, astronómie, kozmonautiky, laserovej techniky, prírodných vied atď., lebo v rukách buržoáznych činiteľov budú využívané vždy na realizáciu triednych záujmov buržoáznej vlády — nastolenie panstva kapitalizmu na celom svete.

Objektívna nevyhnutnosť dôsledného uplatňovania triedneho princípu vo výchove a príprave vojenských kádrov vyplýva aj zo skutočnosti, že ešte u mnohých občanov našej spoločnosti, nevylučujúc ani príslušníkov armády, existujú prežitky v ich vedomí a konaní. Jedná sa najmä o prežitky maloburžoáznej morálky a malomeštiactva.

Veľké nebezpečenstvo tohto negatívneho javu v spoločnosti, ale aj v armáde spočíva v tom, že vedie k oživovaniu súkromnovlastníckych tendencií, egoizmu a indi-

vidualizmu. Vedie k netriednemu pohľadu a hodnoteniu vážnych otázok medzinárodného vývoja a vnútropolitického diania, k netriednemu hodnoteniu otázok vojny a mieru. Svojimi negatívnymi dôsledkami narušuje marxisticko-leninský svetový názor, hodnotovú orientáciu vojenských kádrov, znižuje ich sociálnu aktivitu pri plnení úloh bojovej a politickej prípravy, zabezpečovaní vysokej a nepretržitej bojovej pohotovosti, oslabuje triednu zomknutosť a ideovú jednotu vojenských kolektívov. Preto dôležitým smerom realizácie triedneho princípu vo výchove a príprave vojenských kádrov zostáva **posilňovanie triednej ostražitosťi, vedenie nezmieriteľného boja proti prežitkom malomeštiackej morálky, prekonávanie maloburžoáznych, nacionalistických, náboženských a iných prežitkov v ich vedomí a konaní**. Dosiahnuť to možno len vtedy, ak sa vo všetkých formách ideologickej práce v armáde, na vojenských školách vo výchovno-vzdelávacom procese, dôsledne uplatňujú základné princípy boja proti buržoáznej ideológii, ak sa vedie v duchu marxisticko-leninských ideí, socialistického vlastníctva a internacionalizmu a socialistickej morálky. Dôsledná realizácia triedneho princípu vo výchove a príprave vojenských kádrov sa musí prejavovať v osvojovaní a upevňovaní si takých vlastností robotníckej triedy, ako sú uvedomelosť, revolučnosť, kolektivismus, organizovanosť, disciplinovanosť, aktivita a osobná zodpovednosť za dôsledné splnenie úloh a povinností.

Najdôležitejšou podmienkou upevňovania triedneho uvedomenia vojenských kádrov je **osvojovanie si základov marxisticko-leninskej teórie**. Dosahuje sa prostredníctvom uskutočňovania ideologickej práce, v útvaroch najmä na hodinách marxisticko-leninskej prípravy a na vojenských školách najmä vo vyučovacom procese. Svojím obsahovým zameraním, ako i formami uskutočňovania musia viesť k upevňovaniu triednych postojov v praktickom živote, pri plnení úloh výcviku, bojovej služby a denných povinností.

Marxizmus-leninizmus je svojou podstatou ideológiou robotníckej triedy. V nej sú v koncentrovanej forme vyjadrené základné záujmy a ciele robotníckej triedy a pracujúcich. Teoreticky zdôvodňuje ob-

jektívne postavenie tejto triedy a z neho vyplývajúce potreby, záujmy a revolučné ciele. Preto organizovanie a uskutočňovanie výchovy a prípravy vojenských kádrov na základe ideí marxizmu-leninizmu, formovanie ich marxisticko-leninského svetového názoru, je dôležitou podmienkou realizácie triedneho princípu v procese ich výchovy a prípravy. Osvojená marxisticko-leninská teória, tvoriaca základ vedeckého svetového názoru, umožňuje vojenským kádom z triednych pozícií hodnotiť konkrétne udalosti, miesto a úlohu ČSEA, ale aj seba samých nielen v socialistickej spoločnosti, ale aj vo vojenských kolektívoch.

Vychádzajúc z tej skutočnosti, že u väčšiny vojenských kádrov dochádza k prvému, ale zároveň aj k hlbšiemu a komplexnejšiemu osvojovaniu si marxisticko-leninskej teórie na vojenských školách, má vysoká ideovosť a straníckosť výchovno-vzdelávacieho procesu zvlášť veľký význam pre formovanie a upevňovanie ich triedneho uvedomenia a komunistickeho presvedčenia. Významná úloha v tomto procese pripadá vyučovaniu spoločenských vied, v priebehu ktorého sa poslucháči oboznamujú s pôvodnými dielami klasikov marxizmu-leninizmu, najdôležitejšími straníckymi, štátnymi a vojenskými dokumentami. Ich prostredníctvom si osvojujú nielen základy marxizmu-leninizmu, ale aj jej metódy dialektického myslenia. Vytvárajú sa u nich predpoklady k triednemu chápaniu a hodnoteniu aktuálnych otázok spoločenského rozvoja, armády, ale aj vlastnej práce.

Osvojenie si marxisticko-leninskej teórie sa musí uskutočňovať ako jednotný proces, v ktorom je štúdium diel klasikov marxizmu-leninizmu, straníckych a vojenskopolitických dokumentov organicky spojené nielen s rozvojom revolučnej bdelosti, triednej zomknutosti a ctenia poslušáčkov, ale aj s vedomím nekompromisného a účinného boja proti buržoáznej ideológii a morálke, malomeštiackym náladám a prejavom nihilistického vzťahu k vymoženostiam socializmu. Dnes si každý vychovávateľ, či sa jedná o učiteľa, veliteľa alebo politického pracovníka, musí uvedomiť, že už nevystačí s obyčajným konštatovaním, ale že je potrebné z vedeckých, výrazne ideových, straníckych, inter-

nacionálnych a triednych pozícií trpezlivo obhajovať všetky problémy, javy a udalosti.

Osvojovanie si teórie marxizmu-leninizmu vojenskými kádmami v útvaroch sa uskutočňuje predovšetkým v procese ideologickej práce, najmä na hodinách marxisticko-leninskej prípravy. Jej zvláštnosť, oproti výchovno-vzdelávaciemu procesu na vojenských školách, spočíva v tom, že sa jedná o dospelých ľudí, ktorí si už na vojenských školách osvojili základy marxizmu-leninizmu, že v dôsledku plnenia úloh bojovej a politickej prípravy a zabezpečovania bojovej pohotovosti tu nie sú vytvorené také podmienky, ktoré by tak intenzívne a komplexne zabezpečovali osvojovanie si teórie marxizmu-leninizmu, že aj samotná pripravenosť, teoretická erudovanosť a úroveň osvojovania marxizmu-leninizmu nie je na takej úrovni ako u učiteľov vojenských škôl, hlavne vysokých. Preto dôležitou podmienkou hlbšieho osvojovania si marxizmu-leninizmu predpokladá, aby sa v podmienkach útvaru veľmi efektívne využíval čas vyhradený na marxisticko-leninskú prípravu.

Dôležitú pozornosť treba venovať výbere, a hlavne pravidelnej a zodpovednej príprave vedúcich marxisticko-leninskej prípravy, ktorá svojim obsahovým zameraním, formami a metódami uskutočňovania by mala upevňovať vysokú ideovosť každého vedúceho, hlboké zvládnutie marxizmu-leninizmu a umenie systemizovať do jedného nerozborného celku všetky súčasti marxizmu-leninizmu. Vysoká ideovosť vedúcich sa musí spájať s obratnosťou spájať teóriu s praktickými úlohami útvarov a jednotiek.

Triedny prístup vo výchove a príprave vojenských kádrov sa musí organicky spájať s internacionálnym. V podmienkach ČSEA sa to uskutočňuje predovšetkým tým, že vo všetkých formách ideologickej práce, vo výchovno-vzdelávacom procese na vojenských školách sa skúmanie a vysvetľovanie všetkých internacionálnych a národnostných problémov v ČSEA uskutočňuje z pozície robotníckej triedy a jej boja za výstavbu a obranu socializmu, že všetky internacionálne a národnostné vzťahy v ČSEA sa hodnotia ako výsledok rozvoja mnohostranných sociálno-ekonomických, sociálno-politických a ideovovýchovných a

mravno-psychologických procesov a že za týmito vzťahmi vždy stoja záujmy tried a sociálnych skupín. Výchovu a prípravu vojenských kádrov uskutočňovať tak, aby v každom aspekte národnostných vzťahov v ČSLA videli určujúcu úlohu internacionálneho, internacionálnych vzťahov a záujmov, prejavujúcich sa najmä v pozitívnom vzťahu k Sovietskemu zväzu, celému socialistickému spoločenstvu, k jeho výstavbe a spoločnej obrane.

Osvojenie si ideológie robotníckej triedy zohráva významnú úlohu v triednom uvedení vojenských kádrov. Samo o sebe je však nedostačujúce. Idey a základné záujmy robotníckej triedy, osvojené si pomocou marxisticko-lenínskej teórie v procese výchovy, sa môžu realizovať jedine

v praktickej činnosti. Preto vyspelosť vojenských kádrov nemožno zužovať len na oblasť svetonázorovej robotníckej triedy. Treba sem zahrnúť aj **bojovú a odbornú prípravu, všetku vojenskú činnosť**. Vojenské kádre môžu realizovať základné ciele a záujmy robotníckej triedy jedine vtedy, ak budú dobre pripravené, vycvičené, ak budú majstrovsky ovládať zbrane a bojovú techniku, ak budú ovládať najnovšie spôsoby a formy vedenia vojny a ozbrojeného zápasu. Preto pri upevňovaní socialistického charakteru ČSLA, realizácii jej triednych funkcií musia velitelia, politické orgány, politickí pracovníci a stranické organizácie venovať veľkú pozornosť nielen výchove, ale aj príprave, výcviku vojenských kádrov, ktoré sú dialekticky navzájom spojené.

K PŘESKUPENÍ VOJSK FRONTU

Všestranná analýza zkušeností z Velké vlastenecké války i lokálních válek svědčí o tom, že přeskupení vojsk může být úspěšně uskutečňováno za předpokladu úplné návaznosti plánu přeskupení a nadcházející bojové činnosti, berou-li se v úvahu reálné možnosti vojsk a jsou-li vykonávána i centralizovaně řízena dovedná, promyšlená a včasná opatření bojového zabezpečení.

Přeskupení vojsk v závislosti na jeho cílech, vzdálenosti, lhůtách uskutečnění, počtu dopravních prostředků, stavu bojové techniky i komunikací bylo a bude vykonáváno přesunem vojsk, přepravou po železnici, po moři (po řece), vzduchem a rovněž i kombinovaným způsobem.

Přeskupení vojsk na organických vozidlech (pochodem) bylo uskutečňováno obvykle v těch případech, kdy vzdálenost přesunu nebyla velká a vojska po přesunu přecházela z chodu do sražení. Důležitou předností přeskupení vojsk na organických vozidlech bylo zachování celistvosti sestavy vojsk, bojové pohotovosti a možnost rychlého rozvinutí a zahájení bojové činnosti po přesunu. V jeho průběhu a při přeskupení byla zvláštní pozornost věnována utajení před nepřítelem cíle a zámyslu přeskupení, směru, charakteru, měřítka a doby jeho uskutečnění, prostorů soustředění svazů i svazků a organizaci velení.

Přeskupení vojsk převozem po železnici bylo zpravidla uskutečňováno z hloubky válčiště, z jednoho válčiště na druhé nebo i v rámci frontu na značnou vzdálenost, z důvodů úspory proběhu kilometrů (spotřeby motohodin) bojové techniky. Např. v květnu až červenci roku 1945 byly převezeny po železnici ze západu na Dálný východ (na vzdálenost 9000–12 000 km) dva štáby frontů, tři vševojskové a jedna tanková armáda a množství dalších svazků a útvarů. To si vyžádalo 136 000 železničních vagónů. Ve válečné historii přeskupení vojsk takového rozsahu bylo uskutečněno vůbec poprvé.

V průběhu druhé světové války i v lokálních válkách posledního období byly široce využívány přesuny vojsk po moři.

V minulosti se přeskupení vzdušnou cestou uskutečňovalo v malém měřítku. To bylo zapříčiněno především nedostatečným počtem dopravního letectva a jeho poměrně malými možnostmi. V soudobých podmínkách bude široce vy-

užívána vzdušná přeprava vojsk. Tímto problémem se zvláště zabývají v armádách NATO, což potvrzují zkušenosti ze cvičení, při nichž jsou přemísťování vzdušnou přepravou z území USA do západní Evropy příslušníci svazků tzv. dvojí dislokace.

Přeskupení vojsk kombinovaným způsobem může být rovněž široce používáno. Ať už půjde o kombinaci železniční přepravy s přesuny vojsk na organických vozidlech nebo o kombinaci vzdušné a námořní přepravy.

V každém případě je třeba zvláštní pozornost v práci velitelů a štábů věnovat včasnému přesunu vojsk do prostorů operačního předurčení v bojeschopném stavu. Důležitý význam bude mít jejich umění dovedně připravit a realizovat opatření k utajení přeskupení, zvláště pak maskovací opatření.

Formy a způsoby utajení přeskupení v minulé válce i v lokálních válkách poválečného období byly závislé na podmínkách, rozsahu a hloubce přeskupení vojsk a na způsobech jeho provádění. Čím větší bylo přeskupení, tím složitější bylo utajit před nepřítelem hromadný pohyb vojsk.

Jak ukazují zkušenosti z Velké vlastenecké války i lokálních válek, utajení přeskupení vojsk bylo v prvé řadě zabezpečováno dovednou organizací a pečlivým uskutečňováním operačního i taktického maskování s cílem oklamat nepřítele o skutečném zámyslu, směru i charakteru přeskupení, o úkolech, sestavě i bojeschopnosti přeskupujících se vojsk a době jeho konání. Úspěchu maskování při plnění tohoto složitého úkolu je možné dosáhnout jedině za předpokladu promyšleného zplánování, utajení všech opatření, aktivitostí, přesvědčivosti i nepřetržitosti všech opatření a v neposlední řadě i použitím takových způsobů klamání nepřítele, které nejvíce odpovídají zvláštnostem jednotlivých způsobů přeskupení.

Při řešení těchto úkolů budou používány i v soudobých podmínkách hlavní způsoby maskování, a to: skrytí, imitace, demonstrační činnost a dezinformace. Přirozeně, že v současné době při značných průzkumných možnostech nepřítele bude ztíženo utajení opatření přípravy a uskutečňování přeskupení značného množství vojsk zvláště na velké vzdálenosti. Současně však tvůrčí využívání zkušeností z Velké vlastenecké války i lokálních válek může napomoci ke klamání nepřítele o cílech, rozsahu i nových prostorech soustředění našich vojsk k zabezpečení jejich přeskupení s minimálními ztrátami osob, bojové techniky a výzbroje.

V útočné operaci budeme přeskupení vojsk nejčastěji uskutečňovat v důsledku rychlých změn v situaci, které vyžadují přesun vojsk na nové směry nebo do jiných prostorů s cílem vytvořit úderná uskupení k plnění nově vzniklých úkolů ke zničení nepřítele. Můžeme je organizovat a zabezpečit v různých podmínkách, při hromadném použití jaderných zbraní nepřítelem a vzniku rozsáhlých úseků rozrušení i radioaktivního zamoření terénu v pásmech přesunů vojsk. Kromě toho mohou být na pochodové osy a silniční uzly vysazeny diverzní oddíly a skupiny nepřítele s cílem znemožnit nebo ztížit přeskupení. V soudobých podmínkách je nutné počítat i s působením průzkumných a palebných systémů nepřítele na přeskupující se vojska frontu.

Přeskupení může být organizováno uvnitř frontu i mezi fronty. V posledním případě je přeskupení jednotlivých svazů a svazků na nové směry a jejich předání z jednoho frontu do druhého prováděno na základě nařízení hlavního vedení na válčišti. Uvnitř frontu přeskupení organizuje velitel a štáb frontu, a to přesunem vojsk z hloubky k frontě, podél fronty na nové směry a někdy i od fronty do týlu. Je prováděno přesunem na organických prostředcích, přepravou

po železnici, po vodě i vzduchem (letouny, vrtulníky). Základním způsobem přeskupení v útočné operaci frontu je přesun na organických bojových a dopravních vozidlech, neboť umožňuje docílit rychlou přepravu a rozvinutí vojsk k vedení bojové činnosti z chodu, a rovněž umožní vykonat manévry k obejití pásem zamoření, rozrušení, záplav, požárů, závalů a dalších překážek. Při přesunu na velké vzdálenosti je účelné těžkou techniku a materiál, zejména tanky, raketová odpalovací zařízení a těžké dělostřelectvo, přepravovat na trajlerech nebo po železnici z důvodu jejího šetření a zabezpečení zásoby kilometrů.

V souladu s Všeob-R-1, hl. 8, čl. 449—500 celodenní pochodový výkon svazků v příhodných podmínkách terénu a silniční sítě může dosahovat 300—400 km. Průměrná rychlost pochodu u smíšených a tankových proudů může být ve dne 25—30 km za hodinu a u automobilních pochodových proudů 30—40 i více km za hodinu.

Při organizaci přeskupení přijímá velitel frontu rozhodnutí, ve kterém určuje cíl přeskupení, úkoly armádám (samostatným svazkům) pro pochod a lhůty jeho uskutečnění, uskupení vojsk v nových prostorech, výchozí prostory, pásma nebo pochodové osy, sestavu vojsk při přesunu, regulační čáry a prostory denního odpočinku, způsob činnosti a úkoly přeskupovaných vojsk v případě střetnutí s nepřítelem, způsoby překonávání prostorů rozrušení a pásem zamoření, způsoby protivzdušné obrany vojsk a objektů týlu, opatření pro průzkum, ochranu proti zbraním hromadného ničení, týlové a další zabezpečení a rovněž organizaci velení a pořádkové služby. Jestliže zasazení přeskupovaných armád (samostatných svazků) do sražení bude organizováno z chodu, musí jim velitel frontu předem stanovit úkoly k nastávající činnosti na novém směru.

V souladu s rozhodnutím velitele zpracovává štáb plán přeskupení vojsk na mapě s textovou částí a grafikon přeskupení. Při nedostatku času jsou všechny propočty pro pochod připravovány na pracovních mapách a vojskům se vydávají bojová nařízení.

Pro pochod určujeme svazům pochodová pásma a samostatným svazkům pochodové osy. Při přeskupeních vykonávaných pochodem, z důvodů vyvarování se narušení normálního zásobování vojsk, je štáb frontu povinen přesně zplánovat, z hlediska času a směru, přesun přeskupovaných vojsk, přepravu zásob a odsun v celém pásmu frontu.

K dosažení skrytého přesunu vojsk a snížení ztrát v důsledku nepřátelských úderů ze vzduchu je potřebné uskutečňovat přesun převážně v noci a za snížené viditelnosti. Jestliže situace vyžaduje provést přeskupení ve dne, je nutné vojska spolehlivě bránit silami a prostředky protivzdušné obrany, přeskupit je po jednotlivých částech, za rozsáhlého využití opatření operačního maskování, jako např. vedení klamných a demonstračních přesunů vojsk, a rovněž dezinformace nepřítele a maskování vlastních vojsk na zastávkách a v prostorech soustředění.

Při přeskupení vojsk v průběhu útočné operace je nutné předvídat možnost střetnutí s nepřítelem. Z toho důvodu je zapotřebí, aby v pochodové sestavě svazů a svazků postupovaly tankové svazky a útvary zpravidla na čele nebo na bocích vojsk; kromě toho předvídat rychlé vyvedení protitankových záloh a pohyblivých odřadů zatarasovacích na nebezpečné tankové směry, organizovat pochodové zajištění a na pravděpodobných směrech činnosti nepřítele i nejvíce ohrožených úsecích pochodových os zesílenou ochranu a zřizovat úseky ženijních zátarasů.

Raketové svazky frontu se přeskupují do nových prostorů pod ochranou mo-

tostřeleckých a tankových divizí. Jejich přesun je plánován na základě času potřebného pro pochod, zaujetí prostorů a přípravu k odpálení. Musí být neustále připraveny k rychlému rozvinutí a plnění palebných úkolů, které mohou vzniknout nenadále v průběhu přeskupení.

Vojsko PVO je přeskupováno spolu s vojsky frontu, přičemž současně plní úkoly jejich obrany před úderem ze vzduchu. Zvláště spolehlivě musí být vojska bráněna při průchodu soutěskami, průsmyky, komunikačními uzly, na přepravištích, v době zastávek a v prostorech odpočinku a soustředění.

Ve všech případech, jak při organizaci přeskupení, tak i v jeho průběhu, je veden průzkum pochodového pásma (os). Musí zjistit stav terénu a jeho ochranné a maskovací vlastnosti, radiační a chemickou situaci, charakter rozrušení v pochodovém pásmu vojsk, stav pochodových os svazků, zejména přeprav přes vodní překážky, průchodů úzkými místy a možnosti jejich překonání nebo obejítí. Průzkum musí dát podklady ke stanovení rozsahu prací a množství nezbytných sil a prostředků k obnově zničených úseků cest a silničních objektů, udržování pochodových os v provozuschopném stavu a rovněž zjistit možnosti využití místních stavebních materiálů, stav spojovacích sítí a způsob jejich využití k velení vojskům, politicko-ekonomický a hygienicko-epidemiologický stav v pochodovém pásmu a stanovených prostorech soustředění nebo rozvíjení přeskupovaných vojsk. Současně se určují možnosti použití prostředků hromadného ničení nepřítelem na přeskupující se vojska a vedení hromadných úderů letectvem, podmínky a možnosti k rozvíjení vojsk při střetnutí s nepřítelem na jednotlivých čarách, opatření pořádkové služby a další.

Úspěch přeskupení bude ve značné míře záviset na včasném zničení prostředků jaderného napadení nepřítele. Proto před zahájením přeskupení a i v jeho průběhu je zapotřebí vést nepřetržitý průzkum raketových odpalovacích zařízení nepřítele, letišť s letouny — nosiči, nejnebezpečnější uskupení jeho vojsk a přijímat opatření k jejich zničení. Trvale musí být zjišťovány a ničeny cíle (objekty) prvního pořadí.

Ochrany proti zbraním hromadného ničení a zápalným zbraním při přeskupení dosahují vojska přísným dodržováním stanovených vzdáleností, zamezením shlukování proudů zejména v soutěskách, na přepravištích, v prostorech odpočinku, dovedným využíváním ochranných vlastností terénu, bojové techniky, dopravních prostředků, a prostředků individuální ochrany, ženijním vybudováním prostorů odpočinku a soustředění.

Protivzdušnou obranu zabezpečují síly a prostředky PVO frontu a vlastní prostředky přeskupovaných vojsk. V některých případech se mohou k zesílení jejich obrany využívat síly a prostředky svazů (svazků) vojska protivzdušné obrany státu, které působí na směrech přesunu vojsk. Protiletadlové raketové a protiletadlové útvary je vhodné včas přesunout do palebných postavení v prostorech komunikačních uzlů, přeprav, důležitých osad, horských průsmyků a úzkých míst na osách a do prostorů soustředění vojsk nebo na čáry rozvinutí k zasazení do sražení. Stíhací letectvo je využíváno k ochraně pochodových proudů vojsk za přesunu a při rozvíjení na čarách zasazení střehem ve vzduchu a pohotovostí na letištích.

Úsilí frontového a armádního ženijního vojska se soustřeďuje na přípravu a udržení pochodových os v provozuschopném stavu. S tímto cílem jsou na obtížné úseky os a do prostorů přeprav včas předsunovány silniční, mostní a pontonové útvary. Ženijní útvary a jednotky přeskupovaných vojsk se začínají do pochodových proudů tak, aby zabezpečily jejich samostatné překoná-

vání nebo obejití překážek a rychlou stavbu pomocných cest k přechodu na nové pochodové osy. K obnovení cest a mostů je vhodné podle možností využívat místní stavební materiál.

Před zahájením přeskupení se na základě nařízení štábu frontu v pochodových pásmech vojsk organizuje pořádková služba, nebo je využívána zřízená síť silniční pořádkové služby. V případě potřeby se na směry přeskupení mohou přisunovat zálohy silničních pořádkových útvarů frontu. Hlavním úkolem pořádkové služby bude: regulace pohybu vojsk, udržování pořádku a dodržování zásad maskování, boj s diverzními skupinami a agenturou nepřítelů na osách a v prostorech soustředění, ochrana pochodových os a rovněž shromažďování a odesílání vojáků, bojové techniky a dopravních prostředků, jež se opozdili, k jejich útvarům.

Při organizaci přeskupení musí štáb frontu přijmout opatření k zesílení ochrany mostů, horských průsmyků a dalších důležitých objektů v pochodových pásmech vojsk, a v jeho průběhu kontrolovat přesuny vojsk a plnění úkolů k jejich zabezpečení, sledovat radiační a chemickou situaci. Je povinen informovat velitele svazů a svazků, které uskutečňují přeskupení, o situaci na směrech plánované činnosti. Zejména budou mít velký význam zprávy o nepříteli, radiační situaci v pochodových pásmech vojsk, získané od frontových průzkumných prostředků a zprávy o činnosti vojsk, které působí před nimi i o opatřeních frontu k zabezpečení přeskupení.

V případě rychlé změny situace v pásmech a na pochodových osách vojsk, zejména při vytvoření radioaktivního zamoření a prostorů rozrušení, může velitel frontu upravit přeskupovaným svazům nebo svazkům jejich úkoly, změnit směry přesunu a stanovit způsoby jejich překonávání.

V případě, že dojde k oslabení úsilí nepřítelů v ničení komunikací, může být přeskupení vojsk, zejména na velké vzdálenosti, uskutečňováno přepravou po železnici, řece a vzduchem. Rozsah přepravy po železnici bude záviset na jejím stavu a množství vagonů, zejména těžkotonážních, které zabezpečují přepravu těžké techniky; rozsah vodní dopravy — na množství lodí potřebné tonáže a možnosti jejich rychlého soustředění do prostorů nakládání. Vzduchem je nutné přepravovat hlavně některé druhy materiálních a technických prostředků, zvláště raket, jaderných hlavíc, raketového paliva, ale i orgány velení atd.

Při přeskupení vojsk je hlavní úsilí frontového týlu soustředěno na včasné doplnění zásob na určenou výši a podle možnosti na vytvoření dalších zásob, zejména pohonných hmot a protiletadlové raketové munice. K zabezpečení velkých přeskupení vojsk je možné na pochodových osách připravit materiál a prostředky z frontové brigády materiálního zabezpečení a vyslat zdravotnické síly a prostředky ze záloh zvláštního určení.

Při velení vojskům v průběhu přeskupení má zvláštní význam včasné předání úkolů svazkům a svazům a kontrola jejich přesunu. Přesné plnění grafikonu pochodu (přepravy) umožňuje vojskům vyhnout se hromadění v úzkých místech a zdržení, která by mohla způsobit zmaření plánu přeskupení a jejich zničení údery nepřítelů.

Průzkumné a palebné systémy nepřítelů, jež umožňují na velkou vzdálenost a se značnou podrobností zjišťovat osoby a bojovou techniku za jakýchkoli podmínek zvyšují nebezpečí narušení nebo dokonce i zmaření přeskupení a tím nutí velitele a štáby k pečlivé organizaci všech otázek, které s tímto problémem souvisí, včetně organizování aktivních opatření ke zničení uvedených prostředků nepřítelů. Jsou to otázky velice složité a vyžadují tvůrčí přístup k jejich řešení.

K POUŽITÍ OPERAČNĚ TAKTICKÝCH VÝSADKŮ

V soudobém boji a operaci se předpokládá, že k efektivnímu využití účinků konvenčních a zejména jaderných zbraní včetně ostatních prostředků ničení, jakož i k zabezpečení vysokého tempa útoku budou podstatně více využívány vzdušné výsadky různého druhu.

Zatímco na taktickém stupni ve prospěch motostřeleckých a tankových divizí prvního sledu, které útočí na směru hlavního úderu, je možné v průběhu jednoho dne vysadit několik vrtulníkůvých výsadek, pak na operačně taktickém nebo operačním stupni to mohou být další vzdušné výsadky různého určení.

V článku se vyjádřím k problematice operačně taktického výsadku s důrazem na některé hlavní zásady, normy a nové názory, které bezprostředně ovlivňují přípravu bojového použití tohoto druhu výsadku, včetně zabezpečení přepravy vzduchem, vysazení a vedení boje v týlu nepřítel.

V předpise Všeob-Ř-1, v článku 28 je zdůrazněno, že: „... **výsadkové vojsko je jako vysoce mobilní druh pozemního vojska určeno k obchvatu nepřítel ze vzduchu a k plnění úkolů v jeho týlu**“. V organizační struktuře výsadkového vojska došlo k rozhodující změně, neboť vedle původních výsadkových svazků [výsadkové divize, padákových výsadkových pluků, padákových výsadkových praporů a jednotek bojového zabezpečení] jsou vytvořeny zcela **nové úderné výsadkové svazky** (brigády) a **útvary** (prapory). Tyto změny posílí, ale i podstatně zvýší možnosti bojového použití vzdušných výsadek v rámci svazů. Postihují další rozvoj teoretického myšlení operačních štábů, neboť v soudobých podmínkách může mnohem častěji, než tomu bylo v minulosti, dojít k použití **operačního výsadku** ve prospěch frontu nebo dokonce i vševojskové armády. Přitom výsadková divize, která i nadále je prostředkem hlavního velení, může být v armádní útočné operaci vysazena do hloubky 100–300 km a ve frontové útočné operaci až 500 km. Je zřejmé, že takové změny se zákonitě odrazí i v oblasti plánování.

V článku 28 je dále uvedeno, že: „**Úderné výsadkové svazky a útvary jsou prostředkem frontového a armádního velení...**“, což přímo ovlivní dosavadní rozsah a obsah plánování operačních štábů. V tomto případě je zapotřebí brát v úvahu, že na stupni frontu může být procvičováno použití úderné výsadkové brigády a na stupni vševojskové armády úderné výsadkové jednotky v hodnotě zesíleného praporu.

Úderná výsadková jednotka (brigáda) patří mezi nové druhy padákového a přistávacího výsadku a je vytvořena pouze z jednotek a útvarů výsadkového vojska. Všichni příslušníci jsou vycvičeni v seskoku padákem z různých výšek a zejména za nepříznivých meteorologických podmínek při použití rozličných typů letadel i dopravně výsadkových či bojových vrtulníků a dále mají speciální výcvik k vedení boje v týlu nepřítele za velmi složité situace.

Z hlediska obsahového zaměření uvedené definice a z nových názorů je možné vyvodit, že úderná výsadková jednotka (brigáda) je součástí **úderného výsadku**, který je organizačně přizpůsoben k vedení rychlého a smělého úderu do různé hloubky týlu nepřítele, kde má zničit důležité cíle i prostředky a ovládnout prostory nebo čáry. Proto v článku 28 je dále zdůrazněno, že: „... úderné výsadkové svazky a útvary... **se používají jako operačně taktické a taktické výsadky**“.

Uvedené ustanovení je možné chápat z několika pohledů.

Za prvé, použitím operačně taktického výsadku dochází k účinnější činnosti v týlu nepřítele, jakož i k vyplnění dřívější mezery mezi taktickým a operačním výsadkem.

Za druhé, výsadek v hodnotě úderného výsadkového svazku (brigády) by se měl podílet zejména na plnění bojových úkolů, které mají operačně taktický charakter, zatímco činnost taktického výsadku bude nejčastěji spojena s hodnotou zesíleného úderného výsadkového praporu. Přitom zkušenosti ze cvičení jednoznačně potvrzují, že úderný výsadek v síle praporu může být také vyčleněn k plnění diferencovaných operačně taktických úkolů.

Za třetí, je podstatný rozdíl mezi taktickým výsadkem, který je organizován z úderných výsadkových, nebo motostřeleckých jednotek. Rozdílnost spočívá v odlišné organizaci jednotek, čímž jsou ovlivněny celkové bojové možnosti, hloubka vysazení a doba samostatného vedení boje v týlu nepřítele. V této souvislosti je zapotřebí zdůraznit, že ustanovení Bojového řádu pozemního vojska ČSLA, část 1, článek 105 — „... **s ohledem na možnost vést samostatně boj v trvání 3—4 hodin...**“ — platí pouze pro výsadek organizovaný z motostřeleckých jednotek.

Za čtvrté, aktivní bojové úkoly, které výsadek plní v týlu nepřítele, spočívají v ničení prostředků jaderného napadení, míst velení a dalších nepřátelských objektů, ve zmocnění se letišť, důležitých čar, komunikačních uzlů, úseků pro násilný přechod vodních překážek, mostových přepravišť, horských přechodů, prostorů jaderných minových zátarasů, v zabránění přesunu nepřátelských záloh s důrazem na operační a taktickou hloubku. Z toho vyplývá i podstatně větší hloubka vysazení včetně doby samostatného vedení boje.

Za páté, ve výjimečných případech může být úderný výsadek použit i k plnění zcela nových bojových úkolů přímo v sestavě vlastních vojsk jako je ničení nepřátelských vzdušných výsadků, nepřátelského uskupení, které proniklo do naší sestavy, k ochraně i obraně samostatných směrů a prostorů, mezer a od-

krytých boků vlastních vojsk. Dále také přehrazuje mezery v bojové sestavě, jež vznikly po jaderných a palebných úderech nepřítele.

S přihlédnutím k tradičnímu předurčení vzdušných výsadků mohl by vzniknout dojem, že tento rozsah zcela nových bojových úkolů se více přibližuje pasivním úkolům, protože nejsou plněny v týlu nepřítele. Ovšem v novém pojetí úkolů a předurčení úderného výsadku se podstatně zvyšuje jeho význam, neboť může být poměrně v krátké době použit jakýmkoli způsobem nejen v týlu nepřítele, ale i v týlu vlastních vojsk, čímž nepřímě vytváří určitou **mobilitu** a výsoce **údernou zálohu**. Tím také dochází k podstatnému rozdílu v obsahovém zaměření nejen mezi původními, ale i soudobými úkoly výsadkové divize (padákových výsadkových pluků a praporů) a úderného výsadku, což mnohonásobně zvyšuje varianty všestrannějšího využití na operačně taktickém i taktickém stupni.

K zevšeobecnění nových pohledů na použití **úderného výsadku** (úderné výsadkové jednotky) jako **operačně taktického výsadku** je zapotřebí vycházet z některých zásad a norem, které jsou závislé na skutečné organizaci výsadku, hloubce vysazení, době vedení boje v týlu nepřítele, způsobu přepravy vzduchem, variantách vysazení i vedení boje a v neposlední řadě i volbě výchozího prostoru pro vysazení. Mezi nejdůležitější patří tyto:

Úderný výsadkový prapor může mít ve své organizaci:

- velitelství,
- údernou výsadkovou rotu (o třech úderných výsadkových četách a jedné kulometné četě); v rotě může být 110 osob, 12 OT a PTRS, 9 ručních protitankových zbraní, 15 univerzálních kulometů (lehké a těžké) a 3 odstřelovací pušky,
- dvě až tři padákové výsadkové roty (v každé 120—150 osob a 12 bojových výsadkových vozidel o hmotnosti 9 t),
- minometnou rotu s 8 minomety 120 mm a 10 terénními vozidly,
- protitankovou četou s 3 protitankovými kanóny, 3 OT a 6 přenosnými PTRS,
- protiletadlovou četou s 6 PLRK S-2 a 2 OT,
- průzkumné, spojovací, hospodářské čety s příslušnou bojovou a dopravní technikou a praporemí obvazistě.

V praporu může být celkem 600 osob, 50 OT a bojových výsadkových vozidel a kolem 30 terénních vozidel. Uvedenou výzbroj je třeba přizpůsobit k vysazení padákovým způsobem nebo z visu a pro přistání na zajištěné přistávací plochy.

V závislosti na charakteru bojového úkolu, počtu a typu přepravních prostředků (letounů, vrtulníků), předpokládané hloubce vysazení a době vedení boje v týlu nepřítele může být uvedena varianta organizace úderného výsadku **různě přizpůsobena**. Přitom porovnáme-li bojové možnosti úderného výsadku a motostřeleckého praporu, tak dosáhneme **několikanásobně vyšších hodnot**. Tím je také ovlivněna nejen skutečná hloubka vysazení, ale i předurčení k plnění operačně taktických úkolů.

Hloubka vysazení bude nejčastěji dosahovat **40—90 km**, což úzce souvisí s předpokládaným rozmístěním důležitých cílů a objektů v týlu nepřítele. Zatímco ve vzdálenosti **40—60 km**, prakticky v týlovém prostoru divizí prvního sledu, mohou být rozmístěna velitelská stanoviště brigád druhého sledu, raketové oddíly, předsunutá místa velení armádního sboru, letiště lehkého a střed-

ního dopravního leteckého pluku, letiště protitankového vrtulníkového pluku anebo důležitá sborová zásobovací místa, pak v hloubce **60—90 km**, kde začíná týlový prostor armádního sboru, lze očekávat rozmístění záloh druhů vojsk a speciálních vojsk, divize druhého sledu, prostředků PVO Hawk, REB, před-sunutých velitelských stanovišť skupiny armád, různých naváděcích zařízení, letišť atd.

Přitom důležité zbraňové systémy, síly a prostředky nepřítel divizního a zejména sborového nebo armádního typu budou nejčastěji rozmístěny na poměrně větší ploše, dokonale zajištěny vytvořením různých zátarasů a systému střelení možných přístupových směrů. V takových podmínkách nachází největší uplatnění úderný výsadek, neboť může být podle potřeby přepraven do týlu nepřítel v krátké časové lhůtě, s využitím různých variant přepravy vzduchem, čímž je zvýrazněna možnost využití momentu překvapení. Dále také proto, že je schopen vést boj samostatně, pružně manévrovat na velkém prostoru a po mnohonásobně delší dobu.

Hovoříme-li o hloubce vysazení, považují za nutné připomenout, že za odlišných podmínek jako je vysazení úderného výsadku, ve prospěch **operační manévrovací skupiny** nebo v situaci, kdy ve prospěch divize prvního sledu byl dříve nebo souběžně vysazen vrtulníkový výsadek, může jeho celková hloubka (vzdálenost od hlavních sil pozemního vojska) přesáhnout **100** a někdy i podstatně více kilometrů.

Doba vedení boje v týlu nepřítel je u úderného výsadku plně závislá na skutečné síle vysazených vojsk, způsobu dalšího zesílení jednotkami druhů vojsk a speciálních vojsk, rozsahu podpory prostředky nadřízeného velitele, hloubce vysazení, konfigurace terénu v prostoru vysazení, na průměrném tempu útoku divizí prvního sledu a zejména na způsobu protipatření ze strany nepřítel, který se bude snažit za použití všech prostředků výsadek izolovat a zničit. Proto konfigurace terénu, denní, noční a roční doba tvoří jeden z velmi důležitých faktorů, neboť zcela jiné podmínky vzniknou v rovinatém, odkrytém či naopak v členitém, horském a zalesněném terénu, jakož i při vedení boje ve dne nebo v noci. Nesmíme zapomenout ani na prostor, v kterém bude boj organizován (minimální, nebo velký prostor) v souvislosti s uplatněním manévru různého druhu.

Předpokládaná doba boje úderného výsadku v týlu nepřítel by z hlediska bojových možností neměla přesahovat **1—2 dny** (24—48 h). Ovšem i tuto dobu je možné diferencovaně rozložit, což bude závislé na tom, zda povedeme aktivní boj v rovinatém, nepokrytém terénu, kde můžeme počítat s časovou hranicí 6—8 h, v členitém a pokrytém terénu 10—12 h, v horském a zalesněném terénu 18 i více h, při vysazení s přechodem na noc či na počátku noci s 24 i více h a při vedení boje na velkém prostoru (uskutečňování manévru do více prostorů) 24—48 h.

Za předpokladu, že na základě vzniklé situace na frontě budeme zásobovat výsadek vzduchem, může dojít k podstatnému prodloužení doby boje v týlu nepřítel.

Úderný výsadek může být **přepraven vzduchem** s využitím prostředků pouze vojskového letectva (dopravně výsadečnými vrtulníky různých modifikací, jako střední vrtulníky Mi-8, Mi-17, velkokapacitní a těžké vrtulníky Mi-6, Mi-26 a další), popřípadě prostředků dopravního letectva (dopravními letouny AN-12, IL-76 apod.) nebo různou kombinací, což bude plně záviset na skutečném počtu a typech letounů a vrtulníků, které v té době budou k dispozici. Např. pro

přepřavu úderného výsadku v síle praporu se zvýšeným palebným průměrem munice a dalším materiálem k zabezpečení dvoudenního vedení boje by bylo zapotřebí 22–30 letounů (z toho jedna třetina vrtulníků). Přitom uvedená varianta potřeby dopravních letounů a vrtulníků není konečná, neboť musí odpovídat skutečnému typu letounů a jejich únosnosti. Zatímco dopravní letoun AN-12 (různých modifikací) přepraví do 16 t, IL-76 30 t a AN-22 až 80 t. Obdobná rozdílnost je také u dopravně výsadkových vrtulníků, kdy Mi-8 unese 4 t, Mi-17 až 5 t, Mi-6 12 t, Mi-26 20 t a Mi12 dokonce 40 t.

Skutečná varianta přepravy úderného výsadku vzduchem (co do typu, únosnosti a přepravní rychlosti letounu nebo vrtulníku) může být nejčastěji závislá na vzniklé situaci, kdy hrozí nebezpečí z prodlení, a potřebě vést v co nejkratší době účinný úder do týlu nepřítele. V takovém případě mnohdy rozhodne možnost přepravní rychlosti na úkor únosnosti, aby zásah byl uskutečněn v minimální době (dopravní výsadkové vrtulníky mají přepravní rychlost 200 až 250 km.h⁻¹, dopravní letouny 550–750 km.h⁻¹). Ovšem i takový požadavek rychlého a rozhodného úderu bude ovlivněn skutečnou vzdáleností dopravního letectva od čáry dotyku, stupněm pohotovosti úderného výsadku při dosažení prostoru soustředění, vyčkávacího prostoru nebo odletového letiště a také celkovou délkou vysazení (vzdáleností z odletových letišť do prostoru vysazení).

Varianty vysazení ovlivňuje typ dopravních letounů (dopravně výsadkových vrtulníků), povětrnostní podmínky (výška spodní základny mraků, síla přízemního větru), roční období (výška sněhové pokrývky, mlhy, deštivé počasí), terén v prostoru vysazení a na doskokových nebo přistávacích plochách (členitost, pokrytost, únosnost, úhel klesání nebo stoupání, převýšení, přírodní a umělé překážky, maskovací podmínky), denní (noční) doba a celková viditelnost (možnost orientace) a konkrétní výšky letu letectva.

Vojenští teoretikové předpokládají, že výška letu může být od 300 do 10 000 m. Bude záviset na skutečné hloubce rozmístění výsadku a letectva ve vlastním týlu a délce vysazení. Z hlediska technických i ekonomických parametrů činí délka doletu např. u AN-12 ve výšce 9000 m plných 2500 km a ve výšce 100 m pouze 1430 km. Ovšem z hlediska možnosti radiolokačního zjištění a menší efektivnosti prostředků PVO nepřítele je nejvýhodnější let ve výšce 300–400 m. Přitom není vyloučeno, že v rámci utajeného manévru letectva k zabezpečení nakládání, nasednutí a přeletu výsadku do prostoru vysazení může být výška letu i podstatně menší.

Úderný výsadek je přizpůsoben k vysazení v různých variantách. Nejčastěji se bude používat vysazení **padákovým, padákovým a přistávacím, přistávacím a kombinovaným** způsobem.

V první variantě je výsadek vysazen z dopravních letounů a z dopravně výsadkových vrtulníků pouze na **padácích**. Při letu ve výšce **do 300 m** nad terénem je uskutečňován seskok s nuceným otevíráním záďového padáku při rychlosti klesání 4–6 m.s⁻¹. V tomto případě průměrná doba snosu výsadkáře dosahuje 41–62 sekund.

Při letu ve výšce **nad 500 m** je uskutečňován seskok s hlavními padáky, které jsou opatřeny stabilizačním zařízením (rychlost klesání do 25 m.s⁻¹). Minimálně 100 m nad terénem se otevírá hlavní padák a další snos pokračuje rychlostí 4–6 m.s⁻¹. Při téměř dvojnásobné výšce vysazení dosahuje celková doba snosu 32–39 sekund. Použití zádržkových padáků podstatně ztěžuje nepříteli možnost vést účinnou palbu proti výsadku.

Při letu **ve větší výšce** může být u vybraných skupin (jednotek) uskutečněn seskok s použitím ručního otevření padáku (s volným pádem), přičemž ve stanové výšce se otevírá zádový padák.

K vysazení z vrtulníků používáme padáky, nebo volných výskoků jednotlivců z vrtulníku (bez padáku), který letí zmenšenou rychlostí a v přízemní výšce do 3 nebo až 5 m nad terénem.

V závislosti na terénu v prostoru vysazení a únosnosti povrchu přistávací plochy může být vysazení z vrtulníků provedeno z visu, a to výskokem, s využitím lan, lanových žebříků a jiného speciálního zařízení.

Bojová technika a materiál je vysazován na padákových plošinách (PP 500, PP 3500 a PP 7500) s vícevrchlíkovým systémem a zařízením brzdících raket, což umožňuje měkké přistání při rychlosti $0-5 \text{ m.s}^{-1}$ nebo i více v závislosti na celkové hmotnosti nákladu. K zabezpečení rychlého použití bojové techniky bezprostředně po přistání, což je spojeno s uvolněním výsadekových obalů a techniky z padákové plošiny, je společně s bojovou technikou vysazován řidič, střelec, popř. další příslušníci obsluhy, kteří jsou umístěni uvnitř OT nebo bojového vozidla výsadku. Tím odpadá čas potřebný na vyhledání a přesun k bojové technice a její přípravu k boji.

Ve druhé variantě je nejdříve vysazen padákový výsadek, který ničí nepříteli na doskokových plochách, rozhodnou ztečí ovládne plánované přistávací plochy a zajišťuje je (do stran) do vzdálenosti až 4 km proti palbě nepříteli. V dalším sledu přistávají jednotky (jako přistávací výsadek). Tento způsob vysazení má, podle mého názoru, největší uplatnění zejména za podmínek, kdy jsou k přepravě vzduchem vyčleněny různé druhy letectva a vrtulníků, a zejména za situace, kdy je vysazení uskutečňováno k ovládnutí letiště nebo prostoru, kde jsou výhodné přistávací a vzletové dráhy s travnatým povrchem.

Třetí varianta (vysazení přistáním) je uskutečňována nejčastěji v případě, když pro přepravu vzduchem jsou vyčleněny pouze dopravní výsadekové vrtulníky nebo terén umožňuje použít dopravní letouny.

Ve čtvrté variantě může být vysazení provedeno různou kombinací předchozích způsobů v závislosti na charakteru bojového úkolu, prostoru vysazení, jeho tvárnosti a možnosti uskutečnit různé způsoby vysazení, které ovlivní rychlé ovládnutí nebo zničení objektu (cíle) v týlu nepříteli.

V této souvislosti považují za nutné zdůraznit, že při uvedených variantách se vysazení bude provádět:

- **přímo na cíl (objekt)** bezprostředně po úderech bombardovacího, stíhacího bombardovacího a bitevního letectva, nebo za 10–15 minut po jaderném úderu, popř. za podmínek předejití nepříteli v jeho obsazení,

- **v bezprostřední blízkosti cíle (objektu)** v důsledku konfigurace terénu a jiných stacionárních překážek, kdy nemůžeme určit přistávací plochy do 1–2 km od plánovaného cíle (objektu),

- **ve větší vzdálenosti od cíle (objektu)**; tohoto způsobu nejčastěji používáme při vedení boje na velkém prostoru nebo k uskutečnění manévru do nového prostoru při postupném ovládnutí (ničení) dalších prostorů (objektů).

Vedení boje úderného výsadku je přímo ovlivněno použitou variantou vysazení. Dále je limitováno charakterem bojového úkolu (ovládnout nebo zničit), významem a důležitostí cíle (objektu) nepříteli, jeho dislokací, rozlohou, systémem obrany a ochrany, možnými přístupy, možnostmi manévru k překvapí-

vému útoku do týlu a boku nepřítele a v neposlední řadě i konkrétní volbou přistávacích ploch.

Předpokládám, že výsadek (bezprostředně po vysazení) bude ničit různé síly nepřítele v prostoru vysazení a rozhodou ztečí ovládne (zničí) objekt (cíl, prostor) a udrží jej do příchodu pozemních sil. K novým názorům patří, že výsadek po splnění tzv. prvního úkolu, který je spojen s vysazením a zničením cíle (objektu), skutečný následný manévr do jiného prostoru na vzdálenost až 50 km. V případě, že manévr proběhne v noci, můžeme počítat s dosažením průměrné rychlosti do 20 km.h⁻¹, a ve dne 25—30 km.h⁻¹. Tato poměrně nízká rychlost je způsobena tím, že výsadek současně povede boj s nepřitelem, který mu bude bránit v přesunu do nového prostoru.

K uskutečnění pružného manévru můžeme předpokládat, že část jednotek výsadku bude přepravena do nového prostoru dopravními výsadkovými nebo bojovými vrtulníky. Dalšího zvýšení bojové aktivity výsadku, které je spojeno s oklamáním nepřítele, je možné dosáhnout vedením palby ze vzduchu (z ručních zbraní v úzké součinnosti s bojovými vrtulníky a s údery letectva) na určitý objekt a po jeho umlčení přeletem v přízemní výšce do zcela nového prostoru k vysazení.

Nové názory na náplň bojové činnosti v týlu nepřítele se částečně liší od tradičního plnění bojových úkolů v jednom prostoru. Stále více jsou zaměřeny na zvýšení manévrovosti současného nebo postupného úderu do několika prostorů, čímž dojde k mnohem aktivnějšímu narušování činnosti v týlu pravděpodobného nepřítele. Uvedený způsob také ovlivňuje plánování, při kterém je zapotřebí časově a prostorově sladit jednotlivé prostory vysazení s předpokládanou činností ostatních výsadků a jiných jednotek, které mohou působit v týlu nepřítele.

Výchozí prostor pro vysazení zahrnuje hlavní (záložní) letiště v blízkosti prostoru rozmístění dopravního letectva, letiště a prostory rozmístění vojskového letectva, které je vyčleněno pro přepravu výsadku do týlu nepřítele. V tomto prostoru zpravidla určujeme hlavní a záložní prostor soustředění, kde úderný výsadek připravujeme k bojovému použití. Dále stanovíme hlavní a záložní vyčkávací prostor, kde se kompletuje materiál, bojová technika na padákové plošiny, jednotky upevňují výsadkové obaly a nákladní padáky a uskutečňují další práce spojené s vysazením. Tento prostor zpravidla bývá vzdálen 5—10 km od letiště a je předurčen k nakládání padákových plošin a nasednutí výsadku do dopravních letadel.

Rozloha prostoru soustředění může dosahovat 50—100 km² a vyčkávacího prostoru 10—20 km². Jejich vzdálenost od předního okraje může být 200—500 km v závislosti na organizačním stupni velení.

Pro výsadek můžeme počítat s jedním nebo několika odletovými letišti a nakládání bojové techniky (po předchozí přípravě ve vyčkávacím prostoru) by nemělo, podle mého názoru, přesahovat dobu 1—2 hodin. (Další normy, které je možné aplikovat na operačně taktický výsadek, jsou uvedeny ve VM č. 3/1984.)

Uvedené zásady a některé normy, které se vztahují na operačně taktický výsadek, přímo navazují na další ustanovení předpisu Všeob-Ř-1. O novém druhu výsadku — úderné výsadkové jednotce (útvary) — se poprvé hovoří v článku 126 [při přípravě útoku a organizaci součinnosti], kde je uvedeno: „**Jestliže divize vysazuje taktický vzdušný výsadek nebo je-li v jejím pásmu použit vzduš-**

ný výsadek (úderný výsadkový útvar) nadřízeného velitele...“ Z toho vyplývá, že s tímto výsadkem je zapotřebí reálně počítat na stupni divize i armády, neboť je zdůrazněna jeho **úloha a předurčení** v celé řadě dalších ustanovení předpisu, a to např. při zmaření organizovaného zaujetí obrany nepřítelem (čl. 149), pronásledování (čl. 159) i rozdrčení odcházejícího nepřítele (čl. 162), násilném přechodu vodních překážek a plnění bojových úkolů v součinnosti s předsunutým odřadem (čl. 183), využití úspěchu PO (čl. 184), průlomu opevněného prostoru (čl. 192) a boji o město (čl. 213), posílení operační manévrovací skupiny (čl. 221, 226, 227, 229), útoku v horách (čl. 261) a v zalesněném terénu (čl. 265, 271, 272, 274), střetném boji (čl. 321, 327), ničení vzdušných výsadků nepřítele (čl. 468) atd.

Nové názory na použití úderného výsadku si přímo vynucují mnohem širší úlohu velitelů a štábů (vševojskového, letectva, dalších druhů vojsk) jednotlivých organizačních stupňů v oblasti plánování (rozsah a obsah bojových dokumentů) a v reálné organizaci součinnosti k zabezpečení vysazení a vedení boje v týlu nepřítele.

Vytvoření potřebných podmínek k úspěšnému použití operačně taktického výsadku je úzce spojeno s realizací těchto názorů zejména v oblasti plánování a komplexního zabezpečení.

NĚKTERÉ ZVLÁŠTNOSTI POUŽITÍ RAKET S KONVENČNÍ NÁPLNÍ

Moderní raketové komplety se vyznačují mnohonásobně vyšší přesností raketových úderů, což umožňuje vést efektivní palebné údery raket s konvenčními bojovými náplněmi. Raketové vojsko a dělostřelectvo pozemního vojska, které je hlavním prostředkem jaderného a palebného ničení nepřítele, může účinně ničit nepřítele i v období vedení války s konvenčními prostředky. Bojový řád pozemního vojska ČSLA část 1 uvádí v článku 1, že: „... válka může zahrnovat několik období: období s použitím konvenčních zbraní; období s omezeným použitím jaderných zbraní; období s neomezeným použitím jaderných zbraní...“ Tato skutečnost zdůrazňuje potřebu vedení raketových úderů bojovými hlavicemi s konvenční náplní s možností přechodu k vedení úderů raketami s jadernou náplní při prvním jaderném úderu frontu. V Bojovém řádu raketového vojska a dělostřelectva ČSLA je proto stanoveno pro raketové vojsko: „Při vedení boje s použitím pouze konvenčních zbraní se mohou používat rakety s konvenční náplní, musí však být (raketové vojsko) neustále připraveno k vedení jaderných úderů.“

V současném rozvoji operačního umění je věnována velká pozornost problematice počátečního období války, možnostem zahájení agrese nepřítelem, způsobům použití konvenčních zbraní a postupnému, nebo okamžitému přechodu na použití raket s jadernými náplněmi. Některé zvláštnosti má i použití velmi přesných zbraní nepřítelem, které jsou zařazovány do průzkumných a palebných systémů a vytvářejí novou kvalitu palebných prostředků svým dosahem účinností i přesností.

Na tyto skutečnosti reagují v plné šíři i zásady uvádění raketového vojska a dělostřelectva do bojové pohotovosti a jeho příprava k vedení raketových úderů s konvenčními i jadernými náplněmi. Rozpracovaný a procvičovaný systém speciálního technického a raketového technického zabezpečení u svazků a útvarů raketového vojska i raketových technických útvarů, spolu s důsledně dodržovanými zásadami nepřetržité, stálé bojové pohotovosti a připravenosti k přechodu do jejich vyšších stupňů, jsou předpokladem spolehlivého splnění bojových úkolů.

V článku se zaměřím na některé zvláštnosti uvádění svazků a útvarů raketového vojska a raketových technických útvarů do pohotovosti k plnění úkolů

při použití bojových hlavic s konvenčními náplněmi, zejména v počátečním období války, při vedení hromadného palebného úderu na vybrané důležité objekty a cíle nepřítele a zvláštnosti narůstání pohotovosti k účasti v prvním jaderném úderu.

Raketové vojsko a dělostřelectvo je uváděno do vyšších stupňů bojové pohotovosti podle příslušných směrnic a odborných nařízení. Tyto řeší růst bojové pohotovosti a přípravy k vedení raketových úderů s použitím stanovených bojových hlavic, které jsou vojskům přisunovány v odpovídajícím stupni bojové pohotovosti, v rozvinutém systému speciálního technického zabezpečení. Myslím, že souběžně s přípravou k vedení jaderných úderů je nutné připravovat i rakety s konvenční náplní k použití v prvním hromadném palebném úderu na cíle a objekty prvního pořadí ničení. Toto, podle mého názoru, vyžaduje centralizovaně usměrnit závěrečná opatření přechodu do vyšších stupňů bojové pohotovosti a stanovit rozdělení sil i prostředků k přípravě raketových úderů. Časová lhůta k spojení jednotlivých bojových hlavic je stejná. Rozhodující je před spojením určit hotovostní síly k použití stanovených náplní a rozsah uvedení raketových útvarů a jednotek do nejvyššího stupně bojové pohotovosti. Podíl raketového vojska, vyčleňovaného do hotovostních sil, stanoví náčelník raketového vojska a dělostřelectva operačně strategického svazu podle situace na válčišti, v pásmu frontu, nařízení nadřízeného náčelníka a podmínek přípravy prvního jaderného úderu. Myslím, že je výhodné určovat do hotovostních sil celé oddíly raketových svazků operačně taktických raket, resp. oddíly vojskových raket, neboť to usnadní velení, technické podmínky k udržování pohotovosti i raketové technické a speciální technické zabezpečení. Nevýhodou je, že může nastat situace, kdy není zabezpečeno celé pásmo činnosti úderů taktických raket s konvenčními náplněmi. V případě operačně taktických raket tato okolnost, vzhledem k dostřelu, nemá význam.

Nový pohled vyžadují i udržování raketového vojska ve **vyšších stupních technické pohotovosti a možnosti záměny jednotek v hotovosti**. Považují za účelné s růstem nebezpečí agrese nepřítele uvádět do vyšších stupňů bojové pohotovosti raketové útvary a svazky a odpovídajícím způsobem do vyšších stupňů technické pohotovosti i rakety. Záměna hotovostních jednotek je ovlivňována skutečností, že jednotky, které nejsou vyčleněny do hotovosti, plní úkoly raketami s konvenčními náplněmi. To má zvýšené nároky na technickou připravenost zařízení a bojové techniky, na psychickou a fyzickou odolnost velitelů a obsluh. Podmínky pro udržování jednotlivých raket v hotovosti se výrazně neliší a jsou limitovány zejména způsobilostí obsluh udržet tento stav.

Raketové **technické zabezpečení** v průběhu přechodu do bojové pohotovosti a k plnění úkolů raketami s konvenčními náplněmi má své zvláštnosti, které vyplývají především ze samotného charakteru činnosti při manipulaci a zabezpečení těchto náplní. Požadavky na raketové technické zabezpečení rostou v důsledku zvýšení počtu raket s konvenční náplní připravovaných a udržovaných ve vyšších stupních bojové pohotovosti. V souvislosti s tím je zapotřebí nově řešit i otázky spojené se záměnou raket, případně bojových hlavic přímo na odpalovacích zařízeních. U všech opatření musí zůstat základním požadavkem možnost rychlého přechodu všech prostředků raketového vojska k vedení jaderných úderů.

Příprava raketového vojska k účasti v hromadném palebném úderu na objekty prvního pořadí ničení nepřítele má specifické podmínky. Vedle způsobů zjišťování souřadnic záměrných bodů pro raketové úderů jde o zvláštnosti ra-

ketové technické přípravy těch jednotek, které jsou vyčleněny k plnění úkolů raketami s konvenčními náplněmi. Opatření, která zabezpečují řízení raketových úderů s konvenčními náplněmi, se neliší, ale nižší efektivnost tohoto úderu vyžaduje vést jich několik na jeden cíl (objekt). Podle mého názoru je nutné zvýšit počet skupinových raketových úderů i celkový počet odpálených raket. To se projeví ve vyšších požadavcích na manévr a změny palebných postavení. K udržení trvalé pohotovosti pro přechod k použití bojových hlavice s jadernou náplní není, podle mého názoru, vhodné uskutečňovat manévr raketových jednotek na velké vzdálenosti. Myslím, že je výhodné organizovat a vést úderý bojovými hlavicemi s konvenční náplní v převážné míře z dočasných palebných postavení. Tyto určovat poblíž prostorů bojového rozmístění oddílů samostatně pro jednotlivé baterie. Dočasná postavení je nutné (v období přípravy k vedení úderů) odpovědně rekognoskovat, podle potřeby i ženíjně upravit, zabezpečit spolehlivé spojení a komunikace pro manévr. Počet raketových úderů, které vede jedno odpalovací zařízení, potvrzuje, že budou potřebná dvě dočasná postavení pro každou baterii. K vedení hromadného palebného úderu, zejména v počátečním období války, by bylo výhodné připravit palebná postavení podobného charakteru jako dočasná, a to poblíž nebo v bezprostřední blízkosti posádek.

Metodika **organizace řízení a velení** raketovému vojsku v období přípravy k účasti v hromadném palebném úderu operačně strategického svazu na cíle a objekty prvního pořadí nepřítele je podobná jako při přípravě prvního jederného úderu. Tento úder je centralizován a je výhodné, aby jeho přípravu i samotné řízení uskutečňovala skupina příslušného štábu, která by řídila narůstání pohotovosti prostředků jaderného ničení a připravovala vedení jak prvního jaderného úderu, tak hromadného palebného úderu s použitím konvenčních prostředků.

Podle situace na válčišti, v pásmu operačně strategického svazu a nebezpečí úhrozy přechodu nepřítele k použití zbraní hromadného ničení by měl náčelník raketového vojska a dělostřelectva stanovit podíl raketového vojska na vedení jaderného úderu.

Přechod na použití raket s jadernou náplní po předchozím vedení operace bez použití jaderných zbraní je možné uskutečnit postupně, nebo u celého raketového vojska najednou. Při současném přechodu k použití jaderných zbraní se značně zvyšují nároky na **technické zabezpečení**. Praktická zaměstnání potvrdila, že pohotovost raketového vojska s využitím zavedených prostředků technického zabezpečení je možné dokončit do několika desítek minut po vydání úkolů. Organizační zajištění vyžaduje, aby byly předem připraveny harmonogramy uvedení raketového vojska do pohotovosti k vedení prvního jaderného úderu po předchozím zasazení vojska v palebném ničení s použitím konvenčních prostředků. Z harmonogramu by mělo vyplynout: jak dlouhé doby je zapotřebí k uskutečnění přechodu u jednotlivých útvarů raketového vojska, lhůty manévru technických prostředků, organizační a technická opatření. Harmonogramy je účelné, podle mého názoru, zpracovat na všech stupních velení raketového vojska, počínaje oddílem. Takto důkladně připravená a plánovaná činnost vytváří předpoklady ke splnění požadavku neustálé připravenosti k vedení jaderných úderů i v období, kdy raketové vojsko používá bojové hlavice s konvenčními náplněmi.

MOŽNOSTI NIČENÍ SYSTÉMU PLSS A OCHRANA VLASTNÍCH VOJSK

Vedle známých otázek nové vojenskostrategické koncepce „přímé konfrontace“ a z ní vyplývajících principů „totálních sil“ a současného úderu do celé operačně strategické hloubky jsou známy tendence vzdušného nepřítele uskutečňovat údery na bráněné objekty tak, aby se co nejméně vystavoval působnosti našich prostředků PVO. V současné době je nepřítel nucen čelit další kvalitě a nasycenosti PVO tím, že bude působit převážně bezpilotními prostředky, odpalovanými na velkou vzdálenost ze země nebo z letounů — nosičů při relativně vyšší pravděpodobnosti uchování své živé síly. Do jisté míry to má umožnit vyvíjený systém PLSS (Precision Lokation Strike System), jehož hlavním úkolem bude pokud možno s maximální účinností umlčet a prolomit systém PVO a vytvořit tak podmínky pro průnik dalších vzdušných prostředků do hloubky území států Varšavské smlouvy. Kromě toho se má tento systém, v soustavě ostatních průzkumných a palebných systémů, spolupodílet na koncentrovaném a časově sladěném působení proti dalším objektům v hloubce území.

Použití systému PLSS jako prostředku velitele STLV umožňuje v krátkém časovém sledu kvalitnější řízení hromadných úderů v rámci útočné vzdušné operace taktického letectva se zvláštním zřetelem na dříve vybudovaný i skrytý systém PVO a prostředky průzkumu a ničení vzdušných cílů, které případně uskutečnily manévr do záložních postavení. Schopnost komplexního zjišťování a ničení prostředků spojení zvyšuje možnosti narušení systému velení, včetně jeho automatizovaných prvků.

V článku chceme ukázat možnosti průzkumu a způsoby ničení jednotlivých jeho prvků, otázku radioelektronického rušení tohoto systému a zhodnotit hlavní pasivní opatření, která směřují ke snížení jeho efektivity.

Možnosti průzkumu a způsobu ničení pozemních prostředků

Vzhledem k vysoké efektivnosti průzkumu, ničivé síle a přesnosti úderných prostředků je, podle našeho názoru, systém PLSS přednostním objektem průzkumu všeho druhu. Tím se částečně mění i jeho úkoly a zejména pořadí důležitosti zjišťovaných objektů.

Zjišťování a identifikaci pozemních prvků systému bude z hlediska organizačních struktur a technických prostředků uskutečňovat především průzkum strategický, operační a taktický.

Včasný a efektivní zásah proti pozemním prvkům systému PLSS zabezpečí především rychlost a kvalita sběru, zpracování a předání informací aktivním prostředkům ničení.

Získané zprávy o tomto systému, zejména poznatky o prostorech rozmístění nejdůležitějších a nejzranitelnějších prvků, by měly průzkumné a zpravodajské orgány považovat za stejně důležité jako zprávy o prostředcích jaderného napadení.

Centralizované řízení průzkumného systému musí zajistit přednostní předání informací těm organizačním stupňům, které budou rozhodovat o okamžité volbě prostředků ničení. Hlavním úkolem centralizovaného sběru a zpracování bude zejména skladba dílčích informací v jeden celek tak, aby výsledkem byla integrovaná informace o souřadnicích jednotlivých prvků systému v daném prostoru. Vedle určité možné míry centralizovaného zpracování informací musí stále existovat možnost pružné decentralizace jejich toku tak, aby zásah i proti jednotlivému pozemnímu prvku protistojícího systému mohl být relativně nezávislý, rozhodný a okamžitý.

Vzhledem k úzké vazbě pozemních a vzdušných prvků systému PLSS je zapotřebí adekvátně propracovat i úzké součinnostní vazby mezi průzkumem pozemních prvků a systémem PVO, jejichž informace se budou vzájemně doplňovat.

Na ničení pozemních prvků systému PLSS se bude podílet frontové letectvo a raketové vojsko. Nejdůležitějším pozemním cílem nepřátelského systému PLSS pro letectvo je pozemní řídicí středisko CPS. Kromě toho bude ničit i ostatní systémy a prostředky velení a navedení, ať již jsou součástí systému PLSS (sítě pozemních radionavigačních majáků) nebo na tento systém pouze navazují či s ním spolupracují: bojové operační středisko taktického letectva ACOC, spojecké středisko řízení bojové činnosti ATOC (Allied Tactical Operation Center), operační střediska velitelských stanovišť leteckých útvarů TUOC (Tactical Unit Operation Center). Všechna tato místa a prostředky velení a navedení jsou rozmísťovány v hloubce, jež je v dosahu frontového stíhacího bombardovacího a bombardovacího letectva, které mohou vést soustředěné údery nebo tyto cíle, samostatně je vyhledávat a ničit. V jednotlivých případech můžeme zjištěné objekty systému PLSS ničit přímo průzkumnými letouny. Předpokládáme, že perspektivně se na působení proti systému PLSS může podílet i speciální letectvo, vybavené prostředky radioelektronického rušení. Frontové letectvo může tedy vést v součinnosti s RVD účinný boj s jednotlivými pozemními částmi systému PLSS i s údernými prostředky, které na systém navazují. K spolehlivému ničení systému PLSS letectvem je nutné propracovat způsob využití výsledků činnosti ostatních druhů průzkumu, formy předávání informací, výběru cílů, prostředků ničení a řízení i navádění letectva na zjištěné cíle.

Možnosti RVD jsou vzhledem k dále rozmísťování těchto prvků od předního okraje značně omezené. Jde převážně o bodové objekty, přičemž tato skutečnost zvyrazňuje požadavek vysoké přesnosti určování souřadnic cílů a použití nejpřesnějších zbraňových systémů RVD.

Potřebné průzkumové podklady k vedení úderu mohou být získány:

- vzdušným průzkumem — fotografováním (s pravděpodobnou chybou určení souřadnic 30—50 m),
- pozorováním průzkumných skupin speciálního určení a průzkumných skupin (s pravděpodobnou chybou určení souřadnic 50—100 m).

Ostatní způsoby získání podkladů k úderu RVD jsou méně účinné.

RVD může ničit letouny na letištích, pozemní řídicí středisko CPS, a to operačně taktickými raketami s jadernou náplní. Při vedení operace bez použití jaderných zbraní může RVD, vzhledem ke vzdálenosti objektu od předního okraje, na tyto prvky působit s menší účinností.

Vzdálenost radionavigačních majáků umožňuje ničit tyto objekty raketovým vojskem bez omezení. Nejvýhodnější je, podle našeho názoru, použít skupinového úderu taktických (operačně taktických) raket kazetového typu. Při vedení operace s použitím jaderných zbraní pak na jednotlivý radionavigační maják je účelné vést jaderný úder taktickou raketou (10 kt), popř. operačně taktickou raketou (40 kt).

Ostatní prvky systému, zejména palebné prostředky, je možné ničit RVD v rámci jaderného a palebného ničení nepřátelských uskupení podle všeobecně platných operačních zásad použití RVD.

Organizace průzkumu vzdušných objektů systému (letounů TR-1)

Průzkum a ničení letounů TR-1 ve vzduchu bude jedním z prvořadých úkolů vojska PVO. Na jeho plnění se mohou zčásti podílet i rozvinuté radiotechnické prostředky vojska PVO a vyčleněné úsilí frontového stíhacího letectva.

Letouny TR-1 vzhledem k efektivní odrazové ploše budou (za normálních podmínek) ve většině případů snadno zjištělnými cíli. Pouze v extrémních situacích dojde k přerušovanému sledování cílů a k vedení palby PLRV (navezení SL) za ztížených podmínek.

Uvážíme-li průměrnou vybavenost radiotechnických jednotek prvního sledu radiolokátory různých typů, pak z hlediska jejich vyzařování diagramů by zachycení těchto cílů, vzhledem k předpokládaným vzdálenostem a výškám, nemělo být vážným problémem. Spolehlivost zachycení letounu TR-1 si vyžádá, aby při tvorbě radiolokačního pole v horizontální rovině bylo na vzdálenostech 100—150 km respektováno vytvoření vícenásobného radiolokačního pole. V tomto směru lze uplatnit i metodu tzv. rozložené radiolokace, která nejenže zvýší možnosti překrytí a tím i pravděpodobnost zachycení cílů, ale současně má svůj význam z hlediska pasívních opatření.

Vedle obvyklých typů radiolokátorů mohou být možnosti průzkumu ještě zvýšeny použitím systému pasívní radiolokace, s jehož pomocí lze zachytit zdroje elektromagnetického vyzařování až do hloubky 500—600 km a navést přístroje aktivní lokace.

Kromě radiolokačního průzkumu je vhodné využívat i výsledků rádiového průzkumu vzdušného nepřítelů (podle rádiového provozu mezi letouny navzájem a se zabezpečovacími zařízeními).

Přes tyto příznivé podmínky průzkumu vzdušných objektů systému PLSS je ovšem zapotřebí počítat s jeho vysokou účinností na náš radiolokační systém.

Na základě porovnání kapacitních možností lze zjednodušeně usoudit, že použití systému PLSS může snížit účinnost PVO o 20—30 %.

Z uvedeného vyplývá, že pokud se nám nepodaří nepřítele předstihnout, je nutné i v nejpříznivějších podmínkách počítat s vyřazením řady radiolokačních stanic, které bude třeba okamžitě nahradit činností jiných stanic, zasazovaných ze skrytého systému nebo ze zálohy. V tomto ohledu mohou radiolokační průzkum vhodně doplňovat radiotechnické prostředky vojska PVO. Účinnost systému PLSS mohou dále snížit radioelektronická klamná opatření, uskutečňovaná s cílem „rozptýlení“ nepřátelských úderů. Dočasně vytvořené mezery v našem radiolokačním systému často povedou k decentralizaci uvědomování a k autonomnímu vedení bojové činnosti aktivními prvky obrany. Myslíme, že je potřebné vytvářet dostatečné množství rádiových, radiotechnických a radiolokačních záloh, s nimiž bychom měli počítat nejen při cvičeních, ale i v konkrétních plánech bojové činnosti vojsk.

Možnosti a způsoby ničení letounů TR-1 prostředky PLRV a SL

Obdobně tak jako nepřítel organizuje úder do celé naší hloubky, bude úkolem PVO rovněž udeřit současně na vzdušného nepřítele v taktické i operační hloubce. Jedním z úkolů protivzdušné (vzdušné) operace, mimo ničení typových cílů (zejména letounů — nosičů) na nejvzdálenějších přístupech, bude i boj s letouny TR-1, na kterém se bude podílet PLRV a SL PVOS v součinnosti s vyčleněnými silami a prostředky stíhacího letectva frontu.

Prvořadým prostředkem budou protiletadlové raketové komplety dalekého dosahu (PLRK DD). Podle zatimního projektu bojového použití systému PLSS se letouny TR-1 dostávají celými dráhami nebo částmi svých drah letu do sektoru palby vhodně umístěných PLRK DD. V krajních mezích jsou tyto komplety schopné nedovolit nepříteli zjišťování našich radiotechnických prostředků ve větší hloubce.

Z takticko-střeleckých hledisek mohou být pro tento úkol použity PLRK DD začleněné v rámci PVO prvosledových bráněných objektů nebo komplety před-sunuté poněkud blíže k čáře dotyku s cílem prodloužení vnější hranice jejich dosahu.

S ohledem na možnosti zjištění protiletadlové raketové obrany (na základě radiolokačního vyzařování a palby) by bylo, podle našeho názoru, účelné počítat s vícekanalovými PLRK mobilnějšího typu, které by zabezpečovaly větší střeleckou operativnost, pohyblivost a manévrovost celého systému PVOS.

Dalším prostředkem ničení TR-1 ve vzduchu je stíhací letectvo vyzbrojené letouny typu MiG-23 a MiG-25. Vzhledem k taktickému doletu má letoun MiG-23 možnost ničit TR-1 zhruba na hranici svého dosahu. Větší vyhlídky na ničení těchto cílů má dálkový stíhač MiG-25, zvláště bude-li vybaven automatizovaným systémem rozdělování vzdušných cílů.

SL může být zasazeno ze střehu na letišti (při nenadálém napadení) nebo z krátkodobého střehu ve vzduchu (vzhledem k množství paliva).

Vedle obvyklého způsobu navádění SL je jeho předností možnost samostatného vyhledávání a ničení letounů TR-1, a to zejména v případech neúplných nebo přerušovaných radiolokačních informací (někdy i s využitím částečných

informací od pomocného naváděcího stanoviště]. Část chyb, které jsou způsobeny nepřesnostmi v přiletu a navedení, je možné odstranit pomocí radiolokátoru SAPFIR-23E, prohledáváním vymezeného prostoru na vzdálenost 60–80 km.

Domnělý problém, který vyplývá z velkého rozdílu rychlostí mezi letouny TR-1 a přepadovými stíhači v procesu přiblížení, je eliminován právě díky této radiolokační vybavenosti a dále pak i dosahem raketové výzbroje stíhačů.

(Poznámka redakce: Formy, způsoby a možnosti ničení letounů TR-1 stíhacím letectvem — viz článek plukovníka Ing. Jozefa Rotha, CSc. a kapitána Ing. Miroslava Janoška na téma „Ničení letounů TR-1 stíhacím letectvem“.)

Zavedení systému PLSS, podle našeho názoru, nutně poznamenává zbraňovou skladbu PVO ve prospěch prostředků daleké působnosti, tj. PLRK DD a dálkových stíhačů. V procesu velení to pak znamená určité přehodnocení pořadí důležitosti vzdušných cílů a modifikaci algoritmu jejich přidělování palebným prvkům. Je zřejmé, že úspěšné ničení letounů TR-1 bude nepřímým znamenat i udržení vyšší bojeschopnosti prostředků PVO středního a malého dosahu, které jsou předurčeny k boji s blízkými vzdušnými cíli. Účinnější ničení letounů TR-1 perspektivně vyžaduje další zdokonalování zbraňových systémů PVO včetně automatizovaných systémů jejich řízení.

Možnosti radioelektronického rušení systému PLSS

K otázce elektronického rušení je zapotřebí uvést, že přes důležitost tohoto momentu boje se systémem PLSS jsou prozatím možnosti poměrně omezené. Nicméně by však bylo chybou plně nevyužít určitých mezer a slabších stránek systému a nepokusit se hledat odpovídající řešení.

Pomineme-li zatím předpokládané využití systému NAVSTAR, můžeme v současné době využít těchto možností:

— Za předpokladu zjištění hodnoty mezifrekvenčního kmitočtu vysílačů časově hyperbolického systému by teoreticky bylo možné vyrobit v příslušném vlnovém rozsahu dva dostatečně silné radioimpulsy, jejichž interferencí by byl získán účinný rušící signál.

— Zarušení směrových spojů z letounů TR-1 můžeme uskutečnit i shozem jednoúčelových (jednorázových) rušičů poblíž pozemního řídicího střediska CPS. Současně je možné do předpokládaného prostoru rozmístění střediska CPS vystřelovat pomocí raket i určité vhodně přizpůsobené elementy pasivního rušení nebo s užitím principu kazetové munice i zařízení aktivního rušení.

— Přes malou účinnost rušiče typu R-388 nelze jednoznačně zavrhnout ani tento pokus při rušení systému DME. Účinnějším se však jeví použití složitějších klamných signálů, které by „zahltily“ systém předzpracování dat.

Možnosti radioelektronického rušení nelze ovšem chápat izolovaně, ale jako součást přímého ničení s doplněním celé řady pasivních opatření. Systém PLSS bude především orientován na radiolokátory přímo spojené s palebnými prostředky PVO a účinnost systému se podstatně sníží použitím nových způsobů radiolokace.

Pasivní opatření proti průzkumným a palebným systémům

Zkušenosti z lokálních válek a vojenských cvičení v posledních letech potvrzují, že v rámci opatření radioelektronické ochrany mají své opodstatnění pasivní způsoby boje proti průzkumným a palebným systémům. Důsledně do-

držování provozních omezení radioelektronických zařízení vhodně kombinovaných s maskováním a klamnou činností může do značné míry snížit efektivnost úderů na postavení radioelektronických prostředků.

Z hlediska současného pojetí REB lze pasívní opatření rozdělit na:

- ochranu před nepřátelským technickým průzkumem,
- maskování zařízení v bojových postaveních,
- klamnou a demonstrační činnost,
- ochranu zařízení před ničivými údery.

Z časového hlediska je možné předpokládat, že PLSS může v rozhodujícím období přípravy operací vést průzkum nepřetržitě do téměř celé hloubky ČSSR. Při dané praktické (bojové) rozlišovací schopnosti a přesnosti (10 m) a citlivosti přijímacích zařízení (10^{-14} W) lze, podle našeho názoru, předpokládat, že všechny radioelektronické objekty i činnosti mohou být zjištěny a průběžně sledovány. Každý nově zapnutý zdroj (rádiový a radiolokační vysílač) je možné zjistit prakticky okamžitě. Toto je nutné vzít v úvahu při zahájení činnosti z nových postavení po přemístění a manévru, při zapnutí vysílačů ze skrytého systému, při zasazení záloh apod. Proto v plné naléhavosti vystupuje do popředí nutnost dodržování známých zásad provozu rádiových a radiolokačních vysílačů.

Charakteristické parametry letu TR-1 umožňují včasné zjištění činnosti systému a okamžité varování obsluh utajovaných zdrojů elektromagnetické energie. V této souvislosti pro období míru musíme uvažovat o zákazu činnosti vybraných vysílačů.

Mezi další opatření, která ztěžují možnosti zjišťování našeho systému, patří:

- důsledné utajování prostorů rozmístěných míst velení a dalších stanovišť a postavení,
- činnost vysílače na umělou zátěž (ekvivalent) — při jeho zapnutí pro potřebu technické kontroly.
- manévr jednotek se sledovanými vysílači uskutečňovat zásadně v noci s cílem zamezit fotografickému zjištění činnosti,
- klamná opatření k dezorientování systému PLSS s cílem vytvořit složité elektromagnetické situace v období přípravy útočné operace (resp. vzdušné operace) nepřítelům.

Při organizování opatření v oblasti maskování je zapotřebí připomenout komplexní možnosti průzkumného integrovaného systému, kterým musí odpovídat rovněž komplexní charakter odvetných maskujících opatření. Zkoumaný PLSS vede současně radiotechnický, rádiový a radiolokační průzkum. Jinými průzkumnými zdroji lze v reálném čase vést vůči stejnému objektu fotografický (resp. spektroskopický) průzkum i průzkum v oblasti infračervené části spektra.

Maskovací opatření mají jen doplňkový charakter především v období vypnutí vysílače nebo jeho přípravy ve skrytém postavení. V okamžiku zapnutí je zdroj během několika sekund zjištěn a zaměřen, bez ohledu na kvalitu a věrohodnost maskování.

Ke zvýšení kvality maskování je rozhodující zmenšení kontrastu objektu průzkumu (vysílače) vůči blízkému okolí. Z hlediska radiotechnického průzkumu bylo by vhodné současně zapnutí vysílače (hlavního — pracovního) a jedné či více aktivních maket, které pracují na stejných parametrech (kmitočet, výkon, režim provozu atd.). V tomto případě dojde ke zvětšení neurčitosti polohy zaměřením, což vyžaduje doplňkový průzkum jiným zařízením.

Hlavním smyslem klamných opatření, v souvislosti se systémem PLSS, bude vytváření složité věrohodné radioelektronické situace k prodloužení doby a snížení účinnosti „komplexního“ průzkumu. Současně s tím je sledováno i vytváření chyb v činnosti počítače PLSS a zvýšení počtu úderů na klamné (demonstrační) objekty — vysílače.

Kromě známých a při operačně taktických cvičeních simulovaných opatření můžeme dále uvést manévry vysílače a klamnou i demonstrační činnost. Klamná i demonstrační stanoviště lze realizovat kočujícími vysílači běžně používaných typů. Při vhodně skloubené činnosti hlavních, klamných i demonstračních vysílačů je možné vytvořit věrohodnou situaci i pro relativně krátké období (např. noc před zahájením hromadného úderu).

Prostředky ničení, v návaznosti na PLSS, jsou řízené střely operačně taktického dosahu (Lance, Pershing), řízené střely s plochou dráhou letu (AGM-109H) a úderné skupiny taktických letounů (stíhací bombardovací, bitevní), které působí především řízenými pumami, střelami a leteckou municí s plošným účinkem. Nejúčinnějšími jsou protiradiolokační řízené střely (AGM-45 Shrike, AGM-78 Standard Arm, AGM-88A Harm).

Pro zvýšení odolnosti před zničením prostředku můžeme využít opět běžná opatření ženižního budování postavení.

Dosud známé možnosti PLSS představují kvalitativně nové nebezpečí pro současný „stacionární“ systém rozmístění operačně taktických vysílacích zařízení. Typická situace je v případě budovaného systému velitelského stanoviště, navigačního stanoviště u PVOS a stanovišť opěrné radioreléové sítě frontu. Myslíme, že stojí za úvahu perspektivně upravit koncepci kombinování stacionárního a mobilního uskupení vysílačů (rádiových, radiolokačních) zařízení se snadnou změnou postavení (včetně použití létajících SVS a letounů rádiových retranslátorů).

Zavedením systému PLSS v soustavě ostatních průzkumných a palebných systémů nepřítele vystává před vojsky PVO a dalšími druhy vojsk jeden z mimořádně vážných úkolů. I když „podsystem PLSS“ se svým předurčením do jisté míry vyděluje z ostatních „podsystemů“, zůstává zde pro všechny mnoho společného, co nedovolí řešit obranu a ochranu proti jejich působení odděleně. Připomeňme jen např. úzkou souvislost se systémem NAEW, možnost čerpání údajů systému Assault Breaker ve prospěch PLSS a další spojitosti. Proto také působení proti nim musíme chápat komplexně, a to jak z hlediska účasti druhů vojsk a ozbrojených sil, tak i z hlediska jejich organizačních struktur.

Systém PLSS je ovšem tak významným kvalitativním skokem, že aktivní obrana proti němu nemůže být řešena pouhým přizpůsobením a maximálním využitím současných prostředků. Proto kromě nynějších zbraňových a ochranných systémů vzniká potřeba vývoje a zavádění novějších perspektivních a specializovanějších prostředků průzkumu, ničení a umlčování.

Pro nejbližší dobu je možné konstatovat, že zaváděný systém PLSS činnost našich vojsk sice znesnadňuje, ale v žádném případě neznamená. Při uvážené realizaci některých námětů a nových prvků obrany v rámci dosavadních organizačních struktur mohou vojska úspěšně čelit i tomuto systému.

NIČENÍ LETOUNŮ TR-1 STÍHACÍM LETECTVEM

Se zavedením protiletadlových raketových kompletů do výzbroje jsme si částečně odvykli od působení stíhacího letectva proti stratosférickým cílům, které letí v blízkosti nebo dokonce nad statickým dostupem stíhačů. S použitím letounů TR-1 v systému PLSS a CSWS Assault Breaker, které létají nad vlastním územím v hloubce 50–100 km od linie fronty, se situace podstatně mění. Je to způsobeno tím, že dálkové dosahy většiny protiletadlových kompletů jsou proti těmto cílům nedostatečné, a proto je nutné je ničit stíhacím letectvem.

Letoun TR-1 je speciálně upravený k vedení taktického vzdušného průzkumu ze stratosférických výšek. I na dostupových výškách létá nízkou podzvukovou rychlostí. V uvedených systémech má plnit úkoly ve výškách 18 000 až 24 000 m při rychlosti $V_{pr} = 180\text{--}230 \text{ km} \cdot \text{h}^{-1}$, což odpovídá rychlosti vůči zemi $V_{sk} = 690\text{--}855 \text{ km} \cdot \text{h}^{-1}$. Má poměrně velké rozměry, které zabezpečují dostatečně velkou odrazovou plochu (12 m^2) pro jeho radiolokační pozorování, vyhledávání zrakem i účinné použití výzbroje stíhačů ze všech směrů. I motor letounu vytváří ve stratosférických výškách poměrně silný zdroj tepelného záření.

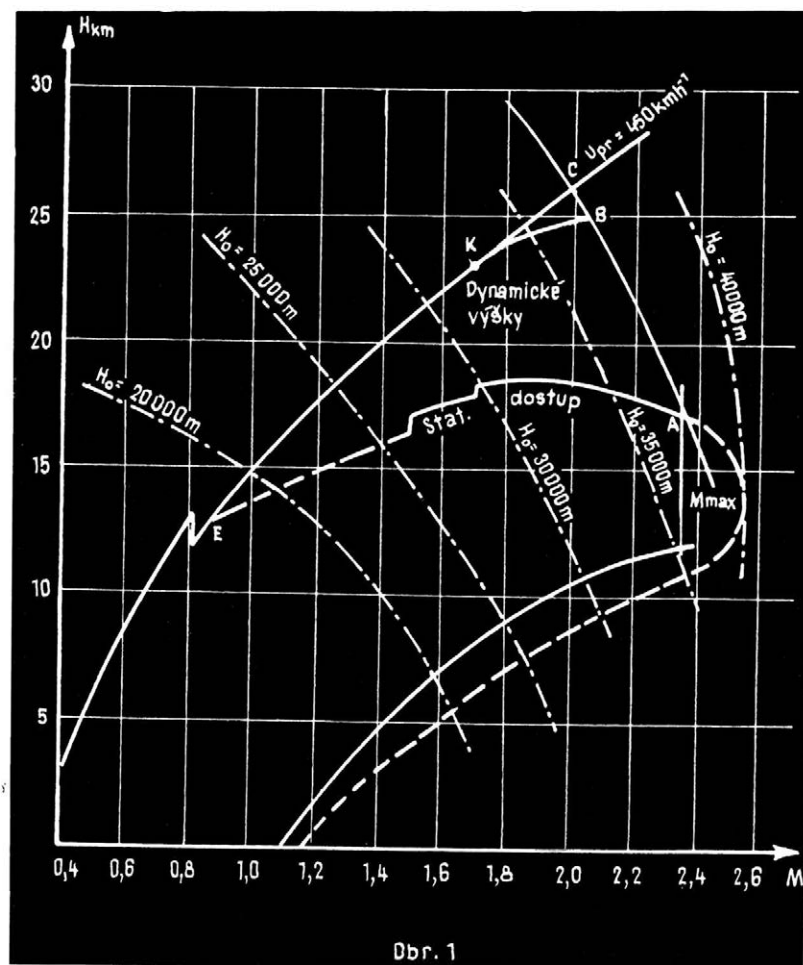
Stíhací letouny MiG-23 jsou schopné svým výkonem i vybavením úspěšně působit i proti cílům letícím ve výškách převyšujících jejich statický dostup. Umožňuje jim to palubní radiolokátor, který může zjišťovat, sledovat a zaměřovat vzdušné

cíle, letící o 8000 m výše nad jejich statickým dostupem. Řízené rakety, se kterými je možné působit na vzdušné cíle beze změny režimu letu ve výškách větších o 4000 m než je statický dostup při zteči z přední polosféry a o 2500 m větších při zteči ze zadní polosféry. Umožňuje to i velká rychlost letounu, která vytváří podstatnou část jeho celkové energie k nastoupání do výšek, ve kterých výzbroj letounu už nemůže působit — do dynamických výšek. [Myslíme, že termín „dynamické výšky“ je v současné době používán tak, že mnozí z uživatelů si ani dostatečně neuvědomují jeho význam.]

Působení stíhacího letectva v dynamických výškách je velmi složité, a to jak po stránce pilotování letounu, navedení a uskutečnění zteče, tak i po stránce psychické náročnosti na pilota. Musíme vycházet ze skutečnosti, že letoun v dynamické výšce určitým způsobem překračuje oblastí stanovené pro jeho běžné používání.

Na začátku jsme uvedli, že proti letounům TR-1, které letí do výšek 20 000 m, budeme schopni stíhači úspěšně působit bez přechodu do dynamických výšek. Nad tyto výšky bude výhodné působit jak z hlediska pilotování, tak i z časového hlediska v dynamických výškách.

Činnosti v těchto výškách musí předcházet důkladná příprava létajícího personálu a směn naváděcích stanovišť [NS]. V první

Obr. 1

řadě bude nutné určit výšku, ve které letoun (MiG-23) má největší hodnotu celkové energie. Celková energie letounu (E) se skládá z energie kybernetické — rychlosti $\left(\frac{m \cdot V^2}{2}\right)$ a energie potenciální — výšky $[G \cdot H]$. To znamená, že:

$$E = \frac{m \cdot V^2}{2} + G \cdot H,$$

kde: m — hmotnost letounu [kg],
 V — rychlost letounu $[m \cdot s^{-1}]$,
 G — tíhová síla letounu [N],
 H — výška letu letounu [m].

Tuto energii si můžeme představit ve tvaru jen potenciální energie, když budeme uvažovat, že všechnu kinetickou energii jsme přeměnili právě do potenciální energie, což je možné vyjádřit určitou výs-

kou letu. Můžeme ji nazvat dynamickou (H_D).

$$H_D = G \cdot H = \frac{m \cdot V^2}{2} + G \cdot H.$$

$$\text{Po dosazení za } m = \frac{G}{g}$$

a zkrácení G dostaneme

$$H_D = \frac{V^2}{2g} + H_{\text{poč}},$$

kde: $H_{\text{poč}}$ — výška přechodu na dynamický přístup,

g — tíhové zrychlení ($\text{m} \cdot \text{s}^{-2}$).

Podle tohoto vzorce potom počítáme dynamické výšky.

Letoun MiG-23 dosahuje maximální rychlosti letu ve výškách 11 000 m až 17 000 m, přičemž nejvyšší úroveň celkové energie je ve výšce okolo 14 000 m, kde zásoba tahu motoru dosahuje rychlosti až $M = 2,5$ až $2,6$ — viz **obr. 1**. Rozsah těchto výšek je nutné znát, protože ho budeme používat v závislosti na tom, jaké dynamické výšky chceme dosáhnout.

Když uvažujeme, že letoun MiG-23 má maximální povolenou rychlost letu $M = 2,35$ ($693,5 \text{ m} \cdot \text{s}^{-1}$) a výšku maximální energie 14 200 m, pak s využitím dalšího vzorce můžeme zjistit maximální teoreticky dosažitelnou dynamickou výšku:

$$H_D = \frac{693,5^2}{19,6} + 14\,200 \approx 39\,000 \text{ m}.$$

Dosažení této výšky by vyžadovalo stoupat až do nulové rychlosti letu, což prakticky není možné. I při rekordním letu na dynamický přístup piloti stoupali jen do minimální manévrovací rychlosti, která při hodnotách přetížení blízkých nule byla 150 až 160 $\text{km} \cdot \text{h}^{-1}$. Nás ale tyto výšky nezajímají. Potřebujeme nejen nastoupat do dynamických výšek, ale i uskutečnit zteč vzdušného cíle. Proto musíme spotřebovat kinetické energie uskutečnit jen do manévrovací rychlosti stíhače. Tato je pro letoun MiG-23 MF při úhlu nastaveného šípku 72° $V_{\text{PF}} = 500 \text{ km} \cdot \text{h}^{-1}$, která ve výšce $H = 24\,000 \text{ m}$ odpovídá rychlosti $M = 1,9$. Z toho vyplývá, že:

$$H_D = \frac{693,5^2 - 500^2}{2g} + 14\,200 \approx 23\,000 \text{ m}$$

pro konečnou rychlost $M = 1,9$.

Ukazuje se, že při stoupání do poklesu rychlosti na manévrovací nedosáhneme výšky letu cíle. Je to proto, že letoun MiG-23 letí v těchto výškách s velkým úhlem náběhu (9 až 10° při rychlosti $V_{\text{PF}} = 500 \text{ km} \cdot \text{h}^{-1}$), který mu zabezpečuje na vzdále-

nost 30–40 km sledovat vzdušné cíle letící s převýšením 4000 m. Je tu i jiná možnost — vypočítat manévrovací rychlost pro dynamickou výšku 23 500 m (hodnota $M = 1,85$), jež potom bude 23 840 m a je dostatečná.

Při činnosti proti letounu TR-1 je nutné vycházet z toho, že stíhači v dynamických výškách a ve výškách blízkých dostupu budou působit jednotlivě. Stíhače, které působí proti těmto cílům, je nutné rozmístovat na letištích ve vzdálenosti 200 až 250 km a letiště přistání určovat do 100 km od linie fronty. Tato vzdálenost umožňuje nastoupání výšky rozchodu, rozhon letounu, let na dynamický přístup a zteč letounu TR-1 uskutečnit v přímém letu.

Dobu vzletu stíhačů je nutné stanovit podle polohy vzdušného cíle (letounu TR-1) a doby potřebné k zaujetí výhodné polohy pro zteč. Při výpočtu doby vzletu je žádoucí vycházet z toho, že stíhač se musí dostat do bodu odpálení rakety tehdy, když letoun TR-1 bude přímo před ním. Pro přepad je vhodné na letoun MiG-23 pověsit jednu přídavnou nádrž o obsahu 800 litrů, kterou po spotřebování paliva pilot odhodí, a dvě rakety R-23 R. Stoupání uskutečnit do výšky 10 000 m, kde provést rozhon do rychlosti $M = 1,9$ s postupným nastoupáním výšky začátku přechodu do dynamických výšek a provést rozhon letounu na maximální rychlost $M = 2,35$ — viz **obr. 2**. Přechod na dynamické výšky volíme v závislosti na výšce letu letounu TR-1. Pro přepad tohoto letounu ve výškách 23 000 až 24 000 m je vhodné použít výšku zahájení přechodu na dynamické výšky 14 000 až 15 000 m, ve výškách 21 000 až 22 000 m výšku zahájení 15 000 až 16 000 metrů, pro výšky 20 000 m a méně použít výšku 16 000 až 16 500 m.

Přechod do stoupání na dynamické výšky je třeba uskutečňovat s maximálně možným přetížením. Počáteční úhel stoupání (v závislosti na výšce letu VC) volit v rozsahu 8 až 20° . Např. pro přepad cíle ve výškách 23 000 až 24 000 m přechod do stoupání vykonat s přetížením $n_y = 2,0$ až $2,5$ s počátečním úhlem stoupání $\theta = 15$ až 20° . K nastoupání do výšek $H = 21\,000$ až $22\,000 \text{ m}$ přechod uskutečnit s přetížením $n_y = 1,5$ až $1,8$ a jako počáteční úhel stoupání použít úhel $\theta = 12$ až 15° . Stoupání do výšek 20 000 m a méně zahajovat s přetížením $n_y = 1,25$ až $1,35$ a s počátečním úhlem stoupání $\theta = 8$ až 10° . Hodnoty přetížení odpovídají maximálně možným v jednotlivých počátečních výškách přechodu na dynamický přístup. Průměrné hodnoty stoupání při úhlech $\theta = 15$ až 20° mohou dosahovat hodnot 86 až $100 \text{ m} \cdot \text{s}^{-1}$.

a doba na stoupání do $H = 23\,000$ m je 80 až 100 sekund.

Opravy navedení je nutné uskutečňovat před přechodem letounu do stoupavého letu na dynamický dostup. Provádění oprav v průběhu stoupavého letu na dynamický dostup snižuje stoupavost letounu a zmenšuje výšku dynamického dostupu. Je to způsobené hlavně zmenšováním efektivní nosné plochy letounu a zvyšováním indukovaného odporu, které zapříčiňují pokles hodnoty celkového vztlaku Y a tím i stoupavosti letounu. Např. při náklonu letounu 25° se stoupavost zmenšuje přibližně o 10 %, při náklonu 30° o 16 % a při náklonu 35° o 25 %.

Opravy směru letu zatáčkou v dynamických výškách v horizontální rovině způsobuje zmenšení doby pobytu stíhacího letounu v těchto výškách a tím i zkrácení tratě jeho letu. Zvláště jsou nevýhodné zatáčky s náklonem větším 30 až 35° . Je to zdůvodněné tím, že při otáčkách v horizontálním letu se přetížení $n_y = \frac{1}{\cos \gamma}$.

Indukovaný odpor letounu je proporcionální n_y^2 . Proto zatáčka s náklonem 30° zvyšuje indukovaný odpor 1,33krát a s náklonem 60° až 4krát.

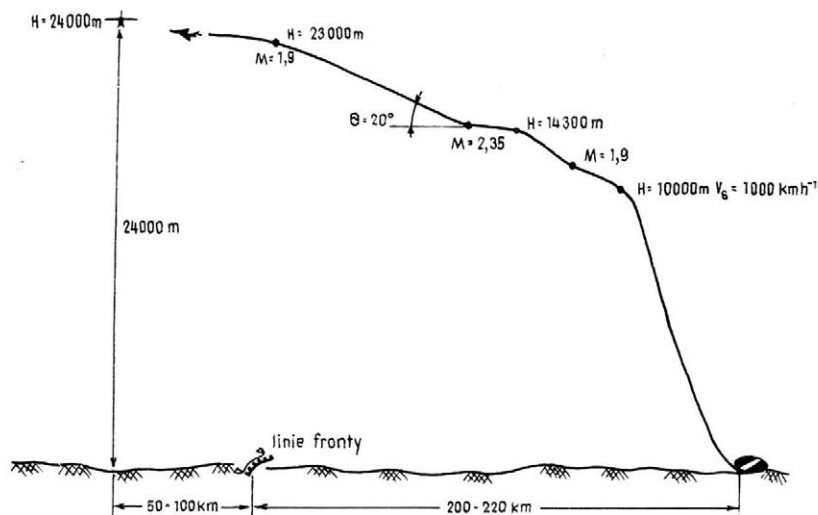
Zteč letounu TR-1 je vhodné uskutečňovat pod úhlem kolem 90° , protože všechny

ostatní směry zteče vyžadují doplňující manévry, což je z hlediska snížení dynamického dostup, prodloužení doby horizontálního a celkového letu v podmínkách nedostatku paliva neúnosné. Doplňující manévry zatáčkou o 90° i při optimálním úhlu náklonu (hodnotě přetížení) zkracuje dobu letu v dynamických výškách přibližně 1,5krát, o 120° přibližně 2krát a zatáčkou o 180° je buď nemožný anebo podstatně zkrátí dobu pobytu letounu v uvedených výškách. Proto za těchto podmínek jsou zteče letounu TR-1 z jiného směru než ze směru okolo 90° těžko uskutečnitelné.

Uprávnění navedení v dynamických výškách s dotáčením směrem k cíli je velmi náročné i na čas. Poloměry zatáček v těchto výškách při náklonu 30° mohou dosahovat následujících hodnot:

- při $M = 1,5$ a odpovídající rychlosti $1593 \text{ km} \cdot \text{h}^{-1}$ je přibližně 35 km,
- při $M = 1,8$ a odpovídající rychlosti $1912 \text{ km} \cdot \text{h}^{-1}$ to bude asi 50 km.

Z toho pak vycházejí i časy potřebné na opravu směru. Při jeho opravě o 10° a rychlosti $M = 1,5$ s uvažováním doby přechodu do náklonu i vyvedení z něho to bude 13 sekund a při opravě o 20° až 28 sekund. Když opravujeme směr o 10° při rychlosti $M = 1,8$ to bude 18 sekund a při opravě o 20° přibližně 34 sekund. Za tuto

Obz. 2

dobu stíhač v prvním případě ulétne 6,5 km a 12 km, ve druhém případě 9,5 km a 18 km. Proto je nutné letoun navádět co nejpřesněji s využitím systému V-Im.

Po navedení musí pilot co nejdříve vyhledat vzdušný cíl. Letoun TR-1 má dostatečně velkou efektivní odrazovou plochu i při uvažování úpravy STEALTH. Palubním radiolokátorem letounu MiG-23 je možné zjistit letoun TR-1 na vzdálenost — viz **tabulku 1**.

V případě nutnosti a jako doplňující je možné použít i zrakové vyhledávání. Dálka zjištění letounu zrakem ve stratosférických výškách je vlivem rozptýlení světelného záření nižší než ve středních a velkých výškách a může dosahovat teoretických hodnot uvedených v **tabulce 2**.

Po vyhledání letounu začíná proces sblížení a zteče. Při zteči pod úhlem asi 90° se letoun TR-1 po zachycení zaměřovačem bude pravděpodobně nacházet na pravé (nebo levé) straně od odrazového skla zaměřovače v závislosti na směru letu vzdušného cíle. Ve výšce 24 000 m poletí pravděpodobně přístrojovou rychlostí $V_{pr} = 180 \text{ km} \cdot \text{h}^{-1}$ ($V_i = 855 \text{ km} \cdot \text{h}^{-1}$) a ve výšce 18 000 m $V_{pr} = 230 \text{ km} \cdot \text{h}^{-1}$ ($V_i = 690 \text{ km} \cdot \text{h}^{-1}$). Když předpokládáme, že pilot letounu k cíli nedotáčí a pokračuje v rovnoběžném letu.

Při sblížení a zteči z boku je nutné uvažovat, že rychlost stíhače se bude rovnat rychlosti sblížení. To znamená, že při $M = 1,5$ až 1,8 rychlost sblížení bude 442,5 až 531 $\text{m} \cdot \text{s}^{-1}$. Tato rychlost sblížení nebude konstantní, ale její hodnota se bude

s postupem času zmenšovat tempem asi 2,65 až 2,12 $\text{km} \cdot \text{s}^{-1}$ (pro výšky 23 000 m).

Let v horizontální rovině v dynamických výškách, které jsou menší než výška, ve které se maximální rychlost rovná manévrující, je možné uskutečňovat poměrně dlouhou dobu. Oblast horizontálního letu MiG-23 MF v dynamických výškách — viz **obr. 1** — je ohraničena křivkami A, B, B, K a E, A.

Z obrázku vyplývá, že doba a délka horizontálního letu je tím větší, čím je vyšší počáteční rychlost letounu. (Je vyjádřena na křivce A, B a menší povolená minimální rychlost horizontálního letu je na křivce E, K.) Graf rovněž ukazuje, že čím bude dynamická výška větší, tím bude doba letu kratší. Např. po nastoupení letounu MiG-23 MF do dynamické výšky 23 000 m a přechodu do horizontálního letu rychlostí $M = 1,9$ je možné v horizontálním letu letět až do rychlosti $M = 1,6$ (odpovídá přístrojové rychlosti 450 $\text{km} \cdot \text{h}^{-1}$). Pokles rychlosti v těchto výškách je poměrně pomalý a letoun MiG-23 MF může horizontálním letem letět 130 až 160 sekund. To ve většině případů úplně stačí k uskutečnění zteče cíle.

Po zjištění cíle palubním radiolokátorem stíhač má z hlediska délky zjištění cílů na zteč k dispozici 120 sekund při dále zjištění 60 km, nebo 80 sekund při dále zjištění 40 km. Na rozpoznání cíle, zamíření a sblížení se s ním do vzdálenosti střelby pilot spotřebuje přibližně 35 až 50 sekund. To vytváří dostatečnou časovou rezervu k řešení různých neočekávaných situací, které mohou před ztečí cíle vzniknout.

Letoun TR-1 má při zteči z boku poměrně velké plochy, které zabezpečují úspěš-

Tabulka 1

Typ zaměřovače	Délka vyhledávání		Délka zachycení [km]
	bez úpravy [km]	s úpravou STEALTH [km]	
SAPFIR-23MLAE	70	30	30 až 50
SAPFIR-23	50	20	24 až 30

Tabulka 2

Rakurs	0/4	1/4	2/4	3/4	4/4
Délka zjištění [km]	14	13	12	7	8

né zachycení cíle radiolokačním koordinátorem rakety R-23 R. Právě zteč z 90° vytváří optimální podmínky jak pro zachycení cíle, tak pro jeho automatické sledování. Dálka odpálení rakety R-23 R v těchto výškách je 8–12 km a doba řízeného letu (ozařování cíle palubním radiolokátorem) bude v rozsahu 10 až 15 sekund.

Odpálení rakety R-23 R ve stratosférických výškách bude pravděpodobně vlivem velkého množství nasátých zplodin od motoru rakety spojeno s vysazením motoru letounu MiG-23 MF a tím i s poklesem výšky. To značně ztěžuje ozařování cíle palubním radiolokátorem. I za těchto podmínek je však možné toto zabezpečit, když stíhač v průběhu ozařování cíle po odpálení rakety neklesne o výšku větší než 4000 metrů (5000 m u SAFFIR-23 MLAE), což je málo pravděpodobné (rychlost klesání by musela být větší než $V_y = 350$ až $400 \text{ m} \cdot \text{s}^{-1}$). Návrat na letiště přistání stíhač uskutečňuje klesavou zatáčkou směrem k němu.

Osádka letounu TR-1 může být (pravděpodobně vždy bude) na zteč stíhačů včas upozorněna. Její reagování na ni je obtížné ze dvou důvodů. Za prvé: změnou trati letu budou narušeny podmínky pozorování bojště, popř. podmínky navedení rakety T-22 na pozemní cíle. Za druhé: manévrovací schopnosti letounu TR-1 v těchto výškách jsou přibližně stejné nebo i menší než manévrovací schopnosti stíhačů, přičemž malá rychlost letounu TR-1 mu nezabezpečuje možnost zabránit zteči stíhačům. Z toho vyplývá, že manévrování letounu TR-1 nemůže podstatně ovlivnit průběh zteče stíhače. Ovšem letoun TR-1 je vybaven prostředky schopnými rušit palubní radiolokátor stíhače a tak zmenšit jeho dosah. Šazování klamných infračervených zdrojů, radiolokačních odražečů a radiotechnických rušičů jednorázového použití může znemožnit i navedení řízených raket. Tyto prostředky jsou však více účinné proti zteči stíhačů ze zadní polosféry.

Přímá stíhací ochrana letounu TR-1 je prakticky nemožná. Stíhači nemohou s letounem TR-1 létat ve společné bojové sestavě ani se zdržovat v jeho blízkosti. Ochranu tohoto letounu bude stíhací letectvo nepříteli pravděpodobně uskutečňovat přepadem ze střehu na letišti, nebo ze střehu ze vzduchu. Tehdy budou stíhači nepříteli naváděni proti našim přilétávajícím stíhačům k vedení čelní zteče. Stíhacím letounům F-15 to umožňuje vysoká stoupavost, dobré rozhonové charakteristiky a malé plošné zatížení ($330 \text{ kg} \cdot \text{m}^{-2}$). Úspěšné odrazení zteče našich stíhačů umožňuje též velký dosah jejich palub-

ních radiolokátorů (120 km) a značná dálka odpálení řízených raket na vstřicných kursech (50 km). Nevýhodou tohoto způsobu odrazení zteče může být to, že se mezi útočící stíhače může dostat letoun TR-1, který prakticky znemožní obranné zteče letounu F-15, a dále to, že obranné zteče stíhače má jen jednorázový charakter. Její opakování je možné uskutečnit až za 5 až 7 i více minut.

Stíhači při vedení zteče letounu TR-1 se dostanou do prostoru účinné palby nepřátelské protiletadlové obrany — jejich řízených raket. Z hlediska obrany proti raketám Hawk je nutné nastoupit výšku větší než 18 000 m ještě před vletnutím do prostoru účinné palby těchto prostředků. To znamená, že přechod do strmého stoupání na dynamické výšce je nutné zahajovat 20 až 30 km před linií fronty. Obranu proti raketám Nike Hercules může stíhačům zabezpečit skutečnost, že při střelbě raket a zvláště v konečné fázi jejich navedení se stíhač dostává do zákrytu s letounem TR-1, což při nízké rozlišovací schopnosti střeleckých radiolokátorů na tyto dálky ohrožuje bezpečnost jeho letu.

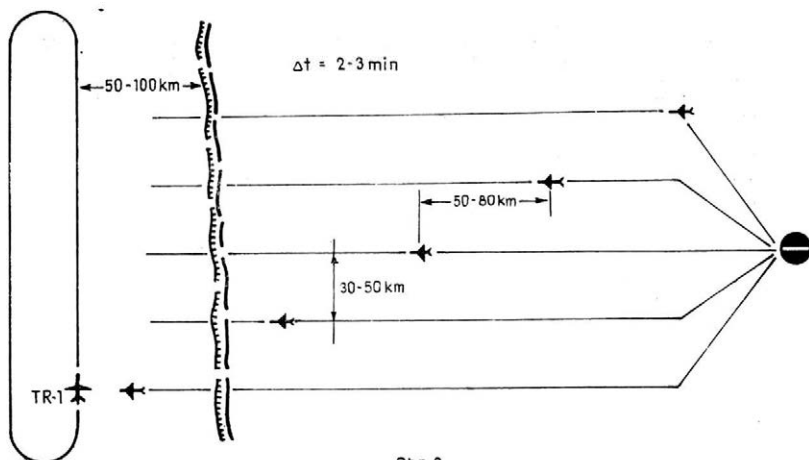
Pravděpodobnost přepadu (W_{pr}) letounu TR-1 jedním stíhačem je možné zjistit pomocí běžného vzorce:

$$W_{pr} = W_{nav} \cdot W_s \cdot W_{prc} \cdot W_{znič} \cdot K_{sp}$$

Pravděpodobnost navedení (W_{nav}) bude při navádění pomocí systému V-im na poměrně malý cíl vysoká i při tak složitých podmínkách pilotáže, v rozsahu 0,85 až 0,95. Protože stíhač bude naveden do takové polohy, aby buď pomocí technických prostředků anebo zrakem vyhledal vzdušný cíl, proto i pravděpodobnost vyhledání a zteče (W_s) bude dosahovat hodnoty 0,85 až 0,95. Překonání nepřátelské radiotechnické protičinnosti (W_{prc}) bude závislé na použitých prostředcích obrany. Palubní prostředky letounu MiG-23 a řízené rakety R-23 R mají různé způsoby ochrany proti rušení a umožňují jejich úspěšné použití i v podmínkách rušení. Proto hodnota pravděpodobnosti překonání protičinnosti nepříteli nebude nižší než 0,7. Rakety R-23 R po překonání protičinnosti nepříteli jsou schopné ničit letoun TR-1 ($W_{znič}$) s pravděpodobností 0,7 při střelbě 1 raketou a 0,91 při střelbě dvěma raketami. Koeficient spolehlivosti (K_{sp}) zařízení letounu MiG-23 a řízených raket má hodnotu 0,88 a 0,9. Pravděpodobnost přepadu bude:

$$W_{pr} = (0,85 \pm 0,95) \cdot (0,85 \pm 0,95) \cdot (0,7 \pm 0,91) \cdot (0,88 \pm 0,9)$$

$$W_{pr} = 0,311 \pm 0,517$$

Obr. 3

Pro zničení letounu TR-1 se zadanou pravděpodobností $W_{\text{zad}} = 0,9$ bude potřebné do prostoru cíle vyslat tento počet stíhačů:

$$N_s = \frac{\log(1 - W_{\text{zad}})}{\log(1 - W_{\text{pr}})}$$

Po dosazení $N_s = 6,2 \div 3,2$.

To znamená, že do prostoru cíle bude potřebné vyslat 4 až 6 stíhačů.

Přepad letounu TR-1 je, podle našeho názoru, nutné organizovat tak, aby na jednom úseku tratě jeho letu bylo možné postupně uskutečnit zteč 4 až 6 stíhači. Tento požadavek je možné splnit způsobem

„vějíř“, který umožňuje jednak reagovat na změnu situace dalším stíhačem, jednak zvyšuje pravděpodobnost, že ne všichni stíhači budou při zteči cíle napadeni nepřátelskými stíhači — viz **obr. 3**. Stíhací letouny by měly startovat tak, aby při letu na přepad letěly po tratích vzdálených od sebe 30 až 50 km s časovým rozestupem 2 až 3 minuty. Vzdálenost mezi tratěmi letounů zabezpečuje, že se stíhači postupně dostanou na vzdálenost odpálení raket na cíl pod úhlem blízkým 90°. Časový rozestup umožňuje postupné navedení jednotlivých stíhačů z jednoho naváděcího stanoviště.

Bojová činnost stíhačů proti letounu TR-1 je velmi složitá. Některé otázky spojené s touto činností nejsou dosud plně ujasněny ani v teoretické oblasti. Přesto jsme toho názoru, že stíhací letectvo vyzbrojené letouny MiG-23 MF [ML] je schopné tyto úkoly úspěšně plnit. Perspektivně nové stíhací letouny s použitím moderních protiletadlových řízených střel budou schopny tyto letouny ničit i bez nastoupání do dynamických výšek. Ukazuje se však, že úspěch zteče bude plně záviset na vysoké vycvičenosti pilotů a směn naváděcího stanoviště. K tomu je nutné už v mírové době organizovat praktické procvičování této činnosti.

25 ROKOV VOJSKA PROTIVZDUŠNEJ OBRANY

V povojnových rokoch sme svedkami doslova revolučných zmien vo vojenstve, ktoré sú vyvolané neprestajne pokračujúcim vedeckotechnickým pokrokom. Tieto zmeny sa veľmi výrazne prejavujú nielen v názoroch na vedenie vojny, ale našli veľmi konkrétny výraz aj v prostriedkoch vedenia ozbrojeného zápasu a ich použití v lokálnych vojnách. Hlboké zmeny vo výzbroji a bojovej technike zákonite vedú ku kvalitatívne novým formám a spôsobom vedenia operácie a boja.

V súčasnosti sme svedkami, že vo všetkých moderných armádach sa venuje veľká pozornosť zdokonaľovaniu systému protivzdušnej obrany pozemných vojsk prostredníctvom modernizácie stávajúcej techniky, vývojom a výrobou novej, ako aj hľadáním najracionálnejších organizačných foriem a spôsobov bojovej činnosti.

Je skutočnosťou veľmi názorne a presvedčivo potvrdenou priebehom lokálnych vojen, že úloha a význam protivzdušnej obrany je podmienený búrlivým rastom množstva aj kvality prostriedkov vzdušného napadnutia. Prakticky každý lietajúci aparát môže byť nosičom zbraní hromadného ničenia. Mnohé z nich sa používajú ako nosiči klasických prostriedkov ničenia, ktoré mnohonásobne prevyšujú svojou ničivou silou známe prostriedky z 2. svetovej vojny.

História vojen nás učí, že rozvoj útočných prostriedkov vždy sprevádzal rozvoj prostriedkov obrany. S rozvojom prostried-

kov vzdušného napadnutia sa zákonite zdokonaľuje aj systém protivzdušnej obrany.

Na rozdiel od protivzdušnej obrany štátu (PVOS) je charakteristickou črtou pre protivzdušnú obranu vojsk (PVO) a ich tylových objektov — vysoká pohyblivosť, dynamika, podmienená činnosťou vojsk na bojisku v súčasných manévrových operáciách a bojoch. Hĺbka a šírka úloh je daná operačným uskupením bránených vojsk. Táto špecifika priamo určuje charakter úloh plnených vojskom protivzdušnej obrany. Zväzky a zväzky pozemného vojska súčasných armád disponujú potrebnými silami a prostriedkami protivzdušnej obrany. Ich zloženie a technická vybavenosť je určovaná tým, že proti vojskám a ich tylovým objektom budú hlavne pôsobiť operačno-taktické a taktické prostriedky vzdušného napadnutia nepriateľa a čiastočne aj strategické.

Protivzdušná obrana je neoddeliteľnou časťou bojovej činnosti pozemných vojsk. Je založená na účelnom využití rozličných síl a prostriedkov vyzbrojených zložitou modernou bojovou palebnou technikou, systémom riadenia a velenia a prieskumu vzdušného nepriateľa. Vo výzbroji vojska protivzdušnej obrany sú pohyblivé protiletadlové raketové komplety rozličného určenia, malokalibrové protiletadlové delostrelectvo, rádiolokátory a automatizovaný systém velenia.

Zvládnuť spôsoby vedenia bojovej činnosti súčasnej protivzdušnej obrany, po-

chopiť možnosti a formy ich realizácie v praxi súčasnej vojny môže len ten, kto je schopný na základe ujasnenia si princípov operačného umenia a bojovej techniky, podmienených vedeckotechnickým rozvojom, kriticky zvládnuť skúsenosti minulých vojen, umne využiť prospešné z týchto skúseností v súčasnej realite.

V súčasných podmienkach je pre nás mimoriadne aktuálna myšlienka V. I. Lenina, že "...nerozumne alebo dokonca nezodpovedne si počína tá armáda, ktorá sa nepripravuje zvládnuť všetky druhy zbraní, všetky prostriedky a spôsoby boja, ktoré sú alebo môžu byť u nepriateľa". Preto musíme veľmi pozorne študovať rozvoj vojenského umenia a techniky u pravdepodobného nepriateľa a robiť správne závery pre svoju praktickú prácu vo výchove, výcviku a výstavbe vojska.

V priebehu druhej svetovej vojny žiadna moderná armáda nezískala tak bohaté praktické bojové skúsenosti a nerozpracovala teóriu protivzdušnej obrany v operáciách pozemných vojsk ako Sovietska armáda. Po prvý raz v histórii vojen v Stalingradskej operácii sa uskutočnila vzdušná blokáda obkľúčeného uskupenia nepriateľa silami protiletadlového delostrelectva a stíhacieho letectva. V priebehu Kurskej operácie v roku 1943 boli získané skúsenosti použitia protiletadlového delostrelectva v operačnom meradle. V Kurskej operácii protiletadlové delostrelectvo piatich frontov (Voroněžský, Centrálny, Brianský, Západný, Stepný) zničilo 1676 nepriateľských lietadiel, veľké množstvo tankov, obrnených transportérov a pechoty. Domnievam sa, že 40. výročie víťazstva Sovietskeho zväzu nad fašistickým Nemeckom a imperialistickým Japonskom by nám malo poslúžiť k hlbokému zamysleniu či plne využívame toto bohatstvo skúseností vo svojej praktickej činnosti.

Skúsenosti 2. svetovej vojny nesporne dokázali, že úspech operácií pozemných vojsk je tesne spojený a závisí od výsledkov boja za vzdušnú nadvládu. Preto protivzdušná obrana, ktorá bola začlenená do opatrení bojových zabezpečení, prerástla v neoddeliteľnú časť celého komplexu bojovej činnosti pozemného vojska.

Vojna priniesla veľa **nového** do operačno-taktických princípov bojového použitia síl a prostriedkov protivzdušnej obrany. Napr. ich sústredenie na hlavných smeroch, vytváranie protiletadlových skupín, systém hlboko členenej protivzdušnej obrany s využitím protiletadlového delostrelectva rozličných kalibrov, protiletadlových gufometov a ručných zbraní, široké

používanie manévru v taktickom aj operačnom meradle.

V priebehu 2. svetovej vojny charakteristickým pre vedenie ozbrojeného zápasu bolo hromadné používanie letectva. Pred vierolomným prepadnutím Sovietskeho zväzu len fašistické Nemecko disponovalo viac ako desiatkami tisícami bojových lietadiel. Okolo 5000 z nich bolo dislokovaných na letiskách blízko hraníc so Sovietskym zväzom. Letectvo fašistického wehrmachtu uskutočnilo na sovietsko-nemeckom fronte okolo 1,450 000 lietadlových vzletov, z ktorých 90 % bolo uskutočnených na vojská a objekty tyla bojujúcich frontov. Význam a zásadnú úlohu boja s nepriateľským letectvom vtedy výstižne charakterizoval najvyšší hlavný veliteľ: prax vojny potvrdila, že aj tie najchrabrejšie vojská sa stávajú bezmocnými ak nie sú bránené pred údermi zo vzduchu.

V priebehu Veľkej vlasteneckej vojny pozemnými prostriedkami protivzdušnej obrany sovietskych frontov bolo **zostrelených 21 645 lietadiel**. Z nich strednokalibrovým protiletadlovým delostrelectvom — 4047 (18,7 %), malokalibrovým protiletadlovým delostrelectvom — 14 657 (67,7 %), protiletadlovými gufometmi — 2401 (11,1 %), paľbou ručných zbraní — 546 (2,5 %) lietadiel. Priemerná spotreba streliva na jedno zostrelené lietadlo strednokalibrového protiletadlového delostrelectva bola 598, malokalibrového 905 nábojov a 7036 nábojov ručných zbraní. Len v dôsledku uvedených strát bol nepriateľ donútený 4 razy plne obnoviť svoj letecký park, ktorý na začiatku vojny zasadil proti Sovietskemu zväzu.

Skúsenosti z Veľkej vlasteneckej vojny presvedčivo ukázali, že vzrastajúca úloha letectva, jeho hromadné použitie, manérovacie možnosti a spôsoby bojového použitia do značnej miery ovplyvňujú priebeh aj výsledok operácie pozemných vojsk. Táto skutočnosť vyvoláva potrebu ďalšieho rozvoja pozemných prostriedkov protivzdušnej obrany. Pozornosť si v tejto súvislosti zasluhujú závery 1. Bieloruského frontu v doklade o skúsenostiach z organizácie protivzdušnej obrany vo Veľkej vlasteneckej vojne, schválené maršalom ZSSR G. K. Žukovom, v ktorých sa hovorí o tom, že front musí mať dostatočné množstvo svojich prostriedkov pre využitie vo vlastných záujmoch až po tylovú hranicu. Všetky prostriedky protivzdušnej obrany v pásme frontu až po jeho tylovú hranicu musia byť podriadené len vojenskej rade daného frontu. Dvojité delenie v pásme frontu (vojskové protiletadlové delostrelectvo a

útvary PVOŠ) musí byť vylúčené, ako umelé, nezdôvodnené.

V priebehu druhej svetovej vojny protivzdušná obrana získavala čoraz väčší význam v operáciách pozemného vojska. Z druhu bojového zabezpečenia sa stala hlavným prostriedkom ničenia nepriateľa a odrážania jeho úderov, to znamená, že sa stala **druhom bojovej činnosti**.

V povojnových rokoch, spolu s výstavbou celej ČSLA v duchu Košického vládneho programu pokračovala aj **výstavba** síl a prostriedkov protivzdušnej obrany. V prvej polovici päťdesiatich rokov, vzhľadom na zložitú medzinárodnopolitickú situáciu, sa výstavba urýchlila a v rámci delostrelectva boli postavené dve protiletadlové divízie ako záloha hlavného velenia, v rámci okruhov boli organické protiletadlové pluky, neskoršie reorganizované na protiletadlové brigády. V armádnych zboroch boli ako organické prostriedky protivzdušnej obrany začlenené zborové protiletadlové oddiely. V organizačnej štruktúre vševojskových divízií boli protiletadlové pluky (resp. oddiely). V rámci vševojskových plukov boli protiletadlové delostrelecké jednotky vyzbrojené malokalibrovými protiletadlovými kanónmi. Na obranu letísk boli postavené štyri protiletadlové oddiely.

Vďaka sústavnej starostlivosti straníckeho a štátneho vedenia velením našej armády boli v organizačnom rámci delostrelectva, vytvárané podmienky pre postupnú modernizáciu protiletadlového delostrelectva, zavádzali sa nové typy prieskumných a riadiacich rádiolokátorov, poloautomatizované protiletadlové komplety, zamierovače vybavené počítačovou technikou pre riadenie paľby v batériách, strelecké rádiolokátory.

V súlade s Košickým vládny programom proces prezbrojovania novou technikou a modernizácia prostriedkov protivzdušnej obrany prebiehali na bázi našej československej techniky (30 mm PLdV, 56 mm PLK čs. a ďalšie) i sovietskej techniky, pri rozsiahlej pomoci sovietskych špecialistov a nezištnej spolupráci so Sovietskou armádou. Prezbrojovací proces nebol obmedzený len na dodávky sovietskej techniky, ale bol rozšírený aj na licenčnú výrobu protiletadlových kanónov a streleckých rádiolokátorov.

V povojnových rokoch sa ďalej rozvíjala **taktika** síl a prostriedkov protivzdušnej obrany v súlade so zmenami, ktoré sa prejavovali v kvantitatívnom aj kvalitatívnom vybavení a organizačnej štruktúre pozemného vojska. Vznik zbraní hromadného ničenia, ďalšie zdokonaľovanie letectva ako jedného z hlavných nosičov, všeobecná ten-

dencia vo zvyšovaní aeromobilnosti vojsk, rozvoj a výroba kvalitatívne nových prostriedkov protivzdušnej obrany (protiletadlové rakety, automatizované systémy velenia) podmienené celkovým vedecko-technickým pokrokom, mali ďalekosiahly vplyv na spôsoby a charakter bojovej činnosti síl a prostriedkov protivzdušnej obrany.

Poznatky z lokálnych vojen vyvolaných imperializmom v juhovýchodnej Ázii a na Blízkom východe ukazujú na to, že zvýšenie efektívnosti protivzdušnej obrany donútilo vzdušného nepriateľa hľadať dokonalejšie spôsoby jej prekonávania. Letectvo začalo využívať malé a prízemné výšky, začali sa používať vyzbrojené vrtuľníky, rádiotechnické rušenie a nové prostriedky ničenia.

Tieto skutočnosti vyžadovali hľadať nové organizačné formy a spôsoby taktického použitia súčasných prostriedkov protivzdušnej obrany v zložitých podmienkach pozemnej a vzdušnej situácie s používaním prostriedkov rušenia. Tak isto bolo treba určovať ďalšie perspektívy rozvoja prostriedkov protivzdušnej obrany vychádzajúc z tendencií rozvoja prostriedkov vzdušného napadnutia.

V súvislosti s uvedenými skutočnosťami vzrastala úloha veliteľov a náčelníkov, ktorí boli predurčení na to, aby rozpracovali a zavádzali do praxe štábov a vojsk nové taktické spôsoby vedenia boja so vzdušným nepriateľom, zvyšovali presnosť prípravy a vedenia paľby, ničili ciele na maximálnych diaľkach prvým výstrelom (raketou), zdokonaľovali prieskum vzdušného nepriateľa. Čím sa technika stáva zložitejšou, tým viac vyžaduje umné riadenie. Tieto požiadavky postavili na prvé miesto úlohu **zvyšovania vojenskotechnických znalostí** obsluhujúceho personálu. Ale nielen to, tieto znalosti treba využívať v praktickej činnosti, tvorivým spôsobom využívať možnosti, ktoré poskytuje moderná technika a výzbroj protivzdušnej obrany.

Rozsiahla modernizácia protivzdušnej obrany si vyžiadala riešiť aj otázky **plného a efektívneho využitia** síl a prostriedkov. Tak začiatkom druhej polovice päťdesiatych rokov bolo rozhodnuté, že okrem funkcie zástupcu veliteľa delostrelectva pre protiletadlové delostrelectvo, bude vo vševojskovom štábe zriadená funkcia náčelníka protivzdušnej obrany na vzáozach a vzázkoch. Hlavnou úlohou náčelníkov protivzdušnej obrany na príslušných stupňoch bolo zladovať použitie prieskumných a palebných prostriedkov, ktorých činnosť plánoval a riadil zástupca veliteľa delostrelectva pre protiletadlové delostrelectvo,

s pasívnymi opatreniami protivzdušnej obrany pozemného vojska. Avšak praktické skúsenosti ukázali, že pre efektívne využitie síl a prostriedkov protivzdušnej obrany pri obrane vojsk treba odstrániť roztrieštenosť velenia a vytvoriť zodpovedajúce organizačné a kadrové predpoklady. V druhej polovici päťdesiatych rokov zosilnela snaha po organizačnom zlúčení všetkých síl a prostriedkov protivzdušnej obrany pod jednotným velením. V roku 1960 dochádza podľa vzoru v Sovietskej armáde k **vytvoreniu vojska protivzdušnej obrany pozemného vojska** ako samostatného druhu vojska. Stalo sa tak rozkazom ministra národnej obrany číslo 09 zo 4. júla 1960. Týmto dokumentom bolo rozhodnuté **zriaďiť k 1. októbru 1960 v pozemnom vojsku ČSEA vojsko protivzdušnej obrany.**

Protiletadlové delostrelecké zväzky, útvary a jednotky boli vyčlenené z delostrelectva a spolu s rádiotechnickými útvarmi a jednotkami vytvorili samostatný druh vojska, predurčený na protivzdušnú obranu vojsk a dôležitých tylových objektov. Vojsko protivzdušnej obrany samostatne a v súčinnosti so stíhacím letectvom bolo určené na ničenie nepriateľského letectva, vrtuľníkov, vedenie rádiolokačného prískumu, upovedomovanie vojsk o vzdušnom nepriateľovi a vedenie boja so vzdušnými výsadkami.

Vytvorením vojska protivzdušnej obrany vznikli podstatne priaznivejšie podmienky pre ďalší rozvoj protivzdušnej obrany pozemného vojska. Dnes, s odstupom času môžeme zdôvodnene tvrdiť, že to bola jedna z rozhodujúcich podmienok tých prenikavých zmien, ktoré nastali v úrovni protivzdušnej obrany vojsk v období po XIV. zjazde KSČ až k dnešným dňom, kedy sme s oprávnenou hrdosťou bilancovali úspešnú výstavbu vojska protivzdušnej obrany v období po XVI. zjazde KSČ. Od vzniku vojska protivzdušnej obrany bola vykonaná veľká práca v rozpracovaní zásad operačného a bojového použitia síl a prostriedkov protivzdušnej obrany, v oblasti velenia a súčinnosti, v organizačnej výstavbe, príprave kádrov a v ďalších oblastiach, ktoré vyplývajú z pôsobnosti vojska a sú spojené s jeho cieľavedomým rozvojom a výstavbou.

Príslušníci vojska protivzdušnej obrany, osobitne riadiace kádre vo vyšších štáboch a vo vojskách vykonali kus poctivej práce. Neoceniteľnou pomocou pri teoretickom rozpracovaní a praktickom uvádzaní základných otázok do praxe útvarov a vojsk nám boli predovšetkým skúsenosti Sovietskej armády a jej vojsk protivzdušnej obrany.

Jubilejný rok 1985, kedy si pripomíname 40. výročie oslobodenia našej vlasti Sovietskou armádou a 40 rokov budovania našej socialistickej vlasti, má pre nás príslušníkov vojska protivzdušnej obrany mimoriadny význam. Hodnotíme, ako sa nám podarilo splniť náročné úlohy XVI. zjazdu KSČ pri výstavbe vojska, ako sa nám podarilo ďalej skvalitňovať výchovu, výcvik, zvyšovať bojové možnosti, bojovú pohotovosť a pripravenosť zväzkov, útvarov a jednotiek. Domnievame sa, že za posledných 15 rokov sme sa vo všetkých oblastiach dostali výrazne dopredu a že celé obdobie od XIV. zjazdu KSČ až k dnešným dňom znamená vo vojsku protivzdušnej obrany **kvalitatívne zmeny**, doslova revolučný vedeckotechnický pokrok, ktorý sa prejavil v mnohonásobnom zvýšení bojových možností vojska protivzdušnej obrany, najmä palebných možností v boji a operácii pozemného vojska.

Náčelníci, velitelia a politickí pracovníci prejavili veľké úsilie vo výchove príslušníkov vojska, upevňovaní morálneho a politického stavu, disciplíny, organizovanosti, pestovaní hrdosti na príslušnosť k novej zbraňi, útvaru a vojsku. Úspešne sa k tomu využívali slávne bojové tradície našich protiletadlovcov z 1. československého armádneho zboru v Sovietskom zväze počas Veľkej vlasteneckej vojny. Tradície protiletadlovcov 1. československého armádneho zboru v Sovietskom zväze, získané v tvrdých bojoch s fašistickým nepriateľom, spečatené často obetou najvyššou — položením života za slobodu a nezávislosť našej vlasti, sú trvalým odkazom aj pre nás súčasných a budúce pokolenia.

Významnou súčasťou bojových tradícií protiletadlovcov z obdobia 2. svetovej vojny je ich účasť v Slovenskom národnom povstaní. Zmiešaná skupina protiletadlového delostrelectva v rámci povstaleckých síl a protiletadlové jednotky 2. československej paradesantnej brigády v Sovietskom zväze preukázali v bojoch s fašistickým letectvom v Slovenskom národnom povstaní vysokú morálku, bojovú pripravenosť, statočnosť a čestne splnili svoje bojové úlohy. Preukázali nezmiernu morálnu silu a túžbu po získaní slobody a nezávislosti pre naše národy a československú vlasť.

Naši velitelia a politickí pracovníci umne čerpajú skúsenosti z týchto tradícií pri výchove súčasného pokolenia k socialistickej vlastenectvu a proletárskemu internacionalizmu. Pokrokové bojové tradície nášho vojska sú úzko späté s bojom nášho ľudu za sociálne a národné oslobodenie, s bojom KSČ a našej robotníckej triedy za

nastolenie spravodlivého spoločenského poriadku, za pokrokový socialistický rozvoj našej spoločnosti.

Príslušníci nášho vojska v súčasnosti úspešne roznožujú novodobé tradície svojou svedomitou, poctivou každodennou prácou v procese výchovy a výcviku, pri príprave našich jednotiek, útvarov a zväzkov na bojovú činnosť. Ich práca bola v priebehu 25 rokov vysoko ocenená. 47 % útvarov bolo vyznamenaných Radom červenej hviezdy, medzi nimi aj historický Proskurovský protiletadlový pluk. 82 % útvarov bolo okrem toho vyznamenaných štátnymi vyznamenaniami a dostalo pamätné medaille. Putovné zástavy Ústredného výboru Socialistického zväzu mládeže boli prepožičané zväzkom a útvarom vojska protivzdušnej obrany v rokoch 1978, 1979 a 1980. Vysoké

ocenenie sa dostalo v roku 1984 protiletadlovému pluku vševojskového zväzku, ktorému bola prepožičaná putovná zástava ministra národnej obrany ČSSR.

Vysoko bola ocenená aj práca jednotlivcov. Mnohí príslušníci vojska sú nositeľmi radov a štátnych vyznamenaní. Toto ocenenie našej práce svedčí o tom, že náčelníci, velitelia, politickí pracovníci a štáby vojska protivzdušnej obrany, spolu s vojakmi základnej služby pristupujú zodpovedne k vytýčeným úlohám, sú hrdí na príslušnosť k vojsku, na svoje zbrane. Výsledky ich práce sú spoľahlivou zárukou toho, že bojové tradície nášho vojska sú v dobrých rukách a budú aj v ďalších rokoch budované a roznožované ako tradície pokrokové, v duchu zásad budovania a obrany našej socialistickej vlasti.

Vojské letectvo kapitalistických štátov je najaktívnejšou a hlavnou silou imperializmu v agresívnych vojnách. Jednou zo zvláštností letectva je to, že pri relatívne malých nárokoch na personál, je schopné plniť veľké operačné úlohy. Vo všetkých agresívnych vojnách imperializmu za posledných 40 rokov prideloval hlavnú úlohu letectvu ako najpohyblivejšiemu druhu ozbrojených síl, schopnému uskutočňovať údery na objekty nepriateľa do veľkej hĺbky a pritom ich úspešne, s veľkým účinkom ničiť. Pritom vo všetkých lokálnych vojnách letectvo agresora hneď za údermi na letiskách prechádzalo k aktívnej činnosti proti pozemným vojskám. Veľké úsilie a prostriedky v poslednom desaťročí imperializmu vynakladá na zvýšenie presnosti paľby, širokým zavádzaním riadených rakiet a bômb do výzbroje taktického letectva. Západní teoretici sú toho názoru, že zvýšenie presnosti bombardovania o 25 % znižuje požiadavky lietadlových vzletov pri rovnakých účinkoch ničenia až dvakrát.

Západní vojenski špecialisti prichádzajú k záverom, na základe skúseností z lokálnych vojen, že neprestajný rozvoj riadených protiletadlových rakiet a stíhacieho letectva, automatické systémy riadenia a velenia oveľa zvýšili efektívnosť protivzdušnej obrany. Tieto skutočnosti majú za následok značné straty drahých pilotovaných bojových lietadiel a ich posádok. Preto začali venovať veľkú pozornosť rozvoju a výrobe bezpilotných lietadiel. Špeciálne taktické úderné bezpilotné lietadlá sú schopné ničieť rozličné pozemné objekty v taktickej aj operačnej hĺbke, majú schopnosť lepšie prekonať silnú protivzdušnú

obranu, môžu ničiť živú silu aj techniku nepriateľa. Súčasne zabezpečujú bojovú činnosť pilotovaným lietadlami ničením a umlčováním síl a prostriedkov protivzdušnej obrany.

Vedenie operácií a boja v rámci konvenčnej vojny sa má riadiť zásadami "kombinovaného vzdušného a pozemného boja" vypracovaného americkými špecialistami pre podmienky európskeho priestoru vojnovnej činnosti.

V nadväznosti na rozpracovanie zásad "kombinovaného vzdušného a pozemného boja" vypracovalo velenie amerického vojského letectva zásady tzv. "zničenia protivzdušnej obrany a letectva nepriateľa", a to v krátkom čase po začatí ozbrojeného stretnutia. Hlavná úderná sila taktického letectva NATO má byť od samého začiatku ozbrojeného stretnutia sústredená na zničenie síl a prostriedkov protivzdušnej obrany a frontového letectva. Tým sa majú vytvoriť predpoklady pre účinné ničenie cieľov v hĺbke operačného uskupenia a teritória nepriateľa. Pre splnenie týchto zámerov má byť taktické letectvo NATO a časť amerického strategického letectva vyzbrojené najmodernejšími prostriedkami ničenia, predovšetkým konvenčnými. Počíta sa so zavedením vysoko presných zbraní — leteckých protizemných riadených rakiet a leteckých riadených bômb s presnými prostriedkami navedenia, zbraňových systémov s veľkým plošným účinkom, vybavených submuníciou na ničenie plošných cieľov a živej sily. Plánuje sa tiež zavedenie nových prostriedkov boja s rádioelektronickými systémami nepriate-

Ia, predovšetkým prieskumného a palebného systému PLSS.

Výstavba vojenského letectva štátov NATO je predovšetkým orientovaná na rozsiahlu modernizáciu bojovej techniky, výzbroje a výstroja s cieľom zvýšiť konvenčnú palebnú účinnosť taktického letectva a jeho schopnosť plniť bojové úlohy za sťažených poveternostných podmienok letu vo dne aj v noci, v priestoroch bránených silnou protivzdušnou obranou a v podmienkach použitia účinných prostriedkov rádioelektronického boja. Palubná a prídavná výzbroj taktického letectva je sústavne zdokonaľovaná. Zavádzaním nových typov leteckých riadených rakiet a riadených bômb sa výrazne zvýši presnosť zásahu pozemných cieľov. Letecké zbrane s veľkým plošným účinkom, vybavené rozličnými druhmi submunície majú čo do účinnosti a rozsahu ničivých účinkov nahradiť jadrové zbrane malého kalibru.

Poučné sú pre príslušníkov vojska protivzdušnej obrany **poznatky** z jesenných cvičení vojsk NATO v roku 1984. Jednou z významných zvláštností je účasť na cvičení rakiet stredného doletu Pershing 2 a rakiet s plochou dráhou letu GLGM. Mimoriadnu pozornosť špecialisti štábov venovali hodnoteniu bojových možností nových lietadiel F-15, F-16, A-10, Tornádo a organizácii riadenia a velenia síl a prostriedkov protivzdušnej obrany s využitím systému NAEW.

U taktického letectva sa hlavná pozornosť venovala precvičeniu otázok prípravy a vedenia vzdušných útočných operácií, uskutočňovaných s cieľom vybojovania vzdušnej nadvlády, dezorganizácie velenia u nepriateľa, zabráneniu jeho operačného strategického preskupenia a spôsobeniu strát druhým sledom a zálohám. Priama letecká podpora sa prehlbila z 25 km na 70 km. Taktické letectvo na výzvu vševoj-

skových veliteľov ničilo nepriateľa do celej hĺbky úlohy divízie. Strategické letectvo USA sa ďaleko aktívnejšie zúčastňovalo cvičení spojených vzdušných síl NATO v Európe než tomu bolo v minulosti.

S rastúcim významom letectva a ostatných prostriedkov vzdušného napadnutia v súčasnom boji a operácii vzrastá aj význam protivzdušnej obrany. Na podporu americkej divízie na deň boja sa vyčleňuje do 100–120 lietadlových vzletov taktického letectva. V „divízii 86“ je plánovaná brigáda vojskového letectva (146 vrtuľníkov, z nich 50 bitevných). Zborové vojskové letectvo má byť organizačne zlúčené do brigády s viac ako 320 vrtuľníkmi, z nich 90 bitevných. V podmienkach širokého použitia taktického a vojskového letectva, presných zbraní, nadobúdajú opatrenia na zníženie efektívnosti jeho úderov mimoriadne vážny význam pre zabezpečenie odolnosti našich vojsk.

Úloha zvyšovania efektívnosti protivzdušnej obrany vojsk sa v mnohých súčasných armádach rieši zvyšovaním počtov protiletadlových raketových kompletov schopných ničiť vzdušné ciele na veľkých diaľkach a s malou odrazovou plochou (napr. americký PATRIOT), ale i stále širším použitím prostriedkov ničenia všeobecného určenia na ničenie lietadiel a vrtuľníkov vo vzduchu. Napr. v armádach NATO sa predpokladá využiť v boji s nízkoletiacimi lietadlami a vrtuľníkmi perspektívne protitankové raketové komplety, univerzálne kanóny na bojových vozidlách, protiletadlovú výzbroj tankov, ručné zbrane. Pre tankové kanóny sa vyvíjajú špeciálne protivrtuľníkové náboje. Bitevné vrtuľníky sa prispôbujú na ničenie pomalých vzdušných cieľov vo vzduchu. Stíhacie letectvo je vyzbrojované protiletadlovými riadenými raketami ďalekého dosahu.

Boj so vzdušným nepriateľom musí byť vedený na zemi aj vo vzduchu nepretržite všetkými silami a prostriedkami, ktoré sú k dispozícii. To znamená, že **boj so vzdušným nepriateľom sa stáva teraz vážnou vševojskovou úlohou**.

Vďaka sústavnej starostlivosti, ktorú venuje naše stranícke a štátne vedenie zabezpečeniu obrany našej socialistickej vlasti a mimoriadnej pozornosti velenia armády rozvoju vojska protivzdušnej obrany, môžeme konštatovať, že máme vojsko protivzdušnej obrany na takej úrovni, že je **schopné ničiť nepriateľské prostriedky vzdušného napadnutia agresora vo všetkých výškach a v rozsahu všetkých rýchlostí**. Vojsko pro-

tivzdušnej obrany disponuje modernými protiletadlovými raketovými kompletami rozličného určenia, prostriedkami rádiovlokačného prieskumu a automatizovanými systémami velenia. Nová protiletadlová raketová technika podstatným spôsobom mnohonásobne zvyšuje bojové možnosti zväzkov, útvarov a jednotiek pri obrane vojsk a objektov pred údermi vzdušného nepriateľa. Jej priechodivosť terénom, schopnosť rýchleho manévru, vysoká odolnosť proti rušeniu zodpovedajú požiadavkám nepretržitej a vysoko odolnej protivzdušnej obrany.

Skúsenosti z 2. svetovej vojny, poznatky z lokálnych vojen vyvolaných imperializ-

mom v rozličných častiach sveta, nám dávajú veľa príkladov, že bez organizácie odolného systému protivzdušnej obrany je nemysliteľné úspešné vedenie súčasných útočných a obranných operácií pozemných vojsk. Na základe skúseností možno urobiť závery, že ktorákolvek armáda sa môže pokladať za súčasnú, modernú a bojaskopnú len za predpokladu, že je schopná úspešne odraziť prvé a ďalšie úderu vzdušného nepriateľa. Úspešné odrazenie prekvapivého úderu vzdušného nepriateľa nezávisí len od množstva síl a prostriedkov protivzdušnej obrany, ktorými armáda disponuje. Rozhodujúci význam má ich všestranná pripravenosť a vysoký stupeň ich bojovej pohotovosti.

Boj medzi prostriedkami protivzdušnej obrany a letectvom nadobúda v súčasných operáciách stále na význame. Umlčovanie a ničenie prostriedkov protivzdušnej obrany, zabránenie obnovenia ich bojaskopnosti, je podľa názorov pravdepodobného nepriateľa jednou z hlavných úloh všetkých štábov v priebehu prípravy a vedenia boja a operácie. Pre zabezpečenie tohto cieľa organizuje a vykonáva prieskum, ničenie prostriedkov protivzdušnej obrany paľbou a ich umlčovanie prostriedkami rádielelektronického boja. S cieľom zistiť, umlčať alebo zničiť postavenia, stanovištia, miesta velenia bojových zostáv, zväzkov a útvarov protivzdušnej obrany sa vysielajú diverzné skupiny, prieskumné a výsadkové jednotky. Opatrenia na umlčovanie a ničenie prvkov bojových zostáv protivzdušnej obrany sa vykonávajú s maximálnou cialavedomosťou nepretržite v priebehu príprav a vedenia operácie. Z uvedeneho vyplýva, že sa zvyšujú požiadavky na odolnosť protivzdušnej obrany. V súčasných podmienkach musí byť schopná ničiť paľbou vzdušného nepriateľa pri používaní ním všetkých prostriedkov a spôsobov umlčovania a prekonávania protivzdušnej obrany. Prostriedky protivzdušnej obrany musia zabezpečovať efektívne ničenie vzdušného nepriateľa vo všetkých výškach, rýchlostiach, za každých podmienok viditeľnosti. **Protivzdušná obrana musí byť hlboko členená, odolná proti všetkým druhom rušenia, musí mať potrebnú palebnú účinnosť a efektívnosť a byť schopná viesť boj so vzdušným nepriateľom s dlhodobým úsilím.**

Príslušníci vojska protivzdušnej obrany sú si plne vedomí, že vysoké potenciálne bojové možnosti súčasných kompletov protivzdušnej obrany je možné realizovať len bojovými smenami veliteľských stanovišť a obsluhami dokonale odborne pripravenými, fyzicky a psychicky zdatnými a morál-

ne vyspelými. V tejto súvislosti si zvlášť hlboko uvedomujú vzrastajúcu úlohu veliteľov a štábov. Teraz vo väčšine prípadov, pri prevádzke a bojovom použití zbraňových kompletov protivzdušnej obrany vybavených automatmi a počítačovou technikou, prebieha značná intelektuálna bojová činnosť. Od mnohých špecialistov bojových smien a obslúh sa vyžaduje abstraktné myslenie, sústredenosť, operatívnosť. Najmä tieto vlastnosti, túto kvalitu treba rozvíjať v priebehu výcviku a výchovy vojakov vojska protivzdušnej obrany. Tieto skutočnosti podmieňujú stále rastúce požiadavky na kultúrne technické úroveň a profesionálnu kvalifikáciu. Nová technika, kvalitatívne nové podmienky jej prevádzky a obsluhovanie vyžadujú zvlášť od vojakov z povolania hlboké fyzicko-matematické znalosti. Z uvedeného vyplýva, že výrazne vzrástla náročnosť a úloha **prípravy veliteľov a štábov**. Vojaci z povolania ako velitelia hlavných druhov bojovej techniky a súčasne rozhodujúci členovia obslúh a bojových smien musia bojovú techniku výborne ovládať, udržiavať ju v bojaskopnom stave, využívať všetky jej možnosti, rýchlo a správne sa rozhodovať pod takom časom a dvetnej činnosti vzdušného a často aj pozemného nepriateľa.

Vzrastá úloha veliteľov a štábov ako rozhodujúceho článku povolaneého zovšeobecňovať získané poznatky a skúsenosti z výchovy, výcviku, taktických cvičení s bojovými streľbami a ďalších opatrení z prípravy štábov a vojsk. Oni sú garantom systematického rozpracúvania a uvádzania do života najdokonalejších spôsobov vedenia bojovej činnosti. Zodpovedajú za zvyšovanie presnosti prípravy a vedenia paľby, ničenie nepriateľa na maximálnych diaľkách prvou raketou, prvým výstrelom. Čím je technika zložitejšia, tým vyžaduje umnejšie a náročnejšie riadenie. Zvyšovanie vojenskotechnických znalostí patrí k prvoradým úlohám vojakov z povolania. Treba však vedieť ich využiť v praxi, tvorivým spôsobom využiť možnosti, ktoré v sebe súčasná technika a výzbroj vojska protivzdušnej obrany má.

Podstatne vzrástli tiež požiadavky na **vojakov základnej služby**, najmä na ich predbežné školské vzdelanie, bojovú prípravu. Bojová príprava musí mať premyslenú organizáciu a metódiu, potrebné materiálne a technické zabezpečenie, bez ktorých nie je možné zabezpečiť zodpovedajúcu efektívnosť. Boj s technicky vyspelým a dobre vycvičeným vzdušným nepriateľom kladie vysoké nároky na znalosti, zručnosti, návyky, psychickú a fyzickú pripravenosť a odolnosť vojakov základnej

služby. Tieto vlastnosti možno vypestovať a zdokonaľovať jedine systematickou a cieľavedomou prípravou, cvičikom, pravidelnými a intenzívnymi nácvikmi. Výsledky dosahované na taktických cvičeniach s bojovými streľbami svedčia o veľkej zodpovednosti, s akou plnia svoje úlohy veliteľia, náčelníci a inžiniersko-technické orgány najmä v posledných desiatich rokoch. Dosahované výsledky ukazujú, že zásady bojového a operačného použitia síl a prostriedkov vojska protivzdušnej obrany sú zvládnuté, sú zodpovedajúce znalosti odborných poriadkov, predpisov a pomôcok. Aj v perspektíve musíme venovať veľkú pozornosť širokému tvorivému uplatňovaniu uvedených dokumentov v konkrétnych situáciách a umne využívať bojové možnosti techniky. Súčasný ozbrojený zápas je charakteristický vysokou manévrovosťou, rýchlymi zmenami situácie a dynamikou bojovej činnosti. Neoddeliteľnou súčasťou súčasných strategických operácií sú aj vzdušné a protivzdušné operácie, ktoré bezprostredne ovplyvňujú bojovú činnosť síl a prostriedkov vojska protivzdušnej obrany. Velitelia a štáby v procese prípravy a vedenia bojovej činnosti, pri odrážaní úderov vzdušného nepriateľa musia prejavíť maximálnu pružnosť a rozhodnosť, zladenosť v práci všetkých článkov, oprostenejších od akýchkoľvek šablón a rutiny.

Vojnové skúsenosti z 2. svetovej vojny a skúsenosti z lokálnych vojen, ale aj skúsenosti získané pri taktických cvičeniach s bojovou streľbou, ktoré sa vo vojsku protivzdušnej obrany vykonávajú v zložitých podmienkach vzdušnej a rádioelektronickej situácie, nás učia, že úloha — palebné zničenie vzdušného cieľa — môže byť splnená za predpokladu vysokej osobnej zodpovednosti a disciplinovanosti každého príslušníka bojového kolektívu. Súčasná vojna vyžaduje krajné vypätie všetkých morálnych, fyzických a psychických síl vojakov. Úloha jednotlivca, jeho všestranná pripravenosť a vysoká osobná disciplinovanosť má vo vojsku PVO mimoriadny význam. Každý člen bojového kolektívu (obsluhy, bojovej smeny) môže podstatným spôsobom ovplyvniť výsledok práce celého kolektívu. V podmienkach, keď radovo každá sekunda rozhoduje o splnení alebo nesplnení úlohy, o zničení alebo prepustení cieľa, ide o veľmi výrazný prvok celkovej bojovej pripravenosti. Preto je a bude upevňovanie disciplíny prvorádou úlohou, ktorej venujú všetky stupne vo vojsku protivzdušnej obrany nepretržitú pozornosť.

Vo výzbroji vojska sú prevážne zložené zbraňové systémy. U nich je stmelenosť

a bojová zladenosť kolektívov základom úspechu v boji. Pre zabezpečovanie úspešného plnenia úloh vojska protivzdušnej obrany má rozhodujúci význam nepretržitá cieľavedomá straníckopolitická práca, zameraná na výchovu vojakov v duchu naprostej oddanosti KŠC a našej socialistickej vlasti, pripravenosti za každej situácie dosiahnuť víťazstvo nad silným, technicky vybaveným nepriateľom. Príslušníci vojska protivzdušnej obrany budú plniť úlohy v zložitej situácii, ktorá vyžaduje veľké morálne a fyzické vypätie. Straníckopolitická práca musí usmerňovať všetkých príslušníkov na splnenie úloh aj za cenu najvyššiu — obeť života. Psychologická príprava organicky spätá s morálnou, politickou a bojovou, musí zabezpečiť u vojakov formovanie takých morálnych kvalít, ako je odvaha, chrabrosť, vnútorná pripravenosť na sebaobetovanie, stálosť psychických reakcií, vynaliezavosť a ďalšie. Príslušníci vojska protivzdušnej obrany musia mať tiež vysoké sociálno-psychologické kvality — súdržnosť, kolektivismus, pripravenosť na vzájomnú pomoc. Vysoká ideovosť, politická zakalenosť, to je nevyhnutný základ všetkých ostatných kvalít každého príslušníka vojska protivzdušnej obrany nezávisle od jeho služobného zaradenia. V súčasných podmienkach ešte viac nadobúdajú na význame slová V. I. Lenina, že „v každej vojne víťazstvo nakoniec je určené duchom tých mas, ktoré na poli boja prelievajú svoju krv“.

Štvrt storočie existencie vojska protivzdušnej obrany je z historického hľadiska pomerne krátky čas. V jeho rozvoji, najmä posledných desať rokov, predstavuje mimoriadne významnú etapu. Uskutočnili sa kvalitatívne zmeny takého charakteru, ktoré ovplyvnia jeho ďalší rozvoj na niekoľko desaťročí. K takému záveru nás opravňuje tak súčasný stav a perspektíva rozvoja nepriateľských prostriedkov vzdušného napadnutia, ako aj úloha a miesto protivzdušnej obrany pri vedení súčasných operácií pozemnými vojskami. Úloha a miesto vojska protivzdušnej obrany v súčasných operáciách sú určené významom boja s nepriateľskými prostriedkami vzdušného napadnutia za letu a jeho vplyvom na splnenie cieľov operácie pozemných vojsk.

Vojsko protivzdušnej obrany ničením prostriedkov vzdušného napadnutia nepriateľa (raket s plochou dráhou letu, lietadiel, bitevných vrtuľníkov a ďalších cieľov), vzdušných výsadkov a aeromobilných vojsk nepriateľa vo vzduchu, ale aj útočiacieho alebo brániaceho sa pozemného nepriateľa, plní úlohu **ničenia hlavného uskupenia nepriateľských síl**. Odrážaním

úderov nepriateľského letectva a obranou hlavného uskupenia našich vojsk a tylových objektov pred údermi zo vzduchu vojsko protivzdušnej obrany zabezpečuje **zachovanie bojascapnosti a voľnosť manévru hlavného uskupenia našich vojsk**. Touto bojovou činnosťou sa rozhodujúcim spôsobom aktívne účastní na splnení cieľov operá-

cíe a podstatnou mierou ovplyvňuje pomer síl. Treba preto vychádzať z uvedeného pri hodnotení úlohy a miesta vojska protivzdušnej obrany v súčasnom boji a operácii. V súlade s takýmto chápaním treba plniť konkrétne úlohy pri organizácii a riadení protivzdušnej obrany na všetkých stupňoch.

Možno pokladať za všeobecne uznávané, že v súčasných vojnách výsledky bojovej činnosti pozemných vojsk do značnej miery závisia od ich možnosti a umenia viesť úspešný boj v zložitých dynamických situáciách so vzdušným nepriateľom. Ako sme už hovorili, vo všetkých moderných armádach je venovaná veľká pozornosť rozvoju protivzdušnej obrany pozemných vojsk a jej zdokonaľovaniu. Za hlavné aktívne prostriedky vojska protivzdušnej obrany sa pritom pokladajú protiletadlové raketové komplety, dopĺňované hlavným malokalibrovým delostrelectvom a prepadovými stíhačmi. Pre zabezpečenie ich bojovej činnosti a velenie sa využívajú rozličné rádiatechnické prostriedky prieskumu, navedenia a automatizované prostriedky velenia pri riadení bojovej činnosti útvarov a uskupení protivzdušnej obrany.

Rozvoj a zdokonaľovanie protivzdušnej obrany pozemných vojsk sa uberať rozličnými smermi v závislosti od určenia toho ktorého prostriedku protivzdušnej obrany, jeho úlohy a miesta v celkovom systéme PVO. Pritom sa sleduje hlavný cieľ — zvýšenie efektívnosti protivzdušnej obrany v zložitých podmienkach vzdušnej situácie vo všetkých druhoch bojovej činnosti pozemných vojsk.

Tendencie rozvoja protivzdušnej obrany pozemných vojsk podľa názorov zahraničných vojenských špecialistov, môže mať nasledujúce hlavné smery:

Protivzdušná obrana by mala byť schopná úspešne ničiť vzdušné ciele v prízemných a malých výškach, avšak so súčasným zväčšením možnosti boja na ostatných výškach, za všetkých meteorologických podmienok vo dne aj v noci.

Mala by dosiahnuť takú kvalitu, aby bola schopná úspešne viesť boj nielen s aerodynamickými vzdušnými cieľmi, ale aj s operačno-taktickými a taktickými raketami.

Ďalej by sa mali zdokonaľovať jej možnosti ochrany pred rádiatechnickým a infračerveným rušením, protirádiolokačnými strelami, zvyšovanie manévrovacích možností, spoľahlivosť v prevádzke a efektívnosť.

Nájsť neúčelnejšie organizačné formy, spôsoby bojového použitia síl a prostriedkov protivzdušnej obrany, riadenia ich bojovej činnosti s využitím kvalitných prostriedkov automatizácie.

Proces zdokonaľovania protivzdušnej obrany je neodlučne spojený s procesom rozvoja prostriedkov vzdušného napadnutia, ktorý zákonite vedie ku zvyšovaniu úlohy protivzdušnej obrany, k rozširovaniu a väčšej zložitosti jej úloh.

Uvedené skutočnosti vyžadujú stále systematické štúdium všetkého, čo dosiahla vojenská veda a technika v oblasti protivzdušnej obrany a rozpracovanie zodpovedajúcich záverov a odporúčaní pre praktickú činnosť.

K ROZVOJI CHEMICKÉHO VOJSKA

Nezbytnost dalšího zdokonalování chemického vojska a zvyšování jeho bojových možností je dána neustále narůstajícími možnostmi nepřítele v použití zbraní hromadného ničení, zejména jaderných zbraní a vysoce přesných chemických zbraní.

Podle údajů zahraničního tisku zásoby jaderné munice v Evropě (bez strategických sil USA) činí k 1. 1. 1985 10 065 kusů, z toho na západním válčišti 8264 a na jihozápadním válčišti 1801 kusů.

Pro dopravu jaderné munice na cíl mají armády NATO 3938 nosičů různých typů, z toho na západním válčišti 3326.

Na základě poznatků získaných ze cvičení armád států NATO může být polní armádě přiděleno 300–400 kusů jaderné munice. Americký armádní sbor, který působí v prvním sledu, může dostat 120–150 a divize 25–30 kusů jaderné munice.

Přejde-li nepřítel k vedení bojové činnosti s použitím jaderných zbraní, nejmohutnější bude jeho první jaderný úder. V něm může nepřítel v pásmu frontu uskutečnit 500–600 jaderných úderů, z nichž do 50 % pozemních. Chemickými zbraněmi může zasáhnout do 120–150 objektů typu prapor a kromě toho mohou být vytvořena rozsáhlá ohniska biologického zamoření.

V důsledku jednoho nepřátelského hromadného úderu s použitím jaderných, chemických a biologických zbraní mohou být vytvořena pásma radioaktivního zamoření na 60–80 % prostoru, na kterém jsou rozmístěna vojska frontu. Otravnými látkami může být zamořeno území na ploše od několika set do několika tisíc čtverečních kilometrů. Biologickými prostředky mohou být zamořeny rozsáhlé prostory v pásmu

činnosti. Kromě zamoření vojsk, které vznikne v důsledku použití jaderných, chemických a biologických zbraní, by mohlo mít značný vliv, zejména v útočné operaci vedené na směrech s velkou hustotou průmyslových objektů, zamoření vzniklé v důsledku ničení chemických závodů, skladů, základů a atomových elektráren.

Na území západního válčiště je v současné době kolem 1600 průmyslových objektů, které používají nebo vyrábějí vysoce toxické látky, a přibližně 100 atomových elektráren. Na tomto území jsou též rozmístěny velké sklady otravných látek vojsk NATO o kapacitě více než 10 000 tun.

Hromadné zasažení průmyslových a energetických objektů během operací by mohlo vést k nebezpečnému zamoření ovzduší a terénu zdroji ionizujícího záření. To může mít krajně nepříznivý vliv na vojska i ekonomiku.

Vojenskopolitické vedení bloku NATO zvyšuje úsilí na realizaci programu přípravy ozbrojených sil k vedení bojové činnosti s **použitím chemických zbraní**. Pod jeho tlakem bylo na zasedání výboru NATO v lednu roku 1982 mezi jinými přijato rozhodnutí o rozšíření arzenálu útočných chemických zbraní. Hlavní úloha ve vývoji a zdokonalování chemických zbraní patří USA. V únoru roku 1982 prezident USA R. Reagan vyhlásil mnohomiliardový program „chemického přezbrojení“, který je rozdělen na pět let (1983–1987). Zahnuje obnovu zásob chemických zbraní, modernizaci existujících a budování nových výrobních i skladových kapacit, aktivizaci vědeckovýzkumných, zkušebních a konstruktérských prací k vytvoření nových efektivnějších otravných látek. Kromě toho obsahuje i souhrn opatření k za-

bezpečení vojsk novými prostředky proti-chemické obrany.

Podle hodnocení amerických specialistů mohou vydat na vojenskochemický program dosáhnout výše 10 miliard dolarů.

Hlavním obsahem modernizace arzenálu chemických zbraní je postupná záměna obyčejných chemických zbraní binárními. Na objednávku Pentagonu jsou hledány nové typy vysoce toxických otravných látek.

Podle známých údajů zásoby otravných látek v USA dosahují výše 32,2 tisíce tun (z toho v chemické munici je 13,2 tisíce a v různých nádržích 19 tisíc tun).

Nervové paralytické otravné látky (sarin, VX) jsou vyráběny ve vojenských chemických závoděch ve státech: Indiana, Alabama a Kolorado. Jejich roční výrobní kapacita je u sarinu 21,7 a VX 3 tisíce tun.

Výroba nové chemické binární munice je připravována na území zbrojnice Pine Bluff ve státě Arkansas. Podle uvedeného programu má být do konce osmdesátých let vyrobeno okolo 1,3 miliónu kusů nové munice.

Důležitou součástí tohoto programu je komplex opatření ke zdokonalování **způsobů a prostředků ochrany vojsk a objektů před účinky zbraní hromadného ničení**. Jsou zdokonalovány prostředky individuální a kolektivní ochrany, přístroje radiačního a chemického průzkumu a lehké přenosné odmořovací soupravy. Zvláštní pozornost je věnována zdokonalení systému uvědomování o chemickém napadení.

Současně je třeba zdůraznit, že společně s růstem zásob zbraní hromadného ničení a jejich zdokonalováním v armádách NATO (zejména v armádách USA a NSR) je věnována velká pozornost rozvoji vojsk v OPZHN (v naší terminologii — chemických vojsk). Tak např. v NSR

je vytvořen systém služby ABC (protiatomická, protibiotická a protichemická ochrana) na všech stupních velení od armádního sboru až do roty (baterie). V poslední době byla v americké armádě uskutečněna výstavba svazků i útvarů ochrany proti zbraním hromadného ničení a jejich další zdokonalování pokračuje. V armádním sboru roku 1986 se předpokládá vytvořit brigádu ochrany proti zbraním hromadného ničení (4624 osob) složenou ze šesti praporů ochrany a čtyř rot průzkumu. Celkem bude v praporech 12 rot speciální očišty a 14 zadýmovacích rot (z nich 4 na OT M 113 a 10 na automobilech).

Analýzy cvičení armád NATO potvrzují, že velení armády USA a jejich spojenci považuje za možné v širokém měřítku používat chemické zbraně již na začátku války vedené jen konvenčními prostředky. Např. v průběhu cvičení Zima-79, Autumn Forge-81, Reforger-14 (1982), Autumn Forge-83 byly chemické zbraně použity již na začátku bojové činnosti (války).

Z rozborů vyplývá, že přidělenou chemickou municí mohou svazky a svazy NATO během jednoho hromadného přepadu vyřadit z boje 20–25 % osob na zamořené ploše. Jejich možnosti jsou následující:

— divize USA může vyřadit 2 prapory a zamořit plochu 24 km² a divize NSR 1,2 praporu a zamořit plochu do 15 km²,

— armádní sbor USA může vyřadit 8 praporů,

— polní armáda by mohla vyřadit více než 24 praporů.

Možnosti nepřítelů a názory velení NATO na použití ZHN umožnily stanovit možný rozsah úkolů chemického zabezpečení vojsk v útočné operaci. Objem úkolů — viz **tabulku**.

Tabulka

Úkoly chemického zabezpečení	Ve frontu	V armádě
Zjišťování parametrů jaderných výbuchů	700–850 za 2–3 h	35–40 za 1 h
Zjišťování radiační a chemické situace	300–350 tisíc km ² , 130–150 tisíc km silnic	35–45 tisíc km ² , 9–12 tisíc km silnic
Úplná speciální očišta vojsk	1000–1200 kalkulačních praporů	200–250 kalkulačních praporů
Přikrytí vojsk a objektů dýmem	7000–8000 km ² , 140–155 km úseků	600–700 km ² , 17–20 km úseků

Neustálý růst rozsahu úkolů chemického zabezpečení bojové činnosti vojsk vyžaduje soustavně rozvíjet chemické vojsko, zdokonalovat jeho organizační strukturu, vybavovat jej perspektivní moderní technikou a připravovat jednotky a útvary chemického vojska ke splnění stále narůstajících odborných úkolů.

Je třeba říci, že tento objem úkolů nemůže splnit jen chemické vojsko. Proto je nutné vycházet z toho, že k jejich realizaci bude třeba maximálně využívat možností samotných vojsk.

Aby organizační struktura chemického vojska na stupních front a armáda byla plně v souladu s obsahem a objemem současných a zejména perspektivních úkolů chemického zabezpečení operací, je nutné, podle mého názoru, ji rozvíjet v těchto směrech:

- zvýšit na operačních, operačně taktických stupních počet sil a prostředků k použití dýmů a aerosolů i zápalných zbraní; převést útvary radiálního a chemického průzkumu na těchto stupních na útvary zjišťování parametrů jaderných výbuchů a průzkumu,

- ve svazcích a útvarech pozemního vojska vytvořit útvary a jednotky chemické ochrany schopné splnit všechny úkoly chemického zabezpečení ve prospěch svého svazku (útvary); např. myslím, že by bylo účelné, aby msd (td) měla prapor chemické ochrany ve složení — četa zjišťování parametrů jaderných výbuchů a tři roty (ohňometné, zadýmovací a speciální očišty), msp (tp) — rota chemické ochrany složenou ze čtyř čet (ohňometné, zadýmovací, průzkumné a speciální očišty),

- zvýšit možnosti chemického vojska, a to rychlejším rozvojem efektivnějších typů výzbroje.

Mezi hlavní směry rozvoje technických prostředků chemického vojska můžeme, podle mého názoru, zařadit:

- automatické předávání údajů radiálního a chemického průzkumu,

- zvýšení pohyblivosti a průchodivosti chemických průzkumných vozidel, zvýšení rychlosti vedení chemického průzkumu a koeficientu oslabení pronikavé radiace, — výzkum a vývoj prostředků dálkového zjišťování otravných látek a bakteriologických prostředků,

- zdokonalování vševojskových ochranných masek zlepšením jejich ochranných, provzdušňovacích, fyziologických i hygienických ukazatelů; nový typ ochranné masky by měl zabezpečit dlouhodobý, nepřetržitý pobyt osob po dobu několika dnů bez podstatného snížení jejich práce schopnosti,

- zabezpečení univerzálních ochranných vlastností vševojskového ochranného filtračního oděvu před parami, aerosoly otravných látek, biologickými prostředky a světelným impulsem jaderného výbuchu,

- vybavení vojsk vysoce produktivními a efektivními vojskovými prostředky a chemického vojska speciálními vozidly s vyšší průchodivostí i pohyblivostí a vyřešení speciální očišty vnitřních povrchů techniky a použití nových účinnějších metod speciální očišty,

- rozšíření spektra maskovací schopnosti aerosolů, které zabezpečují ochranu proti laserovým a vysoce přesným zbraním nepříteli.

Důležitým úkolem je včasné a spolehlivé **uvědomování** vojsk o začátku nepřátelského chemického napadení. Z hlediska požadavku rychlosti uvědomění toto nejlépe splňuje dálkový způsob zjišťování otravných látek v ovzduší.

Jedním z perspektivních směrů řešení problému boje s nepřátelskými vysoce přesnými zbraněmi, s jeho průzkumnými a palebnými systémy je **aerosolová ochrana**. Efektivnost této ochrany byla potvrzena zkušenostmi z různých cvičení. Komplexním použitím aerosolů, prostředků REB a ženijních prostředků mohou být 2–3krát sníženy ztráty svazků a útvárů v případě, že nepřítel proti nim použije průzkumné a palebné prostředky. Existující zařízení pro vytváření aerosolů zabezpečují zachycení ultrafialového (0,3–0,4 μ m), viditelného (0,4–0,75 μ m) a blízkého infračerveného (1,5–14 μ m) spektra. Tato část elektromagnetického spektra se v široké míře využívá v navigačních systémech řízených střel, v systému Assault Breaker, v televizi i v paprskových (laserových) zbraních. Světelné záření jaderného výbuchu a též část spektra, ve kterém pracují radiolokátory, aerosoly nezachycují. Řešení tohoto problému je v současné době věnována značná pozornost.

V zahraničí se hledání nových aerosolotvorných látek a metod jejich vytváření vede ve čtyřech směrech:

1. Jsou vytvářeny aerodispersní systémy, které pozůstávají z velkých částic. K jejich tvorbě se využívají polyméry, především polyuretany a fenolformaldehydové penoplasty. Maskující vlastnosti v radiolokačním pásmu vlnových délek mohou být dále zesíleny buď grafitací nebo metalizací částic a též přidáním některých přísad. Předpokládá se, že takové aerosolové clony spolehlivě zamaskují objekty před průzkumnými a palebnými systémy, které využívají vlnových délek v infračerveném a radiolokačním pásmu spektra a

navíc ochrání vojska před světelným zářením jaderných výbuchů.

2. Jsou zdokonalovány tradiční a syntetizují se novodobé dýmotvorné směsi s novými maskovacími vlastnostmi ve viditelném a infračerveném spektru. Podle názoru amerických odborníků, za pomoci systému a na bázi červeného laseru i speciálních generátorů, je možné prakticky v okamžiku vytvořit vzdušné aerosolové clony k ochraně vojsk před zasažením muničí, která využívá optickoelektronické systémy samonavedení.

3. Aerosoly jsou vedeny přes silné elektrické magnetické pole, a získávají elektrický náboj. Tím se stimuluje procesy ionizace aerosolů v atmosféře. Takto vzniklé aerosolové clony mohou způsobovat poruchy činnosti radioelektronických a optickoelektronických zařízení.

4. Je zkoumán rezonanční aerosol např. využitím zmagnetizovaných ferritových částic. Aerosoly z nich mohou být použity k vytvoření vysoce kontrastních clon, které jsou velmi efektivní v úzkém pásmu tzv. rezonanční frekvence. Ferritové částice mohou být upotřebeny k oslabení nebo rušení elektromagnetických signálů v širokém frekvenčním pásmu.

Vysoké maskovací efektivnosti aerosolů může být dosaženo vybavením automobilů a tankové techniky prostředky, které zabezpečují okamžité vytvoření aerosolové

clony a tepelné ochrany pomocí zápalných dýmových nábojů. Tyto zajistí ochranu před průzkumnými prostředky a zároveň jsou klavným termálním zdrojem pro hlavice s tepelným naváděním na cíl. Jsou rozpracovávány též automatizované systémy aerosolů k ochraně přesunů vojsk, prostorů rozmístění letectva, důležitých strategických objektů vojenskoprůmyslového potenciálu a komunikací.

Velká pozornost je věnována rozvoji **zápalných zbraní**. K nim patří zápalné látky a směsi, zápalné náboje, zařízení a chňomety. Zápalné prostředky jsou určeny k bojovému použití pro všechny druhy ozbrojených sil včetně chemického vojska. Jsou ve výzbroji armád a jejich dalšímu zdokonalování a rozvoji se přikládá stále větší význam, neboť jsou vysoce efektivní jak proti nekrytým, tak i proti krytým živým sílím (v technice i v živičných objektech). Navíc mají velký psychologický účinek, demoralizují nepřítele a snižují jeho odolnost. Není zanedbatelné ani to, že zápalné látky je možné lehce průmyslově vyrábět z dostupných surovin.

Zdokonalování a rozvoj zápalných prostředků jde směrem zvětšení plošných účinků (v průměru 6krát), zvýšení přesnosti střelby (až 3krát — z 200 m na 600 metrů) a zvětšení palébného průměru (2—3krát), čehož je možné dosáhnout zmenšením hmotnosti nábojů a zdokonalením kvality ohňometných směsí.

Realizace uvedených tendencí rozvoje chemického vojska přispějí k dalšímu zvýšení efektivnosti opatření chemického zabezpečení operace (boje), a to jak v podmínkách používání ZHN nepřítelem, tak i při vedení bojové činnosti s konvenčními prostředky ničení.

ÚLOHA SPOJOVACÍHO VOJSKA V MASKOVÁNÍ

V době plánování, přípravy i vedení operace (boje) velitelé a štáby sledují mimo jiné i takové cíle, jakými jsou např. utajení před nepřítelem vlastní předpokládané činnosti a uskupení vojsk, klamání nepřátelského průzkumu a dosažení překvapení. Mezi hlavní opatření, která zabezpečují jejich splnění, patří maskování a operační maskování, na nichž se spojovací vojsko v plné míře podílí.

Maskování je druhem bojového zabezpečení a týká se proto taktického stupně. Operační maskování je druhem operačního zabezpečení (na operačním stupni). Rádiové maskování je významnou součástí jak maskování, tak operačního maskování a realizuje ho spojovací vojsko. Pojem rádiové maskování proto chápeme ve dvou rovinách, a to na taktickém a operačním stupni.

Dosažení cílů maskování i operačního maskování je stále složitější. Závisí na tom, jak se v armádách NATO, zejména v armádě USA, vyvíjejí nové technické prostředky průzkumu. Možnosti strategického i taktického průzkumu se rozšiřují. Určení polohy objektu je měřeno na metry a čas potřebný k předání průzkumné informace se počítá na minuty, sekundy a v některých případech přenos informace probíhá v reálném čase.

Maskování je druhem bojového zabezpečení. Jeho cílem je skrýt se před nepřítelem, vnutit mu klamnou představu o záměrech a zámyslu boje vlastních vojsk, o jejich složení a bojové sestavě, systému velení, zabezpečit překvapivou činnost a chránit bojeschopnost jednotek a útvarů. Charakter cílů maskování je sice obecný, ale v jednotlivých druzích boje má své zvláštnosti.

Hlavními způsoby maskování jsou: skrytí, imitace, demonstrační činnost a dezinformace. Opatření maskování realizujeme ve všech druzích a fázích boje, nepřetržitě, iniciativně a samostatně každým druhem vojska (speciálního vojska), především svými silami a prostředky. Úkoly maskování štáb upřesňuje v souladu s rozhodnutím velitele nebo nařízením nadřízeného štábu. **Spojovací vojsko** se na základě článků 608—614 Bojového řádu pozemního vojska Československé lidové armády (Všeob-R-1) podílí na operačním maskování. Odpovídající úkoly plní obsluhy stanic, provozoven, stavební, kabelové a spojovací jednotky, a to v prostorech plnění bojových úkolů (ve spojovacích uzlech, rádiových vysílacích střediscích, pomocných spojovacích uzlech, opěrných spojovacích uzlech), za přesunu i v prostorech soustředění.

Účinnost maskování je i ve spojovacím vojsku dána aktivností, přesvědčivostí, mnohotvárností, vyloučením šablonovitosti.

Maskování se dosahuje:

- zachováváním vojenského tajemství,
- skrytým rozmístěním prvků spojovací soustavy, spojovacích uzlů a stanic, utajením přesunů a činnosti spojovacího vojska, a to s využitím ochranných vlastností terénu a přírodních prostředků ke snížení viditelnosti, ale i umělých prostředků (maskovací sítě, nátery, dýmy apod.),
- opatřeními proti radiolokačnímu a tepelnému průzkumu,
- imitací, tj. vytvářením klamného rozmístění spojovací techniky a vojsk,
- zabezpečením spojení v jednotkách (útvarech), které uskutečňují demonstrační činnost,
- opatřeními proti nepřátelskému rádiovému průzkumu,
- dezinformací,
- zjišťováním a odstraňováním demaskujících příznaků vlastních vojsk.

Složité maskování u spojovacího vojska způsobuje skutečnost, že rádiové a radioreléové stanice s rozsáhlými anténními systémy vyžadují převážně nezalesněný a volný prostor. Les tlumí příjem i vyzařování elektromagnetické energie. Antény se nesmějí dotýkat větví a stromů; u radioreléových stanic typu RDM-6, RDM-12 a R-404 přesahují koruny stromů a jsou viditelné na velké vzdálenosti. Náročné je maskování kabelových vedení rozvinutých v otevřeném a nepokrytém terénu.

Do popředí vystupuje maskování zdrojů tepelného záření. Takovým zdrojem jsou stanice, provozovny, automobily, velitelsko-štabní obrněné transportéry, tanky, ale i elektrické centrály určené k napájení. Výsledků infraprůzkumu nepřítel využívá ke zjištění rozmístění spojovacích prvků, ale i k navádění vysoce přesných prostředků na cíle.

Imitace (makety) rozvinuté spojovací techniky mohou splnit svou úlohu v maskování před vizuálním a leteckým průzkumem. Při komplexnějším vedeném průzkumu bude nepřítel ověřovat další potvrzující příznaky, jako např. vyzařování elektromagnetické i tepelné energie. Imitace má proto své omezené možnosti.

Elektrické centrály, hlásky dispečinku jsou zejména v noci slyšitelné na velké

vzdálenosti a mohou upoutat pozornost nepřátelských skupin. Proto bude nutné řešit v rámci maskování i klamně tepelné a akustické zdroje, tlumit typický zvuk elektrických centrál, např. jejich umístěním pod povrch země a nakrytím, nebo i vyvinout nové, méně hlučné zdroje elektrické energie. Hlasitost dispečinku je nutné snižovat a nepoužívat jej pro utajované informace.

Dezinformace lze úspěšně realizovat vysíláním klamných zpráv ve vlastních rádiových sítích, při respektování přesvědčivosti, běžné formy a způsobu přenosu. Obsah informace musí mít „reálný“ význam. Z rozkazu odpovědných orgánů je možné vysílat na kmitočtech používaných nepřítelem dezinformace a demoralizující zprávy v řeči nepřítel.

Rádiové maskování na taktickém stupni je adekvátní pojmu ochrana před nepřátelským rádiovým průzkumem (viz Spoj-1-1 – Spojovací řád Československé lidové armády, hlava 1, stať 11 a Spoj-2-1 – Rádiové spojení v Československé lidové armádě, hlava 6, stať 2). Je to souhrn organizačních, provozních a technických opatření, jejichž cílem je ztížit nepříteli vedení radioelektronického průzkumu, zjištění organizace a struktury rádiového, radioreléového a troposférického spojení (tj. místa vysílání, spojovací sítě a směry, místa velení) a získání důležitých informací o našich vojskách. Jejich cílem je rovněž utajit obsah přenášených informací použitím kanálů utajeného spojení a prostředků utajeného velení.

Rádiové maskování na taktickém stupni, které realizuje spojovací vojsko všech velitelských stupňů, druhů ozbrojených sil, druhů vojsk a speciálních vojsk, plánuje náčelník spojovacího vojska (spojovací náčelník). Na jeho řízení se podílejí orgány provozně technické služby spojovacích uzlů míst velení a na jeho realizaci velitelé rádiových, radioreléových i troposférických jednotek a také jednotlivé obsluhy stanic. Opatření je vhodné navrhovat při mírovém výcviku a v boji je upřesňovat a konkretizovat. K jejich úspěšné realizaci přispěje především promyšlené zpracování rádiového, radioreléového a troposférického spojení, příprava odpovídajících provozních údajů a pokynů pro provoz, sladěnost spojovacích systémů a kvalitní cvičenost obsluh.

Mezi hlavní opatření je možné zařadit:

- omezení nebo zákaz vysílání v době, kdy chceme utajit záměr činnosti vlastních vojsk, prostory soustředění a pásma (osy) přesunů,

- dodržování stanovených provozních údajů a jejich nešablonovitá změna (druhů rádiových sítí a směrů, kmitočtů, volacích znaků),

- využívání provozních údajů stídných vojsk útvarů a svazky, které je střídají (při přeskupení ponechat část rádiových a radioreléových stanic v původních prostorech, odkud vstl klamný provoz),

- zákaz používání původních provozních údajů z nových prostorů a míst velení,

- organizaci složitějších druhů rádiových sítí a směrů (pracovat s větším počtem kmitočtů a volacích znaků, provoz bez volacích znaků) odolnějších proti nepřátelskému průzkumu,

- vyloučení zvláštností v práci obsluh, v provozním řádu a ve vysílání stanic, které mohou umožnit nepříteli zjistit spojitost stanice (obsluhy) s konkrétním místem velení,

- klamání nepřítelů o složení rádiových sítí, počtu účastníků, činnosti sítě a obsahu přenášených informací,

- organizaci klamných rádiových sítí a radioreléových směrů,

- zachování dřívějšího charakteru a intenzity provozu ve spojích a kanálech při změně druhu boje,

- umístování rádiových stanic s vyšším výkonem než 100 W mimo místa velení,

- maximální využívání utajeného spojení,

- zkrácení doby vysílání na nejnntnější míru.

Mezi účinná technická opatření patří zabránění proniknutí elektromagnetického signálu na území nepřítelů (práce s nejnntnějším výkonem, využívání stínících účinků terénu, používání pokud možno nejnížších antén).

Perspektivním opatřením může být zavádění rádiových stanic, které pracují na základě číslicového přenosu informací nebo stanic, jež využívají rozprostřeného kmitočtového pásma. U obou systémů je předpoklad vyšší odolnosti proti nepřátelskému průzkumu.

Na činnosti proti radioelektronickému průzkumu se podílejí i veliteli a funkcionáři štábu respektováním návrhů náčelníka spojovacího vojska (spojovacího náčelníka) na omezení či zákaz využívání rádiového spojení, na klamání nepřátelského radioelektronického průzkumu, ale i přísným dodržováním zásad utajení velení; spojovací vojsko přísným dodržováním všech nařízení a pokynů provozně technické služby a služby bezpečnosti spojení.

Operační maskování je druhem operačního zabezpečení. Jeho podstata spočívá v organizaci a uskutečňování souhrnu opatření zaměřených na utajení připravované operace a oklamání nepřítelů o skutečných záměrech, charakteru a zámyslu činnosti vojsk, jejich sestavy, rozmístění, bojové pohotovosti, bojeschopnosti, zabezpečení nenadále vlastní činnosti a ochrany živé síly a bojové techniky vojsk svazu před vysoce přesnými zbraněmi nepřítelů.

Základními způsoby operačního maskování jsou: utajení, imitace, demonstrační činnost a dezinformace.

Utajení spočívá ve vytváření podmínek, které ztěžují nepříteli získávat průzkumné údaje, a to cestou odstranění nebo oslabení demaskujících příznaků charakteristických pro různá vojska, prostředky, objekty i činnost.

Imitace zahrnuje vytváření klamných uskupení vojsk, bojové techniky a míst velení s cílem odpoutat průzkum a údery nepřítelů od skutečných uskupení našich vojsk.

Demonstrační činnost spočívá v záměrném zvýraznění reálné činnosti vojsk, provozu rádiových sítí, vedení bojové činnosti, které však jsou ve své podstatě klamné.

Dezinformace spočívá v bezprostředním předávání klamných zpráv nepříteli.

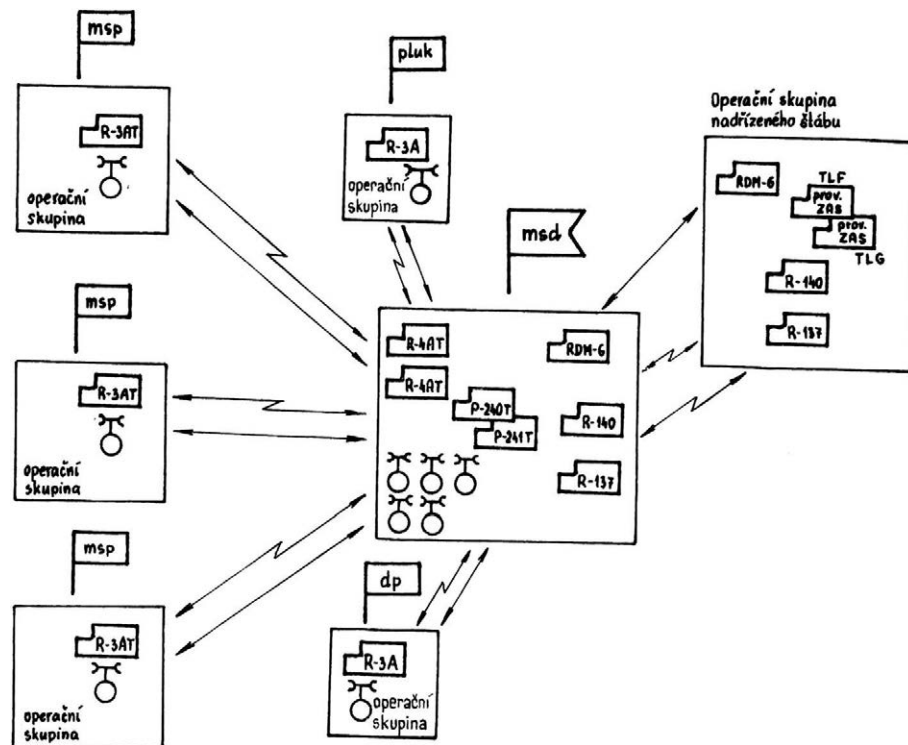
Úkoly operačního maskování plní útvarů a jednotky motostřeleckých a tankového vojska, raketového vojska a dělostřelectva, vojska PVO, ženijního, chemického a spojovacího vojska s organickou výzbrojí a technikou. Dále mohou využívat organické a výpomocné prostředky, maskovací materiál, imitační a zadymovací prostředky, masky, makety, zvukoimitační techniku a další.

Spojovací vojsko se v souladu s plánem operačního maskování plně podílí na jeho opatřeních, a to ve všech formách.

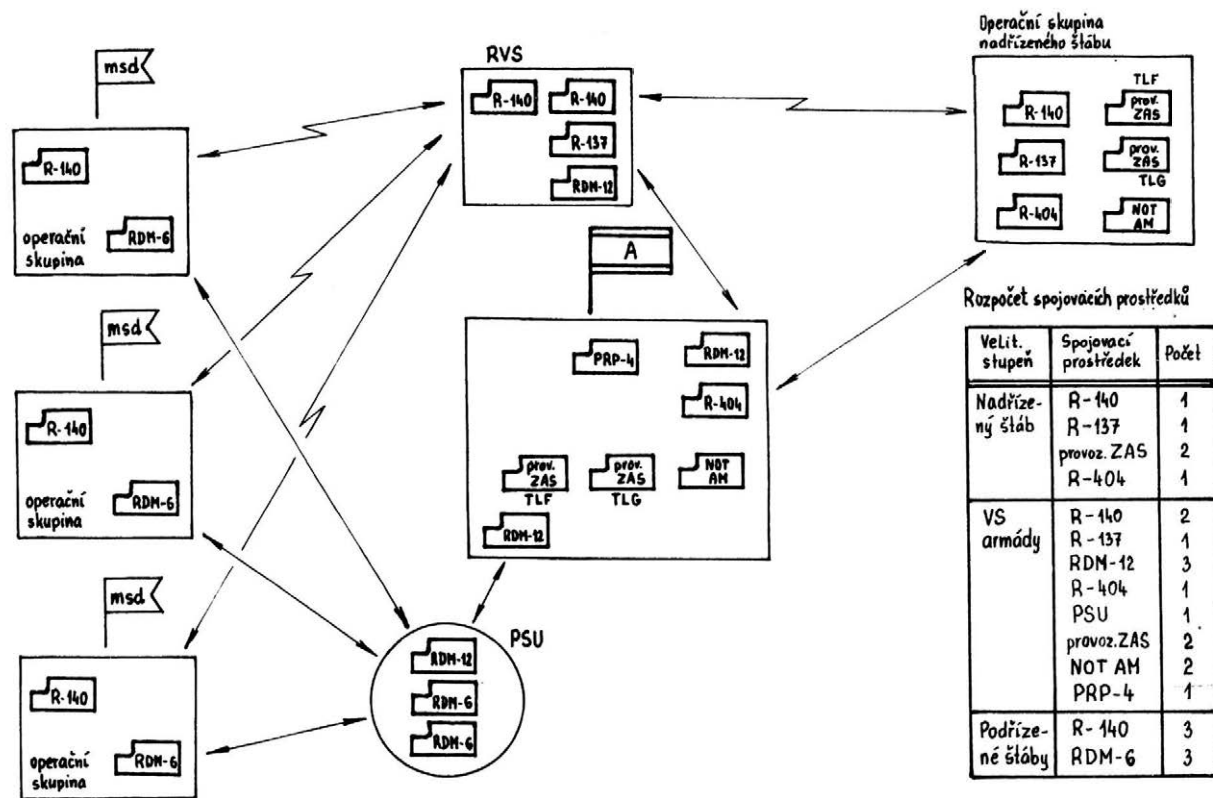
Rádiového maskování na operačním stupni se zúčastňují organické spojovací jednotky svazů, svazků a útvarů, které jsou

Rozpočet spojovacích prostředků

Velit. slupen	Spojovací prostředky	Počet
Nadřízený štáb	R-140	1
	R-137	1
	RDM-6	1
	Provozovna ZAS	1
VŠ ² divize	R-140	1
	R-137	1
	RDM-6	1
	R-4AT	2
	P-240T	1
	P-241T	1
	RDM-61M	5
Podřízené štáby	R-3AT	3
	R-3A	2
	RDM-61M	5

Obr. 1

Obr. 2

k tomuto účelu speciálně vyčleněné. Oklamání nepřátelského průzkumu v současných podmínkách můžeme dosáhnout jen v úzké součinnosti všech druhů vojsk a speciálních vojsk, které se podílejí na plnění plánu operačního maskování. Podíl spojovacího vojska je významný především proto, že používané radioelektronické prostředky k velení jsou trvalým objektem zájmu nepřítele. Systémy rádiového, radio-reléového a troposférického spojení jsou v určitých podmínkách nositeli průzkumných příznaků, čehož nepřítel může využívat.

Formou operačního maskování je utajení. Spojovací vojsko všech velitelských stupňů v různých druzích boje a bojové činnosti plní svými silami a prostředky řadu opatření, jak jsem již uvedl. Podílí se na dodržování zásad utajení velení, maskovací kázní, manévru a rozptýlení spojovacích uzlů na místech velení a především nařízení proti rádiovému průzkumu a bezpečnosti spojení.

U vojsk, která jsou vyčleněna k imitaci činnosti, vytváříme k zvýraznění reálnosti klamnou spojovací soustavu. Na imitovaných místech velení rozvíjíme spojovací uzly, část pomocných nebo opěrných spojovacích uzlů imitujících opěrnou spojovací síť a rádiová vysílací střediska. Imitované prvky spojovací soustavy musí mít reálný základ. Je proto nutné pro ně vyčleňovat odpovídající počet a typy spojovacích prostředků. Je zapotřebí, aby charakter provozu, intenzita, způsob velení a přenosu informací odpovídaly imitované operační situaci.

Smyslem této činnosti je vyprovokovat otevřeným rádiovým a radioreléovým provozem, který odpovídá imitované situaci, nepřátelský rádiový průzkum. Upoutat ho na sebe k trvalému sledování. Reálnosti a přesvědčivosti se dosahuje mimo jiné také realizací základních opatření rádiového maskování na operačním stupni. Toto nelze opomenout, jinak nepřítel náš úmysl zjistí.

Část pasivních spojovacích prostředků, které nevyzařují elektromagnetickou energii, a vozidel můžeme imitovat vhodnými maketami.

K rádiovému maskování na operačním stupni můžeme vyčlenit síly a prostředky z organických spojovacích jednotek svazků a útvarů, které jsou určeny k imitaci,

z druhosledových svazů, svazků (ovšem na úkor jejich reálného spojení) nebo ze spojovacích záloh.

Možná imitovaná spojovací soustava divize i s rozpočtem potřebných sil a prostředků — viz **obr. 1**.

Přitom je nutné imitovat, v nejnutnějším rozsahu, i nadřízený štáb. Na množství vyčleněných spojovacích sil a prostředků i jejich činnosti bude, podle mého názoru, záležet stupeň klamání nepřátelského průzkumu. Čím méně reálných spojovacích prostředků použijeme, tím menší bude pravděpodobnost pozitivního výsledku rádiového maskování.

K imitaci spojovacího uzlu velitelského stanoviště armády se nemůžeme spokojit jen s rozvinutím části spojovacího uzlu, ale je nutné vytvořit i prostorový dojem spojovací soustavy. Nepřítele snáze oklameme, když částečně rozvineme vlastní rádiové vysílací středisko a prvky spojovacích uzlů nadřízeného a podřízených stupňů. Další pasivní prvky a vozidla lze imitovat pomocí maket a klamných zdrojů tepelného záření. Možná varianta vyčlenění sil a prostředků — viz **obr. 2**.

V obou uvedených variantách je nutné, aby spojovací vojsko zabezpečilo utajené spojení a společně s určenými důstojníky operačního směru a druhů vojsk provozně zatížilo spojovací soustavu. Velitelé imitovaných míst velení mimo jiné odpovídají za dodržení jejich plánovaného přemísťování a „reálný“ obsah přenášovaných informací. Spojovací vojsko musí realizovat běžně používaná opatření rádiového maskování na taktickém stupni.

Demonstrační činnost je pro nepřítele klamná, ale z hlediska vyčleněných vojsk reálná. Zpravidla ji uskutečňují organické svazky, útvary, jednotky a spojovací vojsko. K zabezpečení velení je zapotřebí plně využít spojovací soustavu velitelského stupně obvyklým způsobem, který odpovídá vytvořené situaci, tj. i s uplatněním opatření maskování a rádiového maskování na taktickém stupni.

Na dezinformaci strategického a operačního významu se bude spojovací vojsko podílet na základě přísně centralizovaného řízení. V rádiových sítích a směrech operačního stupně se mohou vysílat klamné informace. K dezinformaci nepřátelských

vojsk a obyvatelstva je možné využívat výkonné rozhlasové vysílače z vlastního území i z území nepřítele. V některých případech lze využívat i výkonné vojenské rádiové stanice.

Operační maskování plánuje zpravidla štáb fronty. K tomu zpracovává plán operačního maskování. Jeho součástí je **plán spojení operačního maskování a úkoly rádiového maskování**. Obsahuje rovněž schéma rádiového spojení, provozní údaje a pokyny pro provoz a další provozní a technickou dokumentaci. **Plán spojení** může podle mého názoru obsahovat:

- operační situaci, její plánovaný vývoj, a to klamný nebo reálný,
- místa velení a jejich přemísťování,
- spojovací soustavu a její prvky,
- schéma rádiového spojení,
- vyčleněné spojovací síly a prostředky, jejich rozmístění a úkoly,
- provozní údaje pro rádiové i radioreléové spojení, pokyny pro provoz a opatření rádiového maskování na taktickém stupni,
- dobu pohotovosti spojení,
- jmenovité určení velitelů spojovacích jednotek a prvků spojovací soustavy.

V praxi nelze vždy oddělovat úkoly, způsoby a prostředky maskování, operačního maskování a rádiového maskování na taktickém a operačním stupni. Tyto cíle, úkoly a činnosti jsou vzájemně propojeny.

Problematika rádiového maskování je spojovacím vojsku blízká i z mírového života. U spojovacích útvarů a rádiových jednotek nacvičujeme opatření proti nepřátelskému rádiovému průzkumu. Spojovací systémy jsou slaďovány při taktických odborných cvičeních, velitelsko-štabních cvičeních a cvičeních s vojsky. Při všech polních zaměstnáních realizujeme opatření maskování.

Myslím, že v dalším období bude nutné více promýšlet, plánovat a realizovat nová opatření maskování, která budou odpovídat vývoji, prostředkům i způsobům nepřátelského průzkumu.

Spojovací vojsko má proto v oblasti maskování a operačního maskování stále nové úkoly, a to jak v oblasti teoretické, tak v oblasti praktické a technické. Jejich zvládnutí zákonitě přispěje k prohloubení bojové připravenosti a pohotovosti spojovacího vojska.

ZVLÁŠTNOSTI ORGANIZACE TÝLOVÉHO ZABEZPEČENÍ OMS

Operační manévrovací skupina (OMS) je novým prvkem operační sestavy armády. Cílem tohoto vysoce mobilního uskupení je vytvořit v operační hloubce v součinnosti se vzdušnými výsádky aktivní frontu a plnit úkoly ve prospěch hlavních sil armády prvního sledu.

Nejdůležitějšími úkoly OMS je zničení prostředků jaderného napadení, PVO a velitelských stanovišť, ničení záloh, přehrazení ústupových směrů nepřítele, dokončení obklíčení nepřátelských uskupení, obsazení letišť, zásobovacích základů, ovládnutí důležitých čar a objektů v týlu nepřítele a dobytí předmostí a jejich udržení do příchodu hlavních sil. Velmi často bude plnit několik úkolů současně a s využitím přepadových odřadů. Působí odtrženě od hlavních sil ve vzdálenosti 50–80 km a může vést bojovou činnost po dobu 4–5 dnů.

Jedním ze základních předpokladů úspěšného splnění úkolu OMS je její úplné a nepřetržité **týlové zabezpečení**. Jeho složitost je dána tím, že možnost doplňování OMS týlem svazu je minimální, a proto je nutné zabezpečit její maximální schopnost samostatného vedení bojové činnosti po celou dobu působení.

Pro doplnění spotřebovaných zásob u útvarů a jednotek OMS je zapotřebí vytvořit předem odpovídající předpoklady. Zejmé-

na zvýšením zásob u vojáka, zbraně a techniky, v praporečních výdejnách a ve skladech útvarů a svazků. Dále představit zásob na dopravních prostředcích, zabezpečením přísunu vzduchem, plánováním obsazení skladů PHM a využitím místních zdrojů k zabezpečení dalšími druhy materiálu. Přitom je nutné brát v úvahu, že zásoby hlavních druhů materiálu nesmí po splnění úkolu být nižší než 40–50 %, ale naopak neúměrně posilování týlu OMS zásobami na dopravních prostředcích abmz zvyšuje jeho zranitelnost a těžkopádnost.

Zvláštnosti jsou i v tom, že některé týlové jednotky a zařízení, které nezabezpečují dostatečnou mobilnost, jsou ponechány za vojsky prvního sledu svazu a předány do sestavy abmz (polní pekárna, některé další sklady apod.). Dochází tedy k dělení týlu na sledy a tím k dalšímu ztížení možnosti velení týlu. Dále je zapotřebí organizovat a zabezpečit ochranu a obranu týlových útvarů a jednotek sestavou vojsk. Jsou omezeny možnosti poskytování odborné a specializované lékařské pomoci, zejména uskutečňování zdravotnických odsunů.

Týl divize, která je určena jako OMS, je proto nutné posilovat automobilními prostředky se zásobami munice a PHM, samostatným zdravotnickým oddílem, chirurgickými specialisty, odsunovými pro-

Tabulka

		MUNICE									PHM			PROVIANT					
		palebné průměry									náplně			dávky					
		pěch.	PT	PTŘS	děl.	RM	T	PL	OSV	celkem	BA	NM	celkem	ndp	kdp	ddp	dpp	celkem	
Hmotnost kalkulační zásobovací jednotky (KZJ)		210,3	51	21,2	729	427,2	535,4	74,2	13	2061,4	140	930	1070	7	20	26	28		
POTŘEBA	K zaujetí východního prostoru	KZJ									0,25	0,35							
		t									35	330							
	Na čáru zasazení	KZJ						0,5		0,5	0,4	0,55				1		1	
		t						37,1		37,1	56	510	566			26		26	
	Na vedení boje	Průměrná denní spotřeba	KZJ	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,4	0,3	0,3	0,37	0,46			1		1	
			t	63,1	15,3	6,4	218,7	128,2	160,6	29,8	3,9	626,0	52	428	480		26	26	
		celkem	KZJ	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	2,0	1,5	1,5	1,5	1,85				2	2	4
			t	315,5	76,5	31,9	1093,5	641	803	148,4	19,5	3129,0	210	1720	1930		52	56	108
	K zabezpečení zásob na konci boje	KZJ	0,8	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	0,8		0,8	1,0							
		t	168,2	76,5	32	1094	641	803	113,3	10,4	2938,0	112	930	1042					
	Celková potřeba	KZJ	2,3	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	4,0	2,3		2,7	3,4			3	2	5	
		t	483,7	153	63	2187	1282	1606	297	29,9	6101,0	378	3160	3538			78	56	134
ZABEZPEČENÍ	Stav předepsaných zásob k zahájení bojové činnosti	u vojsk	KZJ	0,8	1,8	2,0	1,8	1,8	2,0	0,8		1,25	1,5			2	3	1	6
			t	168,1	91,8	42,5	1312	769	963,7	148,4	10,4	3506,0	175	1395	1570		40	78	28
		prmrz	KZJ	0,7	0,7	0,5	0,7	0,7	0,5	0,7		0,5	0,7			1	1		2
			t	147,3	35,7	10,6	510,3	299	314,8	37,1	9,1	1424,0	70	671	721		20	26	
	Zvýšené zásoby na technice a proviantních prostředcích OMS (ZZ u tanků)	KZJ										0,14							
		t										130	130						
	Zvýšené zásoby na dopravních prostředcích a přidělené OMS	KZJ	0,2	0,2	0,2	0,3	0,2	0,3	0,5	0,2		0,5	0,32			1	1		2
		t	42,1	10,2	4,3	218,7	85,5	160,6	37,1	2,8	561,0	70	300	370			26	28	54
	Přísun v průběhu bojové činnosti	vzduchem	KZJ	0,2			0,1	0,1	0,1	0,4	0,1		0,1						
			t	42,1			72,9	42,7	53,5	30	1,3	242,5		93	93				
		automobily	KZJ	0,4	0,3	0,3	0,1	0,2	0,1	0,6	0,5		0,55	0,75					
			t	84,1	15,3	6,4	72,9	85,5	53,5	44,5	6,5	369,0	78	700	778				
	Celkové zabezpečení	KZJ	2,3	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	4,0	2,3		2,8	3,91			3	5	2	10
		t	483,7	153	63	2187	1282	1606	297	30	6101,0	393	3269	3662		60	130	56	246
Zabezpečení na počet dnů										6—8			6—7					10	

středky a dostatečným množstvím zdravotnického materiálu. Kromě toho je zapotřebí předpusovat zdravotnické prostředky a vozidla s municí a PHM k plukům a praporům. Využívání přívěsů za vozidla, jak potvrzují zkušenosti ze cvičení, je nevhodné.

Pozemní přísun k OMS, která se odpoutala od vojsk prvního sledu, je kromě prvního dne vedení boje, podle našeho názoru, vyloučen. Vzdušný přísun je značně složitý a vyznačuje se od OMS zajištění podmínek pro jeho přijetí (obsazení letišť, úprava a vytyčení přistávacích ploch, dálničních úseků, vykládání materiálu, nakládání raněných apod.) a zabezpečení průletu letounů nebo vrtulníků do týlu nepříteli.

Při vševojskovém taktickém cvičení tankové divize byly procvičovány a ověřovány zásady a možnosti týlového zabezpečení OMS. Z hlediska týlového zabezpečení velitel svazu stanovil tyto účelové cíle:

- zdokonalit týlové funkcionáře v řízení týlu a týlového zabezpečení OMS při plánování úkolu a v průběhu vedení rychlé útočné činnosti odtržené od vlastních vojsk, v organizaci přísunu materiálu a odsunu raněných s využitím dopravního letectva,

- procvičit a zdokonalit týlové jednotky v přesunech na velké vzdálenosti a překonávání vodních překážek, doplňování techniky municí a PHM, přípravě a výdeji stravy, odsunu raněných a v ochraně a obraně týlových jednotek při činnosti na nepřátelském území.

V prvním období jsme hlavní pozornost věnovali plánování týlového zabezpečení OMS, zvýšení pohyblivých zásob materiálu a jejich rozčlenění na jednotlivých stupních ve výchozím prostoru.

Ve druhém období byly procvičovány otázky přísunu munice, PHM a odsunu raněných s využitím dopravního letectva. Konkrétně byla přisunuta munice shozem (1,5 tuny) v zásobnících PDMM-130, PHM (18 tun) s využitím vrtulníků Mi-8, které přistály v určeném prostoru, a odsunuly 90 raněných.

Ve třetím období jsme procvičili přísun 15 tun munice letouny AN-26, které přistály na stanovených letištích, organizaci převzetí tohoto materiálu, činnost týlu OMS při vedení boje odtržené od vlastních vojsk, způsob vedení jednotlivým prvkům týlu a organizace jejich ochrany a obrany.

Týl OMS byl rozdělen na dva sledy. Do prvního sledu byla vyčleněna část TVS, prizm (bez roty PPe, výstrojního skladu, části skladu TAM) a zdrpr, které byly v sestavě OMS a postupovaly za jejími hlavními silami uvnitř bojové sestavy. Druhý

sled (zbytek TVS a týlové jednotky nezařazené do prvního sledu) postupoval v sestavě abmz. Ochranu a obranu týlu bojovými jednotkami je nutné zabezpečit při vedení boje v hloubce nepřátelského týlu. Proto začlenění týlu do bojové sestavy divize při vedení bojové činnosti jsme na tomto cvičení řešili tak, aby byl touto sestavou ochráněn.

K zabezpečení činnosti OMS byla z prostředků armády přidělena jedna automobilní rota s 370 m³ PHM. (Reálně to představovalo 70 tun munice, 84 m³ PHM, 20 tun proviantu a 40 těžkých nákladních automobilů).

Ve výchozím prostoru byly vytvořeny úplné pohyblivé zásoby, zvýšené u munice pěchotní, PT, PTRS, RM a osvětlovací o 0,2 pp, dělostřelecké a tankové o 0,3 pp a PL o 0,5 pp; PHM o 0,14 náplně u NM u techniky (zvýšené zásoby u tanků), 0,5 náplně u BA a 0,32 náplně u NM; proviantu o 1 ddp a 1 dpp. Zvýšené pohyblivé zásoby byly naloženy na dopravních prostředcích armády.

K posílení zdravotnické služby jsme přidělili: 1 chirurgickou brigádu, 1 SZO, 20 autobusů a 5 zdravotnických automobilů, AOZPS a 1 normu bojového zabezpečení.

Ke koordinaci otázek týlového zabezpečení operační manévrovací skupiny jsme určili ze štábu týlu armády jednoho důstojníka.

Z „Přehledu materiálního zabezpečení OMS“ — viz tabulku — je zřejmé, že přes zvýšení pohyblivých zásob munice, PHM a proviantu je nezbytné, aby po splnění úkolu OMS nebyly zásoby nižší než 40 % (zejména municí a PHM přisunout vzduchem). Štáb zplánoval přisunout 241 tun munice a 93 m³ PHM. Konkrétně jsme procvičili přísun munice třemi letadly IL-14 s využitím padákových zásobníků PDMM-130, jejich sběr a odvoz. Na každém letadle byly podvěšeny 4 zásobníky PDMM-130. Letouny letěly za sebou, aby rozptýlily materiál po shozu byl co nejmenší. Prostor shozu byl označen barevným kruhem (o průměru 15 m). Letadla před shozem snížila výšku letu na 150 m a nad označeným prostorem shodila materiál, který se rozptýlil 400—600 m.

Da každého zásobníku byly umístěny 3 tankové náboje, tzn., že ve 12 PDMM-130, která letadla shodila, bylo 36 nábojů.

Ke sběru a naložení přisunované munice určil velitel z příslušníků OMS skupinu, která sbírala materiál (3 vozidla z municí čtyři rtz msp), a nakládací skupinu (1 + 12 z msr). Jejich úkolem bylo označit prostor shozu, shromáždiště, vybalit a naložit materiál na vozidla.

K doplnění motostřeleckého pluku municí tímto způsobem (tj. 50 t munice, která je nutná na dobu jeho činnosti v OMS) by bylo zapotřebí 5000 zásobníků a 125 letounů IL-14. Zásobníky PDMM-130, které jsou v ČSLA, lze shazovat pouze z letadel IL-14, která prakticky končí svoji životnost. Proto bude v budoucnosti nutné využívat jiné druhy letadel i kontejnerů. Použijeme-li sovětské kontejnery PGD-500 a letadla AN 26, bude k doplnění motostřeleckého pluku stejným množstvím munice zapotřebí 15 letadel a 100 kontejnerů.

Přísun PHM zabezpečila letka vrtulníků (9 Mi-8). Do každého vrtulníku bylo naloženo 10 dvěstělitrových sudů, tj. celkem 18 m³ PHM. (Toto množství je polovina denní spotřeby msp.) K vyložení přísunutých PH byla použita vykládací skupina a 9 nákladních středních automobilů, na kterých bylo zároveň k vrtulníkům přisunuto 90 raněných připravených k odsunu.

Z tabulky je zřejmá potřeba přísunu PHM ve výši 93 m³ NM. K přepravě tohoto množství je zapotřebí 46 vrtulníků Mi-8, tj. téměř 4 letky po 12 vrtulnících Mi-8. Jestliže je přísun rozvržen do 2 dnů, potom jsou potřebné 2 letky. V případě, že budeme mít jen 1 letku, pak je nutné, aby uskutečnila 2 vzlety během jednoho dne.

Naložení 10 sudů do vrtulníku Mi-8 vykonávala nakládací skupina (4 vojáci) po dobu 15–20 minut. K vyložení vrtulníků byly využity vykládací skupiny (po 2 vojácích); vyložení 1 Mi-8 trvalo 10 minut.

Palubní mechanik po vyložení upravil vrtulník k převozu raněných. Nosiči raněných v této době přiblížili raněné k vrtul-

níku a naložili je. Po jeho odletu byly nakládány sudy na vozidla.

Průměrné denní zdravotnické ztráty u OMS mohou být 6–7 %, při boji v obklíčení 10–15 i více procent. Z toho vyplývá, že u zesílené tankové divize mohou průměrné denní ztráty dosahovat 600–700 raněných, z nichž 60 % bude těžce raněných. K jejich odsunu je zapotřebí 15–18 autobusů nebo 30–40 nákladních automobilů. Jestliže nebude možné odsunout raněné vzduchem, pak se bude potřeba zvyšovat přibližně o stejný počet dopravních prostředků každý den. K odsunu uvedeného počtu raněných vzduchem by bylo zapotřebí, jak potvrdilo cvičení, 45–50 vrtulníků Mi-4, nebo 30–40 vrtulníků Mi-8.

Jedním z úkolů OMS na obsazeném leštišti je zajistit kořistní materiál, zejména PHM. Jejich využití můžeme předpokládat, avšak nikoli plánovat k úhradě spotřeby. Možnosti ověření jakosti PHM prostředky OMS jsou omezené jak z hlediska prostředků, tak i času. Po kontrole zamorení a pyrotechnické kontrole příslušníci PHM odeberou vzorky a jeden odesílají (při nejbližším odsunu raněných) do týlu k úplnému rozboru kvality. Kontrolní rozbor u OMS, jehož výsledkem je určení druhů PH a vhodnosti jejich využití, trvá přibližně 6 hodin. Další využití kořistních zásob je limitováno výsledkem kvality PHM, který může OMS obdržet do 25 hodin po odeslání vzorků. V případě ohrožení splnění úkolů OMS, vzhledem ke snížení zásob PHM, může velitel na základě motorové zkoušky (2–4 hodiny) rozhodnout o jejich použití ještě před doručením výsledku rozboru.

Týlové zabezpečení OMS je velmi složité a vyžaduje maximální pozornost již v přípravném období. Za hlavní je nutné považovat požadavek její samostatnosti, základem které je maximální posílení dopravními prostředky se zvýšenými zásobami PHM a munice, zdravotnickými silami a prostředky i odsunovou kapacitou k vezení raněných. Přísun materiálu automobilními prostředky je po odtržení OMS od vojsk prakticky vyloučen a vzdušný transport značně omezen (vliv nepřítelů, počasí, příprava k přijetí, bojové zabezpečení, potřeba velkého počtu letounů a vrtulníků apod.).

Zvyšovat účinnost a kvalitu výzkumu aktuálních problémů vojenského umění

*Upravený a zkrácený obsah článku admirála Sovětského svazu
S. G. Gorškova, velitele vojenského námořnictva, zástupce mí-
nistra obrany SSSR, uveřejněný v sovětském časopise „Vojen-
naja mysl“ č. 2/1985.*

Účinnost různorodé činnosti sovětských vojenských kádřů při upevňování bojové síly a bojové pohotovosti ozbrojených sil velmi úzce souvisí s kvalitou vědeckého výzkumu v oblasti výstavby a bojového použití armády. Tou měrou, jakou se vojenství stávalo stále složitějším, neustále rostly úloha a význam vojenské vědy, která se dnes právem stala jedním z činitelů důležitých pro další upevňování obranyschopnosti naší vlasti. Nevídaná tempa rozvoje materiální základny soudobých armád a vytváření principiálně nových bojových prostředků — jaderných zbraní, mezikontinentálních raket umístěných v různém prostředí, moderních konvenčních ničivých prostředků a automatizovaných systémů velení — vyžadovaly revizi mnoha teoretických zásad a zpracování nových zásad.

V úvodním článku, který na stránkách Vojenské mysli zahájil diskusi o způsobech

upevňování vazeb vojenské vědy s praxí, je odůvodněně zdůrazněno, že v současné době rozvoje vojenství se nebývale zvětšil rozsah základního a aplikovaného výzkumu, zvýšily se požadavky na jejich kvalitu a včasnost i na velmi rychlé uvádění do života. Tyto odpovědné úkoly mohou být nejúčinněji splněny společným úsilím jak vojenských vědců, tak i těch, kteří jsou povoláni k aktivnímu i tvůrčímu zavádění výsledků vědeckého bádání do praxe.

V naší době se vedoucí tendencí stalo posilování vzájemné vazby a vzájemného ovlivňování teorie a praxe. V soudobých podmínkách nelze bez znalosti a správného vyhodnocení zákonitostí ozbrojeného zápasu úspěšně zkoumat aktuální problémy vojenství, účinně vést vojskům v boji, operaci a ve válce jako celku. Nyní nebývale roste důležitost zpracování soudobých, vědecky zdůvodněných způsobů plně-

ní strategických, operačních a taktických úkolů, jakož i význam pečlivého rozboru a zevšeobecnování pokrokových zkušeností i zkracování lhůt jejich zavádění do praxe.

Je samozřejmé, že hlavním faktorem rozvoje vojenství vždy byla ekonomika státu. Velmi velký význam mají také míra zostřování mezinárodní situace, vojensko-politické, doktrinární a vojenskostrategické postoje pravděpodobného nepřítelů, ráz jeho vojenských příprav, závěry sovětské vojenské vědy o charakteru války, o formách a způsobech strategické činnosti vojsk, jakož i tendence rozvoje vojenství vyplývající ze zkušeností z minulých válek, z lokálních vojenských konfliktů i výsledků operační a bojové přípravy.

Rozvoj vojenského umění objektivně závisí na uvedených faktorech. Proto hluboké pochopení jejich obsahu a jejich správné zhodnocení také určují směr vědeckého výzkumu, jeho charakter a účinnost.

Ekonomika státu zpravidla podmiňuje možnosti vytváření a používání prostředků ozbrojeného zápasu a prostředky ozbrojeného zápasu podmiňují způsoby jejich použití i zaměření výzkumu. Již Bedřich Engels poukázal na závislost způsobů vedení války na ekonomické základně společnosti a na rozvoji výroby a výzbroje.

Ekonomika je prvotním základem vojenskoekonomického potenciálu státu a vědeckotechnického pokroku, včetně vojenské výstavby. Pouze mohutná ekonomická základna umožnila Sovětskému svazu dosáhnout rovnováhy sil. Sovětský svaz je schopen vyrábět všechny zbraňové systémy v takových počtech, které zajistí zmaření pokusů reakčních imperialistických sil o porušení vojenskostrategické rovnováhy. Leninská strana a sovětský stát rozhodně usilují o mír, o zmrazení a omezení výroby, pozorně sledují válečné přípravy Spojených států a jejich spojenců v Severoatlantickém paktu a činí všechna nezbytná protipatření.

Vliv ekonomiky na rozvoj vojenství se přímo projevuje ve vytváření vysoce účinné výzbroje a bojové techniky v počtech postačujících k obraně. Vypracování operačně taktických požadavků na výzbroj, všestranné její zvládnutí a na základě toho hledání nejúčinnějších forem a způsobů ozbrojeného zápasu jsou hlavní problémy vědeckého výzkumu v oblasti teorie výstavby armády a vojenského umění. Je nutné vzít v úvahu, že vytvoření i těch nejdokonalějších zbraňových systémů samo o sobě samočinně nevyvolá příslušné změny ve vojenském umění. Avšak sovětská vojenství vědci a praktikové, disponující všemi objektivními předpoklady, jsou povinni vykonat vše, aby byly tyto problémy vyřešeny organizací cílevědomého vědeckého výzkumu. Je jasné, že k tomu je zapotřebí vysokého tvůrčího úsilí všech vojenských kádřů.

Rozhodující význam ve vojenské výstavbě a v rozvoji všech stránek teorie a praxe má vedení komunistickou stranou. Toto vedení se týká nejdůležitějších směrů, které souvisí s upevňováním obrany a se zvyšováním bojové připravenosti armády. Vědecky zdůvodněné zásady vojenské politiky strany i sovětské vojenské doktríny tvoří základ pro stanovení cest, prostředků a způsobů plnění úkolů určených ozbrojeným silám. Strana, opírající se o materialistickou dialektiku jako o všeobecnou metodu poznání, z vědeckých hledisek stanoví základní směry upevňování obrany, schopnosti naší vlasti, přičemž vychází z ekonomických, sociálně politických, vědeckotechnických a vojenských možností státu.

Správné chápání a soustavné využívání vojenskopolitických a doktrinárních zásad leninské strany jsou základními faktory pro volbu zaměření výzkumu v oblasti vojenské teorie i praxe.

Úloha **vymožeností sovětské vědy a techniky** při upevňování ekonomické a obran-

né síly naší vlasti je veliká. Jejich určitá část je určena pro potřeby obrany. Úkolem vojenských kádřů je dovedně a hospodárně využívat té části vědeckotechnického potenciálu státu, která přímo souvisí s pokrokem v oblasti vytváření prostředků ozbrojeného zápasu. Právě oni mají rozhodující vliv na rozvoj vojenského umění a přímo působí na celou soustavu vědeckovýzkumné práce v oblasti taktiky a operačního umění. Výsledky vojenské teorie zase působí na samotný proces rozvoje výzbroje a bojové techniky. Právě proto je úzká integrace sovětské vojenské vědy s jinými, tzv. hraničními vědami a s výsledky společenských, technických a přírodních věd v nynější době nejdůležitějším předpokladem postupného rozvoje teorie i praxe vojenství. Právě díky tomu se v poválečném období sovětské vojenské vědě v krátkých lhůtách podařilo dosáhnout vynikajících úspěchů při řešení nejdůležitějších problémů vojenského umění, výstavby armády, výcviku i výchovy příslušníků ozbrojených sil, vojenské ekonomiky a týlu. Avšak život se nezastavil. Další rozvoj výzbroje vyžaduje, aby dosažitelné názory na formy a způsoby bojového použití vojsk byly upřesňovány a překonávány. Čím účinnější je výzkum, tím pevnější je obrana naší vlasti i našich spojenců.

Vojenskopolitické cíle pravděpodobného

nepřítele a charakter jeho příprav mají rovněž značný vliv na výstavbu, formy a způsoby použití ozbrojených sil. Je známo, že reakční síly imperialismu v čele se Spojenými státy usilují o narušení historicky vzniklé rovnováhy sil mezi dvěma protikladnými světovými sociálními systémy. Spoléhají na sílu, na diktování při řešení mezinárodních problémů a na přípravu k nové světové válce. Imperialismus byl a zůstává hlavním zdrojem válečného nebezpečí na světě. Neexistují jiné účinné prostředky pro spoutání nynějších podně-

covatelů války, než zmařit pokusy nepřítelů o narušení rovnováhy sil ve světě a spojit všechny síly míru a sociálního pokroku do jednotného mohutného a jednolitého celku, schopného překazit dobrodružné plány reakčních sil imperialismu.

Vojenskopolitické vedení Spojených států a Severoatlantického paktu nejen neustále zvyšuje bojovou sílu svých vojsk, ale také zdokonaluje **způsoby jejich strategického, operačního i bojového použití**, určených především k překvapivému rozpoutání agresivní bojové činnosti.

Tyto činitele musí být neustále ve středu pozornosti vojenské teorie. Bez jejich zevrubného rozboru a zjišťování jejich výhod i nevýhod nelze zjistit optimální zaměření vědeckého výzkumu v oblasti výstavby ozbrojených sil a v rozvoji umění jejich bojového použití.

Při zkoumání otázek výstavby ozbrojených sil i otázek vojenského umění nelze pominout historické tendence při řešení těchto úkolů, které si zachovávají svůj význam i za soudobých podmínek. **Historických zkušeností** se v procesu vojenskovědeckého výzkumu využívalo vždy. Bedřich Engels napsal o významu historie pro poznání budoucnosti: „Naše názory na rysy, jimiž se bude budoucí nekapitalistická společnost lišit od společnosti nynější, jsou přesnými závěry z historických skutečností a vývojových procesů a mimo souvislost s těmito skutečnostmi a procesy nemají žádnou teoretickou ani praktickou hodnotu.“ Toto tvrzení platí i dnes. Velmi bohaté zkušenosti z minulé války, poučení z lokálních válek i výsledky operační a bojové přípravy, stručně řečeno praxe, byly a zůstanou východiskem výzkumu, východiskem k pronikání do budoucnosti. Avšak za soudobých podmínek nabývá předvzdání na stále větším významu. Je tím větší, čím dále do minulosti unikají závěry z minulé války. Další důležitou

okolností je, že se prudce zvýšila tempa nahrazování jedné generace výzbroje generací další. Za těchto podmínek nabylo na prvořadém významu umění vybrat z rozboru historické zkušenosti to, co je za současné reality nejvíce použitelné. Právě o tom mluvil V. I. Lenin: "... posuzoval jsem minulost pouze z hlediska toho, čeho bude zapotřebí zítra nebo pozítří."

Mluvíme-li o zkušenostech z lokálních válek, musíme zdůraznit jejich jednostranný charakter, protože agresor zpravidla měl absolutní převahu sil, které působily prakticky v podmínkách jako na střelnici. Avšak v lokálních válkách se používalo nových druhů zbraní a bojové techniky i nových taktických metod, což se zvláště projevilo v anglo-argentinské válce v roce 1982. Proto pečlivým rozбором bojové činnosti v lokálních válkách je možné získat užitečný vědecký materiál potřebný k teoretickému výzkumu.

Soudobá praxe strategických a operačně taktických cvičení. Přes její relativní omezenost rámcem samotných cvičení, bojových střelb, zkoušek na střelnici a každodenního života i činnosti armády tvoří základní experimentální základnu. Význam těchto zkušeností je tím větší, čím aktivněji a uvědoměleji se během cvičení usku-tečňuje vědecký výzkum s využitím moderních výzkumných metod založených na kvantitativní statistické analýze. Zkušenosti nahromaděné při cvičeních a zkouškách výzbroje i techniky lze jen obtížně ověřovat, nehledě na to, že tyto zkušenosti mají určitá omezení, protože praxe je do značné míry produktem umění, v němž vždy existují subjektivní prvky. Přesto je možné ze zkušeností z přípravy vojsk dojít k důležitým praktickým závěrům a doporučením, kterých je nutné co nejvíce využívat při základním a aplikovaném výzkumu. Přitom je nutné rozsáhle využívat jak domácích, tak zahraničních zkušeností.

Každodenní rozbor vlastních i zahraničních zkušeností umožňuje s nejvyšší věrohodností předvídat účinné způsoby řešení jak vědeckotechnických, tak také vojenskoteoretických problémů.

Vědecky odůvodněné zpracování perspektivy rozvoje materiální základny ozbrojených sil a způsobů plnění jejich strategických, operačních a taktických úkolů je jedním z prvořadých problémů vědecké práce. Při řešení tohoto problému je nutné vysoce hodnotit význam metody komplexního předvídání rozvoje výzbroje a vojenského umění. V podstatě je to nový samostatný vědecký směr, opírající se o přesné výpočty a o metody formalizace různých jevů. Tento směr je použitelný u mnoha stránek rozvoje výzbroje a v umění jejího používání. Proto při předvídání existují dva základní směry. Prvý se opírá o očekávané výsledky rozvoje vědy, techniky a výroby ve státě v dohledném časovém období. Druhý se opírá především o závěry vědeckého předvídání v oblasti rozvoje prostředků ozbrojeného zápasu pro zdokonalování způsobu jejich bojového použití. Mezi oběma směry existuje dialektická vazba a oba směry na sebe navzájem působí.

Je přirozené, že prvotní je vědecké předvídání v oblasti vojenského umění. Vojenské umění má zároveň velký zpětný vliv na odůvodňování vědeckotechnických řešení. Vojenské umění tím, že určuje možné úkoly vojenských sil a charakter změny podmínek jejich plnění, stanoví cesty technického pokroku nejúčelnějším směrem. Jedním z hlavních požadavků na vědecké předvídání je nepřipustit, aby nepřítel dosáhl vojenskotechnické a vojenskoteoretické převahy. Každé sotva zjištěné porušení v tomto ohledu musí být ihned odstraněno. Příklady je dostatek. Tak tomu bylo při jaderném monopolu Spojených států, při dosažení vojenskostategické parity sil i při vybudování sovětské oceánské flotily v odpověď na hrozbu jaderných úde-

rů na objekty naší země z oceánských směrů.

Proto je vědecké předvídání nejdůležitější metodou vědeckotechnického a vojenskoteoretického výzkumu.

Vedle předvídání, jehož jádro tvoří sestavování předpovědí, mají v soustavě vědeckého výzkumu velký význam historicky vzniklé formy a metody vědeckovýzkumné činnosti. Patří k nim komplexní i dílčí vědeckovýzkumné práce, rychlá zkoumání, speciální výzkumná (zkušební) cvičení, jakož i zkoumání jednotlivých otázek v průběhu všech ostatních opatření operační a bojové přípravy. Další zdokonalování existujících a hledání nových forem vědecké činnosti v ozbrojených silách bude napomáhat ke zkvalitňování řešení aktuálních problémů vojenství.

Ve vědeckém bádání nachází stále větší rozšíření metoda optimalizace. Základem této metody je volba nejlepších variant použití sil za daných konkrétních podmínek podle základního ukazatele „náklady — efektivnost“. Velký význam má správná volba jiných mezilehlých i obecných kritérií, která umožňují posuzovat různé aspekty zkoumaného problému systematicky, se zřetelem ke všem podmínkám a činitelům. Taková kritéria musí být v souladu s potřebami praxe a s perspektivami rozvoje vojenství a musí odpovídat požadavkům unifikace a standardizace.

Metoda optimalizace je v největší míře použitelná při zkoumání problémů, které mohou být vyjádřeny kvantitativními kritérii. V souvislosti s tím se této metody přirozeně nejčastěji používá při zkoumání otázek rozvoje výzbroje a bojové techniky, poněkud méně při výzkumu otázek taktiky a operačního umění a ještě méně je použitelná na strategickém stupni.

Nyní se rozsáhle používá matematických metod operačního výzkumu, modelování a jiných metod, které umožňují vědeckou

optimalizaci rozhodování pro používání výzbroje a pro způsoby bojové činnosti.

Na možnosti optimalizace má značný vliv také množství kritérií a úroveň neurčitosti vstupní informace. Proto při zkoumání otázek vojenského umění je nutné vzít v úvahu, že při velké hodnotě těchto parametrů stoupá míra hypotetičnosti získaných výsledků.

Popsané činitele, které mají u čující vliv na účinnost vědeckého výzkumu vojenského umění, je možné relativně rozdělit do dvou skupin: na jedné straně činitele, nebo jejich hlavní složky vyjadřované kvantitativně, na druhé straně činitele, které se hodnotí hlavně logicky. K prvé skupině patří vojenskoekonomický potenciál a jeho konkrétní výraz v materiální základně ozbrojeného zápasu, zkušenosti ze soudobé válečné praxe a většina prvků charakterizujících vojenskogeografické podmínky. Do druhé skupiny patří historické zkušenosti, formy a metody použití sil aj.

Ukazatele prvé skupiny činitelů v nejvyšší míře odpovídají soudobým optimalizačním metodám, neboť tvoří objektivní, věrohodný článek daného procesu. Optimalizace druhé skupiny je obtížná, podmíněná nebo zcela nemožná. Při hodnocení činitelů druhé skupiny vystupuje do popředí subjektivní východisko (poměr k věci, schopnost a úroveň vědecké a teoretické připravenosti osob konajících vědecký výzkum v dané oblasti atd.). Vzniká situace, kterou je možné porovnat s činností vojenských velitelů v oblasti „praktického“ používání vojenského umění, kde existují rozsáhlé subjektivní prvky. Pro dokonale talentované vedoucí je praxe výrazem tvůrčí schopnosti, totožného s vědeckými výsledky. To nám dovoluje mluvit o umění takových vynikajících vojevůdců minulosti, jako byli A. V. Suvorov, M. I. Kutuzov, F. F. Ušakov, P. S. Nachimov. Jejich subjektivní rozhodnutí spočívala ve

znalosti objektivních zákonitostí a principů. Právě v tom se projevuje dokonalý talent velitele. Stejně je tomu i v procesu vědeckého výzkumu problémů vojenského umění. Prvky, které zatím nelze formalizovat a podrobit kvantitativnímu rozboru, musí být podrobeny expertize a hodnocení vynikajících odborníků, což může nejvyšší měrou zabezpečit dosažení takového obecného výsledku výzkumu, který lze považovat za pravděpodobně optimální.

Problém zvyšování účinnosti vědeckého výzkumu v oblasti vojenského umění velmi

úzce souvisí se zkracováním lhůt uskutečňování výzkumu a realizace dosažených výsledků. Je to způsobeno zrychlováním tempa střídání generací výzbroje. Nelze zapomínat, že v naší době může vědecký výzkum, uskutečňovaný i na velmi vysoké kvalitativní úrovni, avšak v dlouhých lhůtách, ztratit svou aktuálnost pro praxi. Proto se časový faktor vědeckého výzkumu stal vedle kvality jeho uskutečňování důležitým předpokladem účinnosti tohoto druhu činnosti.

různé

Plukovník doc. Ing. Zdeněk K o d e š, CSc.

K rychlé orientaci v Bojovém řádu

Velení vojskům čl. 47 čl. 48	Základem velení je rozhodnutí velitele Musí být: pevné, nepřetržité, operativní, utajené	Cílevědomá činnost velitelů, štábů, politických orgánů, náčelníků druhů vojsk a služeb zaměřená na udržení stálé bojové pohotovosti útvarů a jednotek, na jejich přípravu k boji a řízení při plnění uložených úkolů
Systém velení čl. 49	Zahrnuje: orgány velení	
čl. 65	místa velení	divize: VS, PVS, TVS pluku: VS, TVS
čl. 69	spojovací soustavu	spojovací uzly divize (pluku), podřízených a spolupůsobících útvarů (jednotek)
čl. 72	prostředky automatizace velení	určeny ke zvýšení operativnosti a spolehlivosti velení vojskům a zbraním a k plnému využití jejich bojových možností
Pro velení vojskům se zřizuje čl. 65	u divize: velitelské stanoviště, předsunutá velitelská stanoviště, týlová velitelská stanoviště	u pluku: velitelské stanoviště, týlové velitelské stanoviště

Velitelské stanoviště (VS) čl. 65	hlavní místo velení , z něhož velitel divize (pluku) velí útvarům (jednotkám) při přípravě boje a v jeho průběhu, pracuje na něm : velitel divize (pluku), jeho zástupci, hlavní část štábu a politických orgánů, náčelníci druhů vojsk a náčelníci služeb podřízení veliteli a náčelníkovi štábu. Mohou tam být i důstojníci technické služby a týlu. Rozmísťuje se tam i skupina bojového velení letectva (na VS pluku letečtí návodčí).					
	Součástí VS divize je vzdušné místo velení a součástí VS pozorovatelna.					
Vzdušné místo velení (VzMV) čl. 65	určeno ke zvýšení odolnosti a nepřetržitosti velení při náhlé změně situace v průběhu boje a při přesunu vojsk. Úkol plní na zemi nebo ve vzduchu, trvale nebo podle zpracovaného grafikonu.					
Pozorovatelna (P)	zřizuje se k zabezpečení trvalého pozorování bojiště a k velení jednotkám pluku v nejdůležitějších obdobích.					
Předsunuté velitelské stanoviště (PVS) čl. 65	určeno ke zvýšení operativnosti velení, rozvíjí se na směru hlavního úderu (soustředění hlavního úsilí) co nejblíže k útvarům prvního sledu k osobnímu pozorování velitele a ovlivňování průběhu boje. Zahrnuje skupinu velitelsko-štabních vozidel a spojovacích prostředků zpravidla na obrněných vozidlech. Pracuje tam zpravidla zástupce velitele divize, zástupci náčelníků druhů vojsk a služeb a zástupce náčelníka operačního oddělení. Při příchodu velitele přichází s ním zpravidla náčelník operačního oddělení, zástupci náčelníků a náčelníci druhů vojsk a služeb.					
Týlové velitelské stanoviště (TVS) čl. 65	určeno k velení týlu a útvarům (jednotkám) technického zabezpečení. Jsou na něm zástupci velitele pro týl a výzbroj s podřízenými službami se skupinami (důstojníky), vedoucími evidence a doplňování, další skupina (služby) a důstojníci politického oddělení (skupiny), kteří nepracují na VS.					
Složení míst velení čl. 65	– skupina velení, – místa velení náčelníků druhů vojsk, – spojovací uzly, – zabezpečovací skupina. Musí být vysoce pohyblivá, mít spolehlivé spojení mezi sebou a zabezpečovat velení za jakékoli situace, na místě i za pohybu.					
Vzdálenost míst velení čl. 120, 369	u divize PVS VS TVS	útok 1–3 km 4–6 km do 20 km	obrana* nestanoveno 8–10 km do 30 km	u pluku VS TVS pozorovatelna	útok 1–3 km do 8 km do 1 km	obrana* 4–6 km do 15 km
	* V obraně se pro rozvinutí míst velení připravují záložní prostory.					
Spojení čl. 68	hlavní prostředek, který zabezpečuje velení vojskům					
Příprava boje čl. 121	zahrnuje organizaci boje v útoku : přípravu divize (pluku) k plnění bojového úkolu, přípravu východního prostoru pro útok, organizaci a provádění politické práce, kontrolu připravenosti útvarů (jednotek) k plnění bojového úkolu a další opatření			přijetí rozhodnutí, stanovení bojových úkolů útvarům a jednotkám, organizace součinnosti, jaderného a palebného ničení nepřitele, všestranného zabezpečení a velení, plánování boje		

čl. 372	v obraně: přípravu divize (pluku) k plnění bojového úkolu, zaujetí obrany, uspořádání bojové sestavy a palebného systému, ženíjní budování obrany, provádění politické práce, kontrolu pohotovosti obrany k plnění bojového úkolu a další opatření	
Práce velitelů a štábů při organizování boje čl. 56	Uskutečňuje se metodou: – souběžné organizace boje, zahajovaná na základě vydaných předběžných bojových nařízení, – postupné organizace boje, zahajovaná na základě bojového rozkazu nebo bojového nařízení nadřízeného velitele (náčelníka)	základní metoda, používaná při nedostatku času na přípravu boje, je-li na přípravu dostatek času
Rozhodnutí velitele čl. 59	1. Zámysl boje (je základem rozhodnutí). 2. Bojové úkoly útvarům (jednotkám). 3. Hlavní otázky součinnosti a všestranného zabezpečení boje. 4. Zásady organizace velení. Současně určuje hlavní úkoly pro politickou práci a její zvláštnosti.	
Součinnost čl. 63	Organizuje velitel za účasti hlavních funkcionářů štábu, náčelníků druhů vojsk a služeb a velitelů podřízených i přidělených útvarů (jednotek) Hlavní otázky součinnosti se určují v rozhodnutí velitele a ukládají se podřízeným při vydávání úkolů.	Cíle součinnosti: 1. Sladit úsilí vojsk ve prospěch útvarů (jednotek), které plní úkol na směru hlavního úderu (soustředění hlavního úsilí). 2. Dosáhnout jednotného pochopení cíle boje, bojového úkolu a způsobu jeho splnění. 3. Podle charakteru možné činnosti nepřitele určit a sladit varianty činnosti útvarů (jednotek). 4. Určit varovné signály, signály pro velení a součinnost.
Metody organizování součinnosti čl. 63	metodou pokynů velitele divize (pluku), při nedostatku času, metodou odpovědí podřízených na dotazy velitele.	
Organizace součinnosti čl. 126 čl. 377	za útoku: do celé hloubky boje podle úkolů, čar, doby a způsobů plnění úkolů za použití jak jaderných, tak jen konvenčních zbraní, do hloubky bližšího úkolu podrobněji se zřetelem k použití sil a prostředků v pásmu divize (pluku) nadřízeným velitelem (náčelníkem) v obraně: podle úkolů, pravděpodobných směrů útoku nepřitele a směrů protíteči vlastních vojsk.	

Zámysl boje v útoku: čl. 123, 125	Velitel divize určuje: – směr hlavního úderu a úsek průlomu, – jakého nepřítele, jakým způsobem a v jakém pořadí rozdrtit, – požadovaný (nutný) stupeň palebného ničení, objekty, které mají být ničeny jadernými a konvenčními zbraněmi a způsob jejich použití, – bojovou sestavu divize, – výchozí čáru, čáry rozvinutí, přechodu ke zteči a bezpečnostní vzdálenosti, pokud je neurčil velitel divize.	Za útoku z přímého dotyku po bodu bojová sestava určí: – výchozí prostory pluků prvního sledu, druhého sledu (vševojskové zálohy), – vyčkávací prostory tankových útvarů a dobu jejich zaujetí, – ráz a rozsah ženijního budování, – způsob přeskupení (vystřídání) útvarů, – převzetí postavení, zátarasů, linkového spojení a zásob materiálu.
Zámysl boje pro násilný přechod vodní překážky čl. 169	Velitel divize (pluku) kromě obvyklých údajů určuje: – způsoby ničení nepřítele na přístupech k vodní překážce a na protilehlém břehu, – úkoly, způsoby a pořadí násilného přechodu vodní překážky předem posunutým odřadem a pluky (prapory) prvního sledu, jejich úseky násilného přechodu, druh a počet přepravišť, – způsoby a pořadí přepravy ostatních vojsk, – druh a místa divizních (plukovních) přepravišť a dobu jejich pohotovosti, – rozdělení přepravních prostředků a možný manévry jimi, – výchozí čáru k přepravě, prostory utěsnění tanků, – výchozí prostor druhého sledu (VšZ), – organizace PVO v úseku násilného přechodu a pořádkové služby, – způsob přiblížení pluků (praporů) k vodní překážce.	
Zámysl boje pro střetný boj čl. 317	Velitel divize (pluku) určuje: – směr hlavního úderu a způsob manévru, – způsob a pořadí ničení přesunujícího se nepřítele, – způsob provedení předstihujících úderů na nepřátelské proudy, jakož i jaderné a palebné ničení jeho uskupení v době rozvinování do bojové sestavy, – jaké síly a prostředky použít na hlavním a poutacím směru, – bojovou sestavu divize (pluku).	
Zámysl boje pro obranu čl. 374	Velitel divize (pluku) stanoví: – směr soustředění hlavního úsilí a prostory, na jejichž udržení závisí odolnost obrany, – požadovaný (nezbytný) stupeň palebného ničení nepřítele, objekty ničení jadernými a konvenčními zbraněmi, způsob jejich použití při přiblížování nepřítele k přednímu okraji (ve výchozím prostoru pro útok), při rozvinování a přechodu ke zteči, – způsoby odražení útoku a rozdrčení nepřítele, který se vklíní do obrany, směry protiztečí, – bojovou sestavu, uspořádání obranného pásma (úseku) divize (pluku), – způsob jeho ženijního budování.	

Zámysl pro odchod čl. 474	Velitel divize (pluku) kromě běžných otázek udává: - mezilehlé čáry a konečnou čáru výhodné pro boj, čas jejich zaujetí a dobu udržení, - síly a prostředky k zabezpečení odchodu, - pásmo nebo osy odchodu, - způsob zaujetí mezilehlých čar a konečné čáry odchodu, - organizaci PVO, - způsob stažení útvarů (jednotek) technického zabezpečení a týlu, odsun raněných a nemocných.
Zámysl pro průlom a vyjití z obklíčení čl. 493	Kromě běžných otázek velitel divize (pluku) určuje: - úsek, směr a dobu průlomu obklíčovací fronty, úseky demonstrační činnosti, - síly a prostředky k provedení průlomu, k demonstrační činnosti a k udržení ostatních úseků fronty, - výchozí prostor vojsk vyčleněných pro průlom, způsob a dobu jeho zaujetí, - síly a prostředky nutné k zabezpečení boků, - způsob vyjití z obklíčení, pořadí odchodu útvarů (jednotek), které zůstaly na obklíčené frontě a byly určeny k ochraně boků, - způsob součinnosti mezi útvary (jednotkami) divize (pluku) a s vojsky bojujícími mimo obklíčení.
Zámysl pro pochod čl. 519	Velitel divize (pluku) určuje: - uspořádání pochodové sestavy a rozdělení sil a prostředků do proudů, složení, úkoly a vzdálenost pochodového zajištění, - pochodové osy (osu) a průměrnou pochodovou rychlost, výchozí čáru, regulační čáry, počet a dobu trvání zastávek pro první celodenní pochod, - organizaci PVO za pochodu, - způsob přemístění vrtulníkové jednotky na nové plochy: a) předvídá-li se boj: - složení, úkoly a vzdálenost předsunutého odřadu (předvoje), - čáry a čas možného střetnutí s nepřítelem, způsob činnosti předsunutého odřadu (předvoje) a hlavních sil na nich, - směr hlavního úderu (směr soustředění hlavního úsilí) a prostory, na jejichž udržení závisí odolnost obrany), - bojovou sestavu - druh manévru a čáry úkolů útvarů (jednotek). b) při organizaci pochodu na velké vzdálenosti: - počet a délku celodenních pochodů, - počet pochodových os pro každý z nich, - prostory denního (nočního) odpočinku útvarů, - dobu pobytu v nich.

Protivzdušná obrana státu a protivzdušná obrana vojsk Sovětské armády za Velké vlastenecké války

Jednou z charakteristických zvláštností druhé světové války a Velké vlastenecké války bylo masové použití letectva. Svědčí o tom, skutečnost, že za období války bylo vyrobeno asi 700 tisíc vojenských letounů. Letectvo bylo jedním z neúčinnějších prostředků ničení a umlčení nepřítele, ničení cílů a objektů v hloubce jeho území.

Proto se sovětská vojenská věda zabývala otázkami protivzdušné obrany již v období před Velkou vlasteneckou válkou (VVV). Do zahájení války bylo mnohé vykonáno v materiálně technickém zabezpečení, v organizační struktuře, přípravě kádru i rozvoji vojenského umění.

Po přepadení SSSR fašistickým Němcem se ocitla Sovětská armáda ve složité situaci. Také vojska PVOS podstoupila tvrdou zkoušku bojové připravenosti. Zejména v 1. období VVV musela plnit úkoly v podmínkách početní převahy nepřátelského letectva. Přes tyto složité podmínky úspěšně odrážela jeho nálety na Kyjev, Oděsu, Voroněž a další města. Ochránila před zničením nejvýznamnější centra země — Moskvu a Leningrad.

V 1. období VVV získala vojska PVOS bohaté bojové zkušenosti a byl z nich vytvořen samostatný druh ozbrojených sil.

Vytvořil se centralizovaný systém velení vojskům PVOS. Díky nevšední péči KSSS, sovětské vlády a v důsledku úspěchů sovětského národního hospodářství, díky zejména rozvinuté zbrojní výrobě dostávala vojska PVO stále větší množství moderní bojové techniky. To umožňovalo nejen doplňovat ztráty, ale i obměňovat starší bojovou techniku novou a vytvářet nové útvary a svazky.

Značný rozvoj zaznamenala taktika druž vojsk PVOS — stíhacího letectva, protiletadlového dělostřelectva, světlometných útvarů, balónových přehrad a hlásné služby.

Také ve 2. období VVV odrážela vojska PVOS úspěšně nálety fašistického letectva na bráněné objekty a způsobila mu velké ztráty. Za rok 1943 zničila 1615 nepřátelských letounů, z toho stíhací letectvo 933 letounů, protiletadlové dělostřelectvo a protiletadlové velkorážní kulomety 682 letounů.

Nejtěžší a nejúpornější boje vedla vojska PVOS ve 2. období VVV s nepřátelským letectvem, které usilovalo narušit činnost na železničních tratích v přífrontovém pásmu. Zkušenosti z těchto bojů ukázaly, že úspěšné splnění úkolů při

obraně železničních komunikací v přifrontovém pásmu je možné jen společným úsilím vojsk PVOS s vojskovou PVO.

Stíhací letectvo bránilo nejen železniční uzly, ale i důležité úseky tratí. Z použití PL dělostřelectva je charakteristické ve 2. období VVV použití manévrujících protiletadlových dělostřeleckých skupin. Používaly se k obraně menších železničních objektů, mostů atd., které nebyly trvale bráněny prostředky PVO. K širokému použití PL dělostřelectva a velkorážních PL kulometů došlo při zabezpečování PVO železničních převozů formou doprovodů.

Ve 3. období VVV se všechny strategické útočné operace sovětských vojsk uskutečnily v podmínkách vzdušné nadvlády sovětského letectva. To nikterak nesnižovalo význam a nutnost organizovat PVO vojsk, důležitých objektů na frontě a v týlu.

Při odrážení vzdušných náletů na bráněné objekty zničily útvary a svazky PVOS v letech 1944–1945 více než 1100 fašistických letounů. Úkoly plnily v těsné součinnosti se svazy pozemních vojsk. Pro obranu objektů v přifrontovém pásmu bylo v operacích 3. období VVV použito do 50 % všech vojsk PVOS. U svazků prvního operačního sledu se pro splnění tohoto úkolu vyčleňovalo 70–80 % a někdy i 100 % všech sil a prostředků.

V činnosti stíhacího letectva PVOS došlo k dalšímu zefektivnění. Osvědčilo se jak při obraně jednotlivých míst, tak celých rájónů a směrů. Působilo nejen v rozsahu akčního rádia, ale na plnou možnost doletu s tím, že přistávalo na letištích sousedů.

Zkušenosti zejména ze 3. období VVV ukázaly, že včasný a skrytý manévř prostředky PVOS dovoluje vytvořit převahu nad nepřítelem na hlavních směrech a při obraně nejdůležitějších objektů. Potvrdila se správnost organizačních změn uskutečněných ve struktuře vojsk PVOS koncem roku 1944. Vytvoření a působení frontů PVOS na hlavních strategických směrech vytvářelo příznivé podmínky pro organizování součinnosti s PVO pozemních ozbrojených sil v přifrontovém pásmu.

Dalším úkolem vedle PVO objektů teritoria SSSR, který sovětské vojenské umění řešilo již v předválečném období, byla protivzdušná obrana vojsk, která měla umožnit vojskům plnit úkoly v útočné i obranné činnosti, snižovat účinky napadení vojsk nepřátelským letectvem a ničit je. Avšak z řady příčin neodpovídala PVO vojsk v operacích 1. období VVV předpokládaným požadavkům. Jednou z hlavních příčin byl nedostatek bojových prostředků pro boj s nepřátelským letectvem.

Systém PVO sovětských vojsk zahrnoval tato opatření a prostředky: vzdušné pozorování, organizaci hlásné služby, palbu protiletadlového dělostřelectva, protiletadlových kulometů a pěchotních zbraní, bojovou činnost stíhacího letectva, maskování vojsk, jejich rozptýlení a spolehlivé ukrytí.

V 1. období VVV spočívala organizace PVO především na velitelích střeleckých divizí. U divizí byly také soustřeďovány všechny pozemní prostředky pro boj s nepřátelským letectvem. Protiletadlové dělostřelectvo přidělované armádám bylo rovněž rozdělováno divizím. Tím se stalo, že prostředky PVO se nesoustřeďovaly k obraně na směrech hlavních úderů, ale rozptylovaly se podél celé fronty útoku. Zkušenosti z vedení boje a operace naopak vyžadovaly, aby se upustilo od rozdělování protiletadlových dělostřeleckých prostředků střeleckým divizím, a to byl také důvod k centralizovanému používání těchto prostředků.

Růst výroby protiletadlové bojové techniky a nutnost jejího hromadného použití v bojové činnosti vedly k vytváření speciálních útvarů zálohy hlavního velení — armádních pluků PVO. Jejich počet narůstal a k 1. listopadu roku 1942 bylo v Sovětské armádě již 104 těchto pluků.

Vytváření armádních pluků PVO bylo prvním stupněm přechodu od rozptýleného použití PL dělostřelectva k jeho masovému použití na hlavních směrech činnosti vojsk.

Dne 31. října roku 1942 se na základě rozhodnutí Státního výboru obrany začaly urychleně formovat PL dělostřelecké divize zálohy hlavního velení, které měly po čtyřech plucích.

Ve 2. období VVV přešlo fašistické letectvo od úderů vedených malými skupinami letadel k hromadnému použití letectva na hlavní úderná uskupení sovětských vojsk. Rovněž sovětské hlavní velení přešlo na hromadné použití stíhacího letectva a protiletadlových prostředků.

V období protiútku Sovětské armády u Stalingradu měl Jihozápadní, Donský a Stalingradský front celkem 5 PL divizí, 20 armádních pluků PVO, 15 samostatných PL oddílů a 31 samostatných baterií malorážního PL dělostřelectva. To představovalo 707 PL kanónů a 907 velkorážních PL kulometů.

V bitvě u Stalingradu se protiletadlové dělostřelectvo poprvé slučovalo v armádní PL dělostřelecké skupiny.

Novým úkolem pro PL dělostřelectvo za protiútku u Stalingradu bylo uskutečňovat PVO jezdeckých a tankových sborů v operační hloubce. Zkušenosti z útočných

operací ukázaly na nutnost posilovat tankové, mechanizované a jezdecké sbory PL prostředky, protože právě na ně se soustřeďovalo úsilí fašistického letectva.

Ve 3. období VVV německé fašistické vedení využívalo letectvo jen v přífrontovém pásmu a na bojišti. Hlavní tíha boje s ním připadala stíhacímu letectvu a frontovému PL dělostřelectvu. Proto rozhodlo sovětské hlavní velení o tom, že bude třeba více využívat vojska PVOS pro obranu frontových týlů a železničních uzlů, aby tyto úkoly nemusely plnit vojskové PL prostředky.

Soustřeďování prostředků PVO v rukou velitelů frontů a armád nezmenšovalo odpovědnost velitelů útvarů a svazků za organizaci PVO vojsk vlastními prostředky. Útvary a svazky musely být vždy v pohotovosti k samostatnému odrazení úderu nepřátelského letectva. Zvláštní pozornost věnovali velitelé svazků organizaci PVO ve výchozím položení, přičemž zpravidla byla pro boj s nepřátelskými letouny vyčleněna asi třetina všech palných prostředků pěchoty.

Bojové zkušenosti ukázaly, že použití pěchotních zbraní pro boj s nepřátelskými letouny přineslo kladné výsledky dokonce i tehdy, když byla vojska bráněna dostatečným množstvím PL dělostřelectva a stíhacího letectva.

V operacích 3. období VVV získaly PL útvary a svazky frontů velké bojové zkušenosti z činnosti při pronásledování nepřítelů a obraně vodních překážek, přepravišť a předmostí.

V průběhu Velké vlastenecké války vyplynul z bojové praxe ještě jeden specifický úkol a nutnost — organizovat PVO letišť. Aby se snížilo nebezpečí útoků nepřátelského letectva na vlastní letiště, byly v některých velkých útočných operacích (běloruská, viselsko-oderská, berlínská) vyčlenovány k obraně letišť jednotky stíhacího letectva. Ve většině případů se však na PVO letišť převážně podílely organické protiletadlové dělostřelecké útvary.

Naopak nedoceníl úlohy PVO letišť se projevovalo ve zbytečně velkých ztrátách letounů na zemi. O tom podávají svědectví zkušenosti druhé světové války, ale i současné poznatky z řady lokálních válek, zejména na Středním východě.

Vědeckotechnická revoluce ve vojenství postavila před protivzdušnou obranu složitě a odpovědně úkoly, jejichž řešení vyžaduje odrazit úder všech nepřátelských vzdušných prostředků. I když možnosti agresivních akcí imperialismu byly značně omezeny, nebezpečí války proti socialistickým zemím odstraněno nebylo a stále trvá. Proto otázky protivzdušné obrany jsou jedním z důležitých úkolů ozbrojených sil Sovětského svazu a všech armád států Varšavské smlouvy.

K plnění těchto úkolů napomáhá i studium a tvůrčí chápání nejpočetnějších příkladů organizace a vedení bojové činnosti vojsky PVOS a protivzdušné obrany sovětských vojsk ve Velké vlastenecké válce a v poválečném období. Mnohé neztratily svůj význam pro rozvoj teorie a bojové praxe ani v současné době.

СОДЕРЖАНИЕ

К 35-ой годовщине образования журнала Военская мысль	3
Статья знакомит читателей с основными итогами расширенного заседания редакционной коллегии журнала, на котором была дана оценка результатам деятельности редакции, редакционной коллегии и коллектива сотрудников и корреспондентов а также были определены перспективы публикационной деятельности журнала.	
Подполковник Ярослав Достал, кандидат философских наук майор Йосеф Виздал	
Значение СССР для образования, дальнейшего развития и обороны социалистического содружества	10
Авторы объясняют роль СССР в деле укрепления единства социалистических стран в послевоенный период. Особое значение уделяют образованию Варшавского Договора и его роли в интересах сохранения мира во всем мире.	
Полковник Владислав Рибецки, кандидат философских наук, доцент	
Современный ренанцизм	16
Автор рассматривает актуальные вопросы относящиеся к ренанцизму и его историческим корням в ФРГ. На их основе анализирует проявления ренанцизма и его опасность в послевоенном периоде. Одновременно выражает точку зрения социалистических государств во главе с Советским Союзом по проблемам ренанцизма.	
Майор Штефан Волнер, кандидат общественных наук	
Соблюдение классового принципа в ходе отбора, воспитания и подготовки военных кадров	21
Автор статьи рассматривает классовые и политические критерии при отборе и пополнении военных кадров, вопросы их распределения по отдельным звеньям управления а также отбора и воспитания гражданской молодежи и воинов срочной службы для военно-учебных заведений.	
ВОЕННОЕ ИСКУССТВО	
Генерал-майор Вацлав Роучка, кандидат военных наук	
О перегруппировке войск фронта	27
Автор статьи рассматривает вопросы подготовки, осуществления и обеспечения перегруппировки войск на большое расстояние. Удачно применяет принципы оперативного искусства и опыт, полученный в ходе Великой Отечественной войны.	
Полковник Здзек Грон, кандидат военных наук, доцент	
О применении оперативно-тактических десантов	32
Автор статьи обобщает некоторые современные мнения по подготовке и применению оперативно-тактических десантов и показывает некоторые принципы и нормы, имеющие влияние на планирование их применения.	
Подполковник Иржи Клейнбауэр	
Некоторые вопросы применения ракет с обычными боеголовками	40
Автор статьи обращает внимание на некоторые особенности приведения соединений и частей ракетных войск в готовность к выполнению боевых задач с применением обычных боеголовок, именно в начальном периоде войны и в проведении массированного огневого удара.	
Полковник Вацлав Лготски, кандидат военных наук, профессор и коллектив	
Возможности поражения системы ПЛСС и защита своих войск	43
В статье оцениваются возможности разведки и способы поражения наземных средств системы ПЛСС, организации разведки воздушных объектов, возможности и способы уничтожения самолета ТР-1 зенитно ракетными средствами ПВО, возможности ей поставки радиоэлектронных помех, а также некоторые меры против воздействия разведывательно-ударных систем противника.	
95	

Полковник Йосеф Рот, кандидат военных наук
капитан Мирослав Яношек

Уничтожение самолетов ТР-1 истребительной авиацией 50

Авторы статьи, на основе тактико-технических характеристик и способов применения самолетов ТР-1, оценивают возможности их уничтожения истребительной авиацией. Расчеты, приведенные в статье, доказывают правильность выводов авторов и подтверждают возможности уничтожения этих средств истребительной авиацией.

Генерал-лейтенант Карол Сенеш

25 лет войску противовоздушной обороны 57

Автор статьи оценивает развитие войска противовоздушной обороны за период истекших 25 лет и объясняет важнейшие задачи войска на современном этапе и в будущем.

О развитии химического войска 66

Автор статьи, на основании разбора возможностей применения противником ОМП, прежде всего химического оружия, рассматривает важнейшие задачи химического войска а также направления его дальнейшего развития.

Полковник Мирослав Шмейкал, кандидат военных наук, доцент

Роль войска связи в маскировке 70

Автор статьи рассматривает возможности применения общих принципов маскировки в условиях войска связи. Особое внимание уделяет основным мероприятиям и способам маскировки, именно радиомаскировки.

Полковник Карол Покорны
майор Богус Драгокоупил

Особенности организации тылового обеспечения ОМГ 77

Авторы рассматривают опыт, полученный в ходе тактического учения, по организации тылового обеспечения ОМГ. Особое внимание уделяют вопросам подвижности тыла, снабжению боеприпасами и ГСМ а также продовольственному и медикосанитарному обеспечению.

ИЗ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ АРМИЙ

Повышать эффективность и качество исследования актуальных вопросов военного искусства 81

ИНФОРМАЦИИ

Полковник Эденек Кодеш, кандидат военных наук, доцент

О быстрой ориентировке в Боевом уставе 87

Автор статьи занимается вопросами управления войсками, основными задачами в ходе подготовки боя а также пунктами управления, их задачами и их расстановкой.

Полковник Карел Адам, кандидат военных наук, доцент

Противовоздушная оборона страны и противовоздушная оборона войска в период Великой Отечественной войны 92

Автор статьи анализирует задачи по отражению воздушного налета на обороняемые объекты и войска, на отдельных этапах Великой Отечественной войны.